

รายงานการวิจัย ประจำปีงบประมาณ 2555

รูปแบบการเสริมสร้างบุคลิกภาพครูในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
ด้วยหลักธรรมในพระพุทธศาสนา
Promotion Characteristic of Teachers in North Eastern
with Principle of Thamma in Buddhism

จรัส บุตดาพงษ์

กุมภาพันธ์ 2561

รายงานการวิจัย ประจำปีงบประมาณ 2555

รูปแบบการเสริมสร้างบุคลิกภาพครูในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
ด้วยหลักคุณธรรมในพระพุทธศาสนา
Promotion Characteristic of Teachers in North Eastern
with Principle of Thamma in Buddhism

จำรัส บุคดาพงษ์

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
สถาบันวิจัยญาณสังวร

กุมภาพันธ์ 2561

รหัสโครงการ 2555A12362008

รายงานการวิจัย ประจำปีงบประมาณ 2555

รูปแบบการเสริมสร้างบุคลิกภาพครูในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ด้วยหลักธรรมในพระพุทธศาสนา

Promotion Characteristic of Teachers in North Eastern
with Principle of Thamma in Buddhism

จำรัส บุคดาพงษ์

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สถาบันวิจัยญาณสังวร

สนับสนุนโดย สำนักบริหารโครงการส่งเสริมการวิจัย

ในอุดมศึกษาและพัฒนามหาวิทยาลัยแห่งชาติ

สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ข
กิตติกรรมประกาศ	ค
สารบัญ	ง
สารบัญตาราง	ญ
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย	1
1.2 คำถามการวิจัย	4
1.3 วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย	4
1.4 สมมติฐานการวิจัย	4
1.5 ขอบเขตของโครงการวิจัย	5
1.6 ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	5
1.7 คำนิยามเฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	6
1.8 หน่วยงานที่นำผลวิจัยไปใช้ประโยชน์	6
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	7
2.1 แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบ	8
2.2 แนวคิดเกี่ยวกับบุคลิกภาพ	19
2.3 แนวคิดเกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์	30
2.4 พื้นที่ที่วิจัย	46
2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	47
2.6 กรอบแนวความคิดของโครงการวิจัย	51
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	52
3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	52
3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	52
3.3 วิธีการสร้างเครื่องมือ	53
3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล	54
3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล	54
3.6 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	55

บทที่ 4 ผลการวิจัย	56
4.1 สัญลักษณ์ที่ใช้ในการรายงานผลการวิเคราะห์ข้อมูล	56
4.2 ขั้นตอนการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล	56
4.3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	57
ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	57
ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์รูปแบบการเสริมสร้างบุคลิกภาพครู	58
ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์รูปแบบการเสริมสร้างคุณลักษณะครู	63
ตอนที่ 4 ผลการวิเคราะห์รูปแบบการเสริมสร้างบุคลิกภาพครูเกี่ยวกับหลักธรรม	65
ตอนที่ 5 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบรูปแบบการเสริมสร้างบุคลิกภาพครู	67
ตอนที่ 6 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ	72
บทที่ 5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	81
5.1 สรุปผลการวิจัย	81
5.2 อภิปรายผล	86
5.3 ข้อเสนอแนะ	89
5.3.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย	89
5.3.2 สำหรับผู้ปฏิบัติ	90
5.3.3 ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป	90
บรรณานุกรม	91
ภาคผนวก	95
ภาคผนวก ก : แบบสอบถามเพื่อการวิจัย	96
ภาคผนวก ข : แบบสัมภาษณ์เชิงลึก	104
ภาคผนวก ค : ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย	106
ภาคผนวก ง : รายชื่อผู้ให้การสัมภาษณ์	108
ภาคผนวก จ : ภาพประกอบการสัมภาษณ์	110
ประวัติผู้วิจัย	115

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
4.1	จำนวนและร้อยละของข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม
4.2	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการเสริมสร้าง บุคลิกภาพครู โดยรวมและรายด้าน
4.3	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการเสริมสร้าง บุคลิกภาพครูด้านบุคลิกภาพทางกาย โดยรวมและรายข้อ
4.4	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการเสริมสร้าง บุคลิกภาพครู ด้านบุคลิกภาพด้านอารมณ์ โดยรวมและรายข้อ
4.5	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการเสริมสร้าง บุคลิกภาพครู ด้านบุคลิกภาพด้านสังคม โดยรวมและรายข้อ
4.6	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการเสริมสร้าง บุคลิกภาพครู ด้านบุคลิกภาพด้านสติปัญญา โดยรวมและรายข้อ
4.7	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะเป็นครู ที่ดีโดยรวมและรายข้อ
4.8	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะเป็นครู ที่ดี ด้านหน้าที่รับผิดชอบ โดยรวมและรายข้อ
4.9	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะเป็นครู ที่ดี ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล โดยรวมและรายข้อ
4.10	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักธรรมใน พระพุทธศาสนา โดยรวมและรายด้าน
4.11	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักธรรมใน พระพุทธศาสนา ด้านหลักธรรมปฏิบัติ โดยรวมและรายด้าน
4.12	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักธรรมใน พระพุทธศาสนา ด้านหลักการสอน โดยรวมและรายด้าน
4.13	เปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับการเสริมสร้างบุคลิกภาพครู จำแนกตามเพศ
4.14	เปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับการเสริมสร้างบุคลิกภาพครู จำแนกตามอายุ
4.15	เปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับการเสริมสร้างบุคลิกภาพครู จำแนกตามสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

สารบัญตาราง (ต่อ)

4.16	เปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะเป็นครูที่ดี จำแนกตามเพศ	69
4.17	เปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะเป็นครูที่ดี จำแนกตามอายุ	70
4.18	เปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะเป็นครูที่ดี จำแนกตามสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา	70
4.19	เปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนา จำแนกตามเพศ	70
4.20	เปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนา จำแนกตามอายุ	71
4.21	เปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนา จำแนกตามสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา	72

กิตติกรรมประกาศ

โครงการวิจัยเรื่องนี้ได้รับงบประมาณอุดหนุนจากสถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ประจำปีงบประมาณ 2555 กราบขอบพระคุณ อธิการบดี รองอธิการบดี และผู้อำนวยการสถาบันวิจัยญาณสังวร ที่ได้ให้การสนับสนุนงบประมาณในครั้งนี้

ขอขอบพระคุณ พระราชปริยัติวิมล, ดร. ที่ปรึกษาโครงการวิจัย และอาจารย์ธเนศ ต่วนพะยอม ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเรียบร้อยที่ได้เมตตาให้คำแนะนำ ตรวจสอบ แก้ไขปรับปรุง ข้อบกพร่องการวิจัยนี้ให้มีความสมบูรณ์และสำเร็จลุล่วงด้วยดี

ขอบคุณ ผู้ทรงคุณวุฒิที่ได้ให้ความอนุเคราะห์ตรวจสอบเครื่องมือวิจัย ประกอบด้วย พระมหาจิรายุทธ ปโยโค ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ยโสธร (รก.) ดร.อุทัย กมลศิลป์ และ ดร.สุวิมล สมไชย

ขอบพระคุณ คณะผู้ร่วมวิจัยและผู้ให้ข้อมูลสำคัญทุกท่าน ที่ได้ให้ความอนุเคราะห์ในการ ถ่ายทอดข้อมูลที่เป็นองค์ความรู้และประสบการณ์อันเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการวิจัยในครั้งนี้

ขอขอบพระคุณ ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ นักศึกษา วิทยาลัยศาสนศาสตร์ยโสธร ทุกท่านที่ได้ให้การสนับสนุนในการทำวิจัยจนสำเร็จด้วยดี

กราบขอบพระคุณบุพการีผู้ให้ชีวิตและถนอมเลี้ยงดูมาตลอดและขอบคุณครู-อาจารย์ทุกท่านที่ได้ประสาททศนวิทยาการอันเปรียบดุจประทีปส่องนำทางในการดำเนินชีวิตด้วยความ เมตตาอนุเคราะห์ตลอดมา

ผู้วิจัย หวังเป็นอย่างยิ่ง ผลการวิจัยครั้งนี้คงจักเป็นประโยชน์แก่ครูและบุคลากรทางการ ศึกษา ตลอดถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่จักใช้เป็นแนวทางเพื่อให้เกิดคุณค่าต่อไป

จำรัส บุคดาพงษ์

หัวหน้าโครงการวิจัย

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาการเสริมสร้างบุคลิกภาพครูในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 2. เพื่อสร้างรูปแบบการเสริมสร้างบุคลิกภาพครูด้วยหลักธรรมในพระพุทธศาสนา และ 3. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะการเสริมสร้างบุคลิกภาพครูภาคตะวันออกเฉียงเหนือด้วยหลักธรรมในพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูผู้สอนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 และเขต 2 จำนวน 261 แล้ววิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสถิติที่ใช้ คือ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน **t-test** และ **f-test** โดยกำหนดค่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพได้วิเคราะห์เชิงเนื้อหา

ผลการวิจัย พบว่า รูปแบบการเสริมสร้างบุคลิกภาพครู ประกอบด้วย ด้านบุคลิกภาพทางกาย ด้านอารมณ์ ด้านสังคม และด้านสติปัญญา คุณลักษณะเป็นครูที่ดี โดยรวมอยู่ในระดับมาก หลักธรรมในพระพุทธศาสนา โดยรวมอยู่ในระดับมาก ส่วนการเปรียบเทียบรูปแบบการเสริมสร้างบุคลิกภาพ พบว่า ทุกด้านมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน ด้านหลักธรรมปฏิบัติ ครูที่สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนการสัมภาษณ์เชิงลึก พบว่า หลักธรรมที่นำมาใช้ ได้แก่ หลักคุณธรรม หลักธรรมสนับสนุน ได้แก่ อิทธิบาทธรรม สังคหวัตถุธรรม หลักการคบมิตร และสันตมูฐิธรรม

คำสำคัญ : 1. รูปแบบ 2. การเสริมสร้าง 3. บุคลิกภาพ 4. ครู 5. คุณธรรม 6. พระพุทธศาสนา

Abstract

This research has a purpose. 1. To study teacher personality enhancement in northeastern Thailand. 2. To create a model of teacher personality enhancement with the principles of Buddhism. And 3. to study the northeastern teacher personality reinforcement recommendations in Buddhism. This is quantitative and quantitative research. The samples were School teacher the data were analyzed by frequency, percentage, mean, and standard deviation t-test. Level 0.05. Qualitative data were content analysis.

The research finding were as follows. The model of teacher personality development, including personality, physical, emotional, social and intellectual. Features are good teacher. The overall level is very high. Principles in Buddhism The overall level is very high. The comparison of personality enhancement patterns found that all aspects were not significantly different. Principles of practice Teachers under different Education Service Offices Have different opinions Statistically Gurus. Supporting principles: Friendly principles, And Righteousness.

Keyword : 1. Model 2. Including 3. Personality 4. Teachers 5.Principles 6. Buddhism.

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

จากอดีตที่ผ่านมาครูมีความสำคัญต่อสังคมมากมายกระทั่งสังคมยกย่องให้ครูเป็นปูชนียบุคคล เป็นพ่อแม่คนที่สองของศิษย์นอกจากครูจะคอยสั่งสอนอบรมวิชาความรู้ต่าง ๆ แล้วครูจะต้องคอยดูแลเอาใจใส่ต่อสุขทุกข์ของศิษย์ ความเจริญก้าวหน้าของศิษย์และคอยปกป้องมิให้ศิษย์กระทำ ความชั่วต่าง ๆ อีกด้วย งานของครูเป็นงานสร้างสรรค์ที่บริสุทธิ์เพราะเป็นการวางรากฐานความรู้ ความดีและความสามารถทุก ๆ ด้านแก่ศิษย์เพื่อช่วยให้สามารถดำรงตนเป็นคนดี มีอาชีพเป็นหลักฐาน และเป็นประโยชน์แก่สังคม เพื่อความสำเร็จ ความก้าวหน้าและความสุขความเจริญของผู้คนตลอดชีวิต จะเห็นได้ว่า ครูไม่ใช่บุคคลธรรมดาแต่ครูเป็นบุคคลที่มีความสำคัญต่อสังคมและประเทศชาติ อย่างยิ่งเพราะครูเป็นทั้งผู้สร้าง และผู้กำหนดอนาคตของเยาวชน สังคมและประเทศชาติ ให้พัฒนาไปในทิศทางที่ต้องการและถูกต้องแต่ความคาดหวังที่หลายฝ่ายหวังไว้กับครูจะสำเร็จได้ก็ต้องขึ้นอยู่กับ ความรับผิดชอบ ความตั้งใจจริง ความเสียสละ ความเอาใจใส่ ความอดทนในการที่จะอบรมสั่งสอน ศิษย์

ครูมีประวัติของความเป็นครูมาช้านาน และเป็นที่เคารพบูชาของคนทั่วไปเป็นอย่างมาก ครูสมัยก่อนกับสมัยปัจจุบันมีความเหมือนและความแตกต่าง เพราะสภาพสังคมที่เปลี่ยนไป เศรษฐกิจ การเมือง ภาวะโลกาภิวัตน์ ย่อมทำให้ครูมีชีวิตที่เปลี่ยนไป คนที่เป็นครูจึงต้องอดทน มุ่งมั่นในอาชีพ รักในอาชีพ ภาควิชาใจในอาชีพ กระทำตนให้ได้ชื่อว่า "ครู" ไม่ว่าใครจะว่าอย่างไร ย่อมไม่หวั่นไหวไป เพราะคนดี อยู่ที่ไหนก็ดี ใครด่าว่าก็ยังเป็นคนดี ครูดี แม้สังคม จะให้ค่าความสำคัญลดลงไปมากกว่าแต่ก่อน แต่ครูก็ยังเป็นครู ด้วยเหตุนี้นานาประเทศรวมทั้งประเทศไทยจึงต้องเร่งปฏิรูปการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่และด้านการเรียนการสอนซึ่งเป็นหัวใจสำคัญในการหล่อหลอมเยาวชน ให้เติบโตขึ้นเป็นแรงงานที่มีศักยภาพทั้งนี้ปัจจัยหลักประการหนึ่งของการปฏิรูปการศึกษาคือการพัฒนาคุณภาพครู อาจกล่าวได้ว่า “....ครูในสมัยกรุงสุโขทัยถึงกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นคือพระภิกษุ สมัยนั้นภาระหน้าที่ของพระภิกษุที่เป็นครู คือต้องบิณฑบาตมาเลี้ยงดูศิษย์อบรมศิษย์ในทางศาสนา นอกจากนั้นครูจะสอนเขียนอ่านหนังสือไทยและบาลีกิจกรรมในแต่ละวันจะแสดงให้เห็นที่ราบถึงหน้าที่ของพระที่เป็นครูคือในช่วงเช้าหลังจากที่ท่านฉันข้าวเสร็จ มีการเรียนเขียนอ่านต่อหนังสือ ท่องบ่น ตอนก่อนเพล เด็กก็ต้องเตรียมการให้พระฉันเพลหลังอาหารกลางวันเด็กก็ฝึกหัดเขียน อ่าน ท่องบ่น พระก็จำวัด พอถึงเวลาบ่าย 1 โมง หรือ 2 โมงพระก็ตื่นนอนมาตรวจให้และสอบดูผู้เขียนอ่านไป ตอนเช้าว่าถูกต้องเพียงใด คนที่แม่นยำก็ได้เรียนต่อเดิมขึ้นไป บางแห่งมีการตรวจสอบในตอนเช้า ตอน

บายจึงเรียนเขียนอ่านต่อถ้าใครเกียจคร้านก็จะถูกตีด้วยไม้ บ่าย 4 โมงครึ่ง หรือ 5 โมง จึงเลิกเรียน วันหยุดเรียนได้แก่วันพระ และวันที่มีพิธีต่าง ๆ...”¹

จากสภาพที่กล่าวมาถือได้ว่า ครูนั้นเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาสังคมและประเทศชาติเพราะครูมีหน้าที่ต้องพัฒนาคน พัฒนาความคิด พัฒนาความรู้และพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมให้แก่เยาวชนของชาติ เพื่อที่พวกเขาจะได้เป็นคนที่มีคุณภาพของสังคมต่อไป ดังนั้น จึงได้กำหนดบทบาทหน้าที่ของครูไว้คือ ครูจะต้องเป็นนักวิจัย เก็บข้อมูลให้ละเอียดว่าปัญหาสังคมในปัจจุบันมีอะไรที่ครูจะต้องร่วมมือแก้ไข ครูต้องเป็นนักวิเคราะห์ เมื่อหาข้อมูลมาพร้อมก็นำปัญหาเหล่านั้นมาวิเคราะห์ต้นตอของปัญหาให้ละเอียด ครูต้องเป็นนักวิจารณ์ทั้งปัญหาของตนเองของนักเรียนและสังคมด้วยวิจิตวิทยาเพื่อความกระจ่างของปัญหา ครูจะต้องเป็นคนกล้าที่จะแสดงว่าครูเข้าใจปัญหาและพร้อมที่จะแก้ปัญหา และครูจะต้องมีความสามารถนำคุณค่าของบทเรียนมาเป็นตัวเชื่อมโยงผสมผสานให้เกิดการแก้ไขปัญหามาสังคมอย่างมีประสิทธิภาพสภาวะการณ์ครูและศึกษาไทยในปัจจุบัน เป็นสิ่งที่น่าเป็นห่วงในความเป็นครูไทย การทำตนให้เป็นครูนั้นไม่ใช่เรื่องง่าย ครูไทยในสมัยนี้ สนใจการพัฒนาการเรียนการสอนน้อยลง ความเป็นครูที่ดีนั้น ต้องเป็นครูอยู่ตลอดเวลา ไม่ใช่เป็นครูแค่ตอนที่อยู่ในโรงเรียน ครั้นพอออกนอกโรงเรียนแล้วก็สลัดคราบครูทิ้งออกไปเที่ยวตามสถานบันเทิงต่างๆ ที่ว่าสนใจการพัฒนาการเรียนการสอนน้อยลงนั้น เพราะครูคิดว่า มาทำงานสอนแค่ในเวลาเท่านั้นบางคนสอนในเวลาให้น้อยหน่อยแล้วค่อยสอนพิเศษมากหน่อย ดังนั้นจึงมีเหตุการณ์ที่ว่าเรียนพิเศษกับครูคนนั้น คนนี้ แล้วทำให้ผลการเรียนดีขึ้น ก็จะไม่ดีได้อย่างไร ก็ครูเป็นคนออกข้อสอบ ซึ่งถือว่าเป็นผู้ขาดคุณธรรมและจริยธรรม พร้อมความรับผิดชอบโดยสิ้นเชิงเหมือนกับนักเรียนคือลูกค้าที่ต้องสู้เงินมาให้ได้ เด็กจะเป็นอย่างไร ฉันไม่สน ฉันติดหนี้เยอะขอฉันหาเงินมาได้ก็พอได้ อ่านคำที่กล่าวไว้ว่า “...ครูอาชีพ คือ คนที่เป็นครูด้วยใจรัก เป็นครูด้วยจิตและวิญญาณ มีความเป็นครูทุกลมหายใจ ตั้งแต่เกิดจนตาย เป็นครูที่รัก และห่วงหา ห่วงใย อาหารต่อนักเรียน ต่อศิษย์ดุจลูกในไส้ของตน จะทำทุกวิถีทางที่จะทำให้ศิษย์เป็นคนดี ไม่ยินยอมให้ศิษย์เป็นคนไม่ดีเป็นอันขาด จะติดตามสอดส่องศิษย์ทุกเมื่อเชื่อวัน โดยไม่ละทิ้ง และมีความสุขมากในการที่ได้เกิดมาเป็นครู รักเกียรติเทิดทูนสถาบันครูอย่างภาคภูมิใจ และอาชีพครู คือ คนที่มายึดการเป็นครูเป็นอาชีพ เพื่อให้ได้ค่าตอบแทน ขาดจิตวิญญาณของความเป็นครู ซึ่งขณะนี้ครูของไทยมีลักษณะอาชีพครูเป็นจำนวนมาก ถ้าไม่ได้รับการแก้ไข จะเป็นเงื่อนไขที่จะทำลายความหวังของการปฏิรูปการศึกษา เพราะครูคือความหวัง ที่จะนำสู่ความสำเร็จในสังคมครูไทย...”

อนึ่ง หากมีการหยิบยกปัญหาด้านคุณธรรมจริยธรรมมาถกกันในเวทีใดก็ตามเสียงสะท้อนจากทุกภาคส่วนต่างมีความเห็นสอดคล้องต้องกันว่าเกิดจากความล้มเหลวด้านการจัดการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ปัญหาการดำเนินชีวิตของครู เพราะมองว่าการปลูกฝังผู้เรียนให้มีคุณธรรม

¹ <http://it.irpct.ac.th/bss/index.phpoption=com>

จริยธรรมเพื่อเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิตนั้นเป็นภาระหน้าที่ของสถานศึกษาและครู และแม้แต่ในสถานศึกษายังเข้าใจว่าเป็นหน้าที่ของครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ซึ่งการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมจะต้องเริ่มต้นที่ครอบครัวก่อน เพื่อเป็นพื้นฐานที่มั่นคง จากนั้นสถานศึกษาทุกระดับต้องมีความเข้มแข็งในการพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ควบคู่ไปกับคุณธรรมจริยธรรม รู้เท่าทันกับความซับซ้อนของสังคม รู้จักเลือกรับแต่สิ่งดี ๆ ไม่ใช่ว่ารับทุกอย่างโดยไม่คำนึงถึงผลกระทบที่จะตามมา และที่สำคัญต้องเข้าใจบริบทและข้อจำกัดของตนเอง โดยมีผู้ใหญ่จากทุกภาคส่วนในสังคมเป็นแบบอย่างที่ดี (มีบุคลิกภาพที่เป็นแบบอย่างที่ดี) ครูผู้สอนไม่สามารถพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมแก่ผู้เรียนให้ประสบความสำเร็จได้ หากขาดการสนับสนุนของผู้บริหารสถานศึกษา ผู้บริหารจำเป็นต้องมีวิสัยทัศน์และมีทักษะด้านบริหารจัดการ มีความสามารถในการสร้างเครือข่าย เพื่อจัดสรรและระดมทรัพยากรจากชุมชน องค์กรท้องถิ่น หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน มาร่วมสนับสนุนกิจกรรม และที่สำคัญผู้บริหารและครูผู้สอนต้องมีคุณธรรมจริยธรรม เพราะต้องไม่ลืมว่า แบบอย่างที่ดีสามารถช่วยให้เกิดการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมได้ดีกว่าการสั่งสอนหรือการสั่งให้ทำ และการกระทำใด ๆ ที่ขัดแย้งกับคำสอนของตนเองจะเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมเป็นอย่างมาก แม้สังคมจะมีบรรทัดฐานที่ชัดเจนว่า คุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่จะให้เกิดขึ้นในเด็กและเยาวชนไทยเป็นอย่างไร แต่การพัฒนาคุณลักษณะที่จะให้เกิดขึ้นภายในจิตใจคือคุณธรรมซึ่งเป็นนามธรรมนั้นเป็นภารกิจที่ยากยิ่งต่อการวัดและประเมินผลของครูผู้สอน ซึ่งจะเป็นประเด็นปัญหาสำคัญที่จะเป็นตัวชี้วัดทำลายความสามารถของครูผู้สอนและแบบอย่างทางสังคม

ประเด็นดังกล่าว สอดคล้องกับผลการสำรวจของสวนดุสิตโพล มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต ได้สำรวจ “ความเชื่อมั่นครูไทย” ปี 2553 โดยสำรวจความคิดเห็นจากประชาชนทุกสาขาอาชีพทั่วประเทศ จำนวน 9,185 คน ระหว่างวันที่ 2-12 มกราคม 2554 โดยเน้นตัวชี้วัด 30 ประเด็นที่บ่งบอกถึงความเชื่อมั่นต่อครูไทย ทั้งในด้านส่วนตัว ชุมชนและการพัฒนาวิชาชีพตลอดจนการพัฒนาประเทศในรอบปี 2553 ที่ผ่านมา โดยพบว่า 5 อันดับจุดเด่นของครูไทยในปี 2553 ในสายตาของประชาชนคืออันดับที่ 1 ความรู้ความสามารถในการสอน ร้อยละ 44.98 อันดับที่ 2 การดูแลเอาใจใส่ให้ความรักต่อนักเรียน ร้อยละ 18.26 อันดับที่ 3 ความขยันขันแข็ง อดทน ร้อยละ 14.71% อันดับที่ 4 ความเมตตา มีจิตใจโอบอ้อมอารี ร้อยละ 11.27 และ อันดับที่ 5 การทุ่มเทถ่ายทอดความรู้ให้กับนักเรียนอย่างเต็มที่ 10.78 ขณะที่ 5 อันดับจุดด้อยของครูไทยในปี 2553 ในสายตาของประชาชนคือ อันดับที่ 1 เมื่อครูโกรธหรือโมโหมักขาดการควบคุมอารมณ์ ร้อยละ 28.67 ส่วนอันดับที่ 2 การใช้วาจา คำพูดกับนักเรียนไม่น่าฟัง ร้อยละ 26.51 อันดับที่ 3 ครูมีภาระงานที่นอกเหนือจากการสอนมาก ทำให้ไม่มีเวลาในการจัดการเรียนการสอน ร้อยละ 16.82 อันดับที่ 4 การเพิ่มพูนวิชาความรู้ แสวงหา

ความรู้ใหม่ๆเพื่อนำมาปรับใช้ในการเรียนการสอน ร้อยละ 15.31 ส่วน อันดับที่ 5 การรับฟัง เปิดโอกาสให้เด็กได้พูด หรือ อธิบายเพื่อครูจะได้มีความเข้าใจในตัวเด็กมากขึ้นร้อยละ 12.69²

สรุปได้ว่า ทุกภาคส่วนในสังคมจะต้องตระหนักถึงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม เฉพาะอย่างยิ่งการเสริมสร้างบุคลิกภาพและความมุ่งมั่นตั้งใจ ลงมือปฏิบัติอย่างจริงจัง ผู้ใหญ่ต้องเป็นแบบอย่างที่ดีแก่เด็กเยาวชน พ่อแม่ผู้ปกครองต้องดูแลเอาใจใส่บุตรหลานอย่างใกล้ชิด ครูต้องมีสำนึก และจิตวิญญาณของความเป็นครูเพิ่มขึ้น หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน องค์กรศาสนา สื่อมวลชน ทั้งหลายต้องตื่นตัว ผนึกกำลังร่วมกันเพื่อพัฒนาและขับเคลื่อนให้สังคมไทยเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ที่ยึดหลักคุณธรรมนำชีวิตไปสู่ความสุข และที่สำคัญต้องเป็นความสุขแบบเรียบง่ายและยั่งยืน แม้แต่ครู ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือก็มีปัญหาในการเสริมสร้างบุคลิกภาพด้วยหลักธรรม เช่นเดียวกัน รวมทั้งมีผลกระทบต่อผู้เรียนโดยตรง

ดังนั้น จากสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นกับสังคมด้านการศึกษานอกจากนี้สังคมครูและบุคลากรทางการศึกษาที่เป็นสถาบันหลักในการขัดเกลา อบรมและพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้พร้อมในการที่จะพัฒนาสังคมและประเทศชาติให้เจริญรุ่งเรือง การเสริมสร้างบุคลิกภาพครูด้วยการใช้หลักธรรมในพระพุทธศาสนา มาจึงเป็นส่วนสำคัญยิ่งต่อการเป็นแบบอย่างที่ดีของสังคมครูและสังคมไทย ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะทำวิจัยในเรื่องดังกล่าว

1.2 คำถามการวิจัย

1.2.1 การเสริมสร้างบุคลิกภาพครูในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีลักษณะอย่างไร

1.2.2 รูปแบบการเสริมสร้างบุคลิกภาพครูด้วยหลักธรรมในพระพุทธศาสนาควรเป็นแบบใด

1.3 วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

1.3.1 เพื่อศึกษาการเสริมสร้างบุคลิกภาพครูในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

1.3.2 เพื่อเปรียบเทียบรูปแบบการเสริมสร้างบุคลิกภาพครูในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

1.3.3 เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะการเสริมสร้างบุคลิกภาพครูภาคตะวันออกเฉียงเหนือด้วย
หลักธรรมในพระพุทธศาสนา

²www.ryt9.com/s/sdp/1066075 15/04/54.

1.4 สมมติฐานการวิจัย

1.4.1 ครูภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่มีปัจจัยส่วนบุคคลต่างกันมีการเสริมสร้างบุคลิกภาพต่างกัน

1.4.2 การเสริมสร้างบุคลิกภาพครูภาคตะวันออกเฉียงเหนือด้วยหลักธรรมในพระพุทธศาสนาต่างกันตามปัจจัยส่วนบุคคล

1.5 ขอบเขตของโครงการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง “การเสริมสร้างบุคลิกภาพครูภาคตะวันออกเฉียงเหนือด้วยหลักธรรมในพระพุทธศาสนา” นี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขต ไว้ดังนี้

1.5.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา ได้แก่

- 1) การเสริมสร้างบุคลิกภาพครู
- 2) รูปแบบและคุณลักษณะครูที่ดี
- 3) หลักธรรมกับการเสริมสร้างบุคลิกภาพครู

1.5.2 ขอบเขตด้านประชากร

ในการวิจัยเรื่อง การเสริมสร้างบุคลิกภาพครูภาคตะวันออกเฉียงเหนือด้วยหลักธรรมในพระพุทธศาสนา ผู้วิจัย ได้กำหนดประชากร ได้แก่ ครูจังหวัดยโสธร จำนวน 6,022 คน

1.5.3 ขอบเขตด้านพื้นที่

1. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายโสธร เขต 1 ประกอบด้วย 4 อำเภอ ได้แก่
 - 1) อำเภอเมือง 2) อำเภอค้อวัง 3) อำเภอมหาชนะชัย และ 4) อำเภอคำเขื่อนแก้ว
2. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายโสธร เขต 2 ประกอบด้วย 5 อำเภอ ได้แก่
 - 1) อำเภอกุดชุม 2) อำเภอป่าดัว 3) อำเภอทรายมูล 4) อำเภอไทยเจริญและ 5) อำเภอเลิงนกทา

1.6 ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1.6.1 เป็นแบบอย่างที่ดีของการดำเนินชีวิตด้วยหลักคำสอนหลักคุณธรรม

1.6.2 ได้รูปแบบการเสริมสร้างบุคลิกภาพครูด้วยหลักคำสอนในพระพุทธศาสนาด้วยหลักคุณธรรม

1.6.3 เป็นข้อมูลด้านสารสนเทศในการเผยแพร่การเสริมสร้างบุคลิกภาพครูด้วยหลักธรรมในพระพุทธศาสนา

1.7 คำนิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

การเสริมสร้าง หมายถึง กระบวนการ วิธีการ ที่ส่งเสริมสนับสนุนในการเสริมสร้างบุคลิกภาพโดยการใช้หลักธรรมทางพุทธศาสนาที่จะทำให้ครูได้เกิดบุคลิกภาพที่ดีต่อการปฏิบัติหน้าที่ในสถานศึกษา

บุคลิกภาพ หมายถึง การแสดงออกทางกาย วาจาในการปฏิบัติตนของครูในการปฏิบัติหน้าที่ในสถานศึกษาและการประพฤติปฏิบัติตนนอกสถานศึกษาอันเป็นที่ยอมรับของสังคม

ครู หมายถึง บุคลากรทางการศึกษาผู้ทำหน้าที่การสอนในสถานศึกษาทั้งเป็นของรัฐในจังหวัดยโสธร

หลักธรรม หมายถึง คำสอนในพระพุทธศาสนาที่เน้นเรื่องการปฏิบัติตนตามภาระหน้าที่ ได้แก่ **คุณานิยมธรรม 7 ประการ** ประกอบด้วย 1) ปิโย เป็นที่รัก 2) ครุ เป็นที่เคารพ 3) ภาวนีโย เป็นที่สรรเสริญ 4) วัตตะ เป็นผู้มีความเพียรพร่ำสอนศิษย์ 5) วจนกขโม เป็นผู้อดทนต่อถ้อยคำ 6) คัมภีรญจ กลังกัตตา เป็นผู้สอนให้เข้าใจได้แจ่มแจ้ง 7) โน จัญญานะ นิโยชเย ไม่ชักนำศิษย์ไปในทางเสื่อมเสีย

ปัจจัย หลักธรรมสนับสนุน 1) อิทธิบาทธรรม 2) สังคหวัตถุธรรม 3) หลักการคบมิตร 4) สันตุฏฐิธรรม ฯลฯ

ปัจจัยส่วนบุคคล หมายถึง คุณลักษณะส่วนตัวของกลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย 1) เพศ 2) อายุ 3) การศึกษา 4) ตำแหน่ง 5) สถานภาพ

1.8 หน่วยงานที่นำผลวิจัยไปใช้ประโยชน์

1.8.1 กระทรวงมหาดไทย

1.8.2 กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

1.8.3 สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

1.8.4 กระทรวงศึกษาธิการ

1.8.5 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาลัยศาสนศาสตร์ยโสธร

1.8.6 คณะสงฆ์จังหวัดยโสธร

1.8.7 พัฒนาชุมชนจังหวัดยโสธร

1.8.8 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษายโสธร

1.8.9 องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น : เทศบาลเมืองยโสธร

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง “รูปแบบการเสริมสร้างบุคลิกภาพครูภาคตะวันออกเฉียงเหนือด้วยหลักคุณธรรมในพระพุทธศาสนา” ผู้วิจัยได้ใช้แนวคิด ดังต่อไปนี้

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบ

- 2.1.1 ความหมายของรูปแบบ
- 2.1.2 ประเภทของรูปแบบ
- 2.1.3 องค์ประกอบของรูปแบบ
- 2.1.4 การพัฒนารูปแบบ
- 2.1.5 รูปแบบการพัฒนาครู

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับบุคลิกภาพ

- 2.2.1 ความหมายของบุคลิกภาพ
- 2.2.2 ความสำคัญของบุคลิกภาพ
- 2.2.3 องค์ประกอบของบุคลิกภาพ
- 2.2.4 บุคลิกภาพพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับครู
- 2.2.5 แนวทางในการเสริมสร้างและพัฒนาบุคลิกภาพ

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์

- 2.3.1 ความหมายของคุณธรรม
- 2.3.2 ความหมายของจริยธรรม
- 2.3.3 ความหมายของค่านิยมที่พึงประสงค์
- 2.3.4 จริยธรรมสำหรับผู้ประกอบวิชาชีพครู
- 2.3.5 คุณธรรมสำหรับครูตามแนวพระพุทธศาสนา
- 2.3.6 คุณลักษณะของการเป็นครูที่ดี
- 2.3.7 ลักษณะครูที่ดีตามแนวความคิดทางพระพุทธศาสนา

2.4 พื้นที่ที่วิจัย

2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.6 กรอบแนวความคิดของโครงการวิจัย

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบ

2.1.1 ความหมายของรูปแบบ

รูปแบบ (Model) มีความหมายหลายอย่างโดยทั่วไปจะหมายถึง สิ่งหรือวิธีการดำเนินงานที่เป็นต้นแบบอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น แบบจำลองสิ่งก่อสร้างรูปแบบในการพัฒนาชุมชนเพื่อคุณภาพชีวิตมี นักวิชาการให้ความหมายของรูปแบบไว้หลายท่าน ดังเช่น

ถวัลย์รัฐ วรเทพพิพิพษ์³ ให้ความเห็นไว้ว่า รูปแบบมีความหลากหลาย แต่ที่สำคัญมี 4 ความหมาย คือ 1) แบบจำลองของจริงอย่างง่าย 2) อุดมคติหรือลักษณะที่พึงประสงค์ 3) กรอบการวิเคราะห์ หรือ 4) ชุดของทฤษฎีที่ผ่านการทดสอบความแม่นยำและความน่าเชื่อถือแล้วรวมทั้งสามารถระบุ และพยากรณ์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรโดยวิธีการทางสถิติ

อุทุมพร จามรมาน⁴ ให้ความเห็นไว้ว่า รูปแบบ หมายถึง โครงสร้างของความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยต่าง ๆ หรือตัวแปรต่าง ๆ ซึ่งน่าจะมีมากกว่า 1 มิติ หลายตัวแปรและตัวแปรดังกล่าวต่างมีความเกี่ยวข้องเชิงสัมพันธ์หรือเหตุผลซึ่งกันและกัน

เยาวดี รังชัยกุล วิบูลย์ศรี⁵ ให้ความเห็นไว้ว่า รูปแบบคือวิธีการที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งถ่ายทอดความคิดความเข้าใจ ตลอดจนจินตนาการที่มีต่อปรากฏการณ์ หรือเรื่องราวใดๆ ให้ปรากฏ โดยใช้การสื่อสารในลักษณะต่างๆ ให้สามารถเข้าใจได้ง่าย และสามารถนำเสนอเรื่องราวหรือประเด็นต่างๆ ได้อย่างกระชับ ภายใต้หลักการอย่างเป็นระบบ

บุญส่ง หาญพานิช⁶ ได้สรุปความหมายว่า รูปแบบ หมายถึง โครงสร้างโปรแกรมแบบจำลอง หรือตัวแบบที่จำลองสภาพความเป็นจริงที่เกิดขึ้นจากการลดทอนเวลาและเทศะโดยพิจารณาว่าสิ่งใดที่จะต้องนำมาศึกษาเพื่อใช้แทนแนวคิดหรือปรากฏการณ์ใดปรากฏการณ์หนึ่งโดยอธิบายความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่าง ๆ ของรูปแบบนั้น ๆ

³ ถวัลย์รัฐ วรเทพพิพิพษ์, การกำหนดและวิเคราะห์นโยบายสาธารณะทฤษฎีและการประยุกต์ใช้, พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพฯ : โครงการตำราเอกสารและตำรา, คณะรัฐประศาสนศาสตร์, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2541), หน้า 12.

⁴ อุทุมพร จามรมาน, โหมด, วารสารวิชาการ, (มีนาคม, 2541), หน้า 21-26.

⁵ เยาวดี รังชัยกุล วิบูลย์ศรี, การประเมินโครงการ : แนวคิดและแนวปฏิบัติ, (กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544), หน้า 32.

⁶ บุญส่ง หาญพานิช, การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการความรู้ในสถาบันอุดมศึกษาไทย, วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2546), หน้า 92-98.

บุญชม ศรีสะอาด⁷ ได้ให้ความหมายของคำว่า รูปแบบ (Model) ว่าหมายถึง โครงสร้าง ที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบหรือตัวแปรต่าง ๆ ผู้วิจัยสามารถใช้รูปแบบอธิบาย ความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบต่าง ๆ ที่มีในปรากฏการณ์ธรรมชาติหรือในรูปแบบต่าง ๆ อธิบาย ถึงลำดับขั้นตอนขององค์ประกอบหรือกิจกรรมในระบบ

ศุภลักษณ์ เศษะพานิช⁸ ให้ความเห็นไว้ว่า รูปแบบ หมายถึงแบบจำลองอย่างง่ายของ ปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่ผู้เสนอได้ศึกษาและพัฒนาขึ้นเพื่ออธิบายปรากฏการณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง และควรแสดงความสัมพันธ์ของตัวแปรหรือปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกันด้วย

Carter V. Good⁹ ได้ให้ความหมายของรูปแบบไว้ 4 ความหมายคือ

1. เป็นแบบอย่างของสิ่งใดสิ่งหนึ่งเพื่อเป็นแนวทางในการสร้าง หรือทำซ้ำ
2. เป็นตัวอย่างเพื่อการเลียนแบบ เช่น ตัวอย่างในการออกเสียงภาษาต่างประเทศ เพื่อให้ผู้เรียนได้เลียนแบบ
3. เป็นแผนภูมิหรือรูปสามมิติซึ่งเป็นตัวแทนของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือหลักการ หรือ แนวคิด
4. เป็นชุดของปัจจัย หรือตัวแปรที่มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ซึ่งรวมกันเป็นตัว ประกอบและเป็นสัญลักษณ์ทางระบบสังคม อาจจะเขียนออกมาเป็นสูตรทางคณิตศาสตร์หรือ บรรยายเป็นภาษาก็ได้

Husen and Postlethwaite¹⁰ ให้ความเห็นไว้ว่า รูปแบบมีความหมายที่แตกต่างจาก ทฤษฎี เพราะรูปแบบยังไม่ใช่ข้อเท็จจริงที่ได้พิสูจน์แล้ว รูปแบบยังเป็นส่วนหนึ่งที่ผู้วิจัยพยายามวิเคราะห์ ความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องเนื่องกันขององค์ประกอบอย่างเป็นระบบ ด้วยวิธีทางวิทยาศาสตร์เพื่อที่จะนำเสนอ รูปแบบมาใช้ประโยชน์

⁷บุญชม ศรีสะอาด, วิจัยเบื้องต้น, พิมพ์ครั้งที่ 7, (กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น , 2545), หน้า 41-47.

⁸ศุภลักษณ์ เศษะพานิช, การนำเสนอ รูปแบบการบริหารแบบเบ็ดเสร็จ ในโรงเรียนเอกชน ประเภทสามัญศึกษา, **ครุศาสตร์มหาบัณฑิต** บริหารการศึกษา (สถาบันราชภัฏพระนครศรีอยุธยา, 2544), หน้า 7.

⁹Good, Carter V, Dictionary of Education, New York : Mc Graw Hill Book, 1973 p. 321.

¹⁰Husén, T.; Postlethwaite, T.N., eds. International encyclopedia of education. 2nd ed. Oxford, UK, Elsevier Science,1994 p. 171.

Stoner and Wankel Stoner and Wankel (1986)¹¹ ให้ได้ให้เห็นไว้ว่า รูปแบบเป็นแบบจำลองความจริงของปรากฏการณ์ เพื่อให้เข้าใจความสัมพันธ์ที่สลับซับซ้อนของปรากฏการณ์นั้นได้ง่ายขึ้น

Keeves¹² ให้ให้เห็นไว้ว่า รูปแบบ หมายถึง สมมติฐานซึ่งอยู่ภายในรูปแบบคือสามารถสร้างจากหลักฐานต่างๆ ที่มีอยู่ จากการหยั่งรู้ด้วยอุปมาอุปไมย หรือแตกมาจากทฤษฎี

สรุปได้ว่า รูปแบบ หมายถึง สิ่งที่แสดงโครงสร้างทางความคิด องค์ประกอบและความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่างๆ รวมถึงสิ่งที่แสดงหรืออธิบายปรากฏการณ์ต่างๆ ให้เข้าใจง่ายขึ้น เพื่อใช้เป็นแนวทางในการดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่ง

2. ประเภทของรูปแบบ

Keeves อ้างถึงใน เตือนใจ รักษาพงศ์¹³ ได้แบ่งประเภทของรูปแบบทางการศึกษาและสังคมศาสตร์เอาไว้ 4 ประเภท คือ

1. **Analogue Model** เป็นรูปแบบที่ใช้การอุปมาอุปไมยเทียบเคียงปรากฏการณ์ซึ่งเป็นรูปธรรม เพื่อสร้างความเข้าใจในปรากฏการณ์ที่เป็นนามธรรม เช่น รูปแบบในการทำนายจำนวนนักเรียนที่จะเข้าสู่ระบบโรงเรียน ซึ่งอนุมานแนวคิดมาจากการเปิดน้ำเข้าและปล่อยน้ำออกจากถังนักเรียนที่จะเข้าสู่ระบบเปรียบเทียบกับน้ำที่เปิดออกจากถัง ดังนั้น นักเรียนที่คงอยู่ในระบบจึงเท่ากับ นักเรียนที่เข้าสู่ระบบลบด้วยนักเรียนที่ออกจากระบบ เป็นต้น

2. **Semantic Model** เป็นรูปแบบที่ใช้ภาษาเป็นสื่อการบรรยายหรืออธิบายปรากฏการณ์ที่ศึกษาด้วยภาษา แผนภูมิ หรือรูปภาพ เพื่อให้เห็นโครงสร้างทางความคิดองค์ประกอบและความสัมพันธ์ขององค์ประกอบของปรากฏการณ์นั้นๆ

3. **Mathematical Model** เป็นรูปแบบที่ใช้สมการทางคณิตศาสตร์เป็นสื่อในการแสดงความสัมพันธ์ของตัวแปรต่างๆ รูปแบบประเภทนี้นิยมใช้กันทั้งในสาขาจิตวิทยาและศึกษาศาสตร์รวมทั้งการบริหารการศึกษาด้วย

¹¹Stoner, A. F. , & Wankel, C. Management. (3rd ed.) New Delhi: Prentice-Hill. 1986, p 25.

¹²Keeves, J.P., & Alagumalai, S. Advances in measurement in science education. In B.J. Fraser & K. G. Tobin (Eds.), International handbook of science education Dordrecht: Kluw,1998 pp. 1229-1244.

¹³เตือนใจ รักษาพงศ์, การพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้เพื่อการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานด้วยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม, วิทยานิพนธ์การศึกษาคุษฐ์นิพนธ์, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา, 2551), หน้า 141-144.

4. Causal Model เป็นรูปแบบที่พัฒนามาจากเทคนิคที่เรียกว่า **Path Analysis** และหลักการสร้าง **Semantic Model** โดยการนำเอาตัวแปรต่างๆ มาสัมพันธ์กันเชิงเหตุและผลที่เกิดขึ้น เช่น **The Standard Deprivation Model** ซึ่งเป็นรูปแบบที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างสภาพทางเศรษฐกิจสังคมของบิดามารดา สภาพแวดล้อมทางการศึกษาที่บ้านและระดับสติปัญญาของเด็ก เป็นต้น

Joyce และ Weil อ้างถึงใน เตือนใจ รักษาพงศ์¹⁴ ได้ศึกษาและจัดแบ่งประเภทของรูปแบบตามแนวคิด หลักการหรือทฤษฎีซึ่งเป็นพื้นฐานในการพัฒนารูปแบบนั้น ๆ และได้แบ่งกลุ่มรูปแบบการสอนเอาไว้ 4 รูปแบบ คือ

1. Information-Processing Model เป็นรูปแบบการสอนที่ยึดหลักความสามารถในกระบวนการประมวลข้อมูลของผู้เรียน และแนวทางในการปรับปรุงวิธีการจัดการกับข้อมูลให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2. Personal Model รูปแบบการสอนที่จัดไว้ในกลุ่มนี้ ให้ความสำคัญกับปัจเจกบุคคลและการพัฒนาบุคคลเฉพาะราย โดยมุ่งเน้นกระบวนการที่แต่ละบุคคลจัดระบบและปฏิบัติต่อสรรพสิ่ง (Reality) ทั้งหมด

3. Social Interaction Model เป็นรูปแบบที่ให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และบุคคลต่อสังคม

4. Behavior Model เป็นกลุ่มของรูปแบบการสอนที่ใช้องค์ความรู้ด้านพฤติกรรมศาสตร์เป็นหลักในการพัฒนารูปแบบ จุดเน้นที่สำคัญ คือ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่สังเกตได้ของผู้เรียนมากกว่าการพัฒนาโครงสร้างทางจิตวิทยา และพฤติกรรมที่ไม่สามารถสังเกตได้

จากลักษณะการแบ่งประเภทของรูปแบบของนักวิชาการต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้วจะเห็นได้ว่าการแบ่งประเภทของรูปแบบตามแนวคิดที่หนึ่งนั้นบอกให้ทราบถึงลักษณะการเขียนรูปแบบว่ามีลักษณะ ส่วนการแบ่งประเภทของรูปแบบตามแนวคิดพื้นฐานในการเสนอรูปแบบในการบรรยายอธิบายปรากฏการณ์นั้นๆ เป็นหลัก

3. องค์ประกอบของรูปแบบ

จากการศึกษาตัวอย่างของรูปแบบจากเอกสารที่เกี่ยวข้องต่างๆ พบว่ามีปรากฏการณ์มีหลักเกณฑ์ที่เป็นเกณฑ์ตายตัวว่ารูปแบบนั้นต้องมีองค์ประกอบอะไรบ้าง อย่างไรก็ตาม ส่วนใหญ่จะขึ้นอยู่กับลักษณะเฉพาะของปรากฏการณ์ที่ผู้สนใจดำเนินการศึกษา ส่วนการกำหนดองค์ประกอบรูปแบบในการศึกษา และทำความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดองค์การและการบริหารจัดการ (The Model of Organization and Management) ตามแนวคิด Brown และ Moberg ได้สังเคราะห์รูปแบบขึ้นมา

¹⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 141-144.

จากแนวคิดเชิงระบบ (Systems Approach) กับหลักการบริหารตามสถานการณ์ (Contingency Approach) และองค์ประกอบตามรูปแบบของ Brown และ Moberg อ้างถึงใน สมาน อัสวภูมิ¹⁵. ประกอบด้วย

3.1 สภาพแวดล้อม (Environment)

3.2 เทคโนโลยี (Technology)

3.3 โครงสร้าง (Structure)

3.4 กระบวนการจัดการ (Management Process) และการตัดสินใจสั่งการ (Decision Making)

สำหรับองค์ประกอบของรูปแบบการบริหารการศึกษาเท่าที่พบจากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องพบว่าส่วนใหญ่จะกล่าวถึง การจัดองค์การบริหารหรือโครงสร้างระบบบริหาร และแนวทางในการดำเนินงานในภาระหน้าที่ (Function) ที่สำคัญๆ ในการบริหารงานขององค์การนั้น ๆ การบริหารงานบุคลากร การบริหารงานการเงิน การบริหารงานวิชาการ เป็นต้น

สรุปได้ว่า การกำหนดรูปแบบการบริหารนั้นว่าควรเป็นอย่างไร ประกอบด้วยอะไรบ้าง มีความสัมพันธ์กันอย่างไร ขึ้นอยู่กับปรากฏการณ์ที่เรากำลังศึกษาหรือจะออกแบบแนวคิดทฤษฎี และหลักการพื้นฐานในการกำหนดรูปแบบแต่ละรูปแบบนั้นๆ

4. การพัฒนารูปแบบ

Keeves อ้างถึงใน เตือนใจ รักษาพงศ์¹⁶ ได้กล่าวถึงหลักการอย่างกว้างๆ เพื่อกำกับการสร้างรูปแบบไว้ 4 ประการ คือ

4.1 รูปแบบควรประกอบขึ้นด้วยความสัมพันธ์อย่างมีโครงสร้าง (ของตัวแปร) มากกว่าความสัมพันธ์เชิงเส้นตรงแบบธรรมดา อย่างไรก็ตามความเชื่อมโยงแบบเส้นตรงแบบธรรมดาทั่วไปนั้น ก็มีประโยชน์เฉพาะอย่างยิ่งในการศึกษาวิจัยในช่วงต้นของการพัฒนารูปแบบ

4.2 รูปแบบควรใช้เป็นแนวทางในการพยากรณ์ผลที่จะเกิดขึ้นจากการใช้รูปแบบได้สามารถตรวจสอบได้ โดยการสังเกต และหาข้อสนับสนุนด้วยข้อมูลเชิงประจักษ์ได้

4.3 รูปแบบควรจะต้องระบุหรือชี้ให้เห็นถึงกลไกเชิงเหตุผลของเรื่องที่ศึกษา ดังนั้น นอกจากรูปแบบจะเป็นเครื่องมือในการพยากรณ์ได้ ควรใช้ในการอธิบายปรากฏการณ์ได้ด้วย

¹⁵ สมาน อัสวภูมิ, รายงานการวิจัยเรื่องการบริหารและการจัดการศึกษาของพื้นที่การศึกษาในประเทศไทยสหรัฐอเมริกาและประเทศอังกฤษ, (กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, 2537), หน้า 16.

¹⁶ เตือนใจ รักษาพงศ์, การพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้เพื่อการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานด้วยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม, (อังกแล้ว), หน้า 141-144.

4.4 นอกจากคุณสมบัติต่างๆ ที่กล่าวมาแล้ว รูปแบบควรเป็นเครื่องมือในการสร้างมโนทัศน์ และสร้างความสัมพันธ์ของตัวแปรในลักษณะใหม่

สรุปได้ว่า การพัฒนารูปแบบมีการดำเนินการเป็นสองตอนใหญ่คือ การสร้างรูปแบบและการหาคุณภาพของรูปแบบ

5. รูปแบบการพัฒนาครู

การจัดการศึกษาถือว่า ครูเป็นผู้มีบทบาทที่สำคัญยิ่ง เพราะครูเป็นผู้จัดประสบการณ์การเรียนรู้ ฝึกทักษะที่สำคัญด้านการคิดวิเคราะห์ รวมทั้งการปลูกฝังคุณธรรมให้แก่ศิษย์เพื่อสร้างสรรค์ความเป็นมนุษย์ที่มีความสงบสุขในสังคมที่เปลี่ยนแปลง ซึ่งการที่จะได้ครูในลักษณะเช่นนี้นั้น การพัฒนาคุณภาพและประสิทธิภาพครูจึงเป็นภารกิจสำคัญ

รูปแบบการพัฒนาโดยยึดบุคคลเป็นฐาน (Individual –Based Model) โดย Orlich¹⁷ เป็นรูปแบบที่มาจากความเชื่อที่ว่าบุคคลเป็นผู้กระทำให้องค์การมีคุณภาพหรือด้อยคุณภาพ ประกอบด้วยรูปแบบในการพัฒนาที่เน้นการมีอิสระที่มากพอของบุคคล 4 รูปแบบ คือ

1. รูปแบบพฤติกรรม (Behavioral Model) เป็นรูปแบบที่พัฒนามาจากแนวคิดของนักจิตวิทยา กลุ่มสกินเนอร์ Skinner¹⁸ ซึ่งเห็นว่าการจะเปลี่ยนแปลงบุคคลต้องเปลี่ยนที่พฤติกรรม รูปแบบนี้กำหนดกระบวนการพัฒนาพฤติกรรมบุคคล เป็น 5 ขั้นตอน คือ

- 1.1 การวิเคราะห์ปัญหา (a Problem be Identified)
- 1.2 การทำแผนพฤติกรรมพื้นฐาน (Baseline Behaviors be Charted)
- 1.3 การพิจารณาความเป็นไปได้ (a Contingency be Introduced)
- 1.4 การทำแผนพฤติกรรมใหม่ (new Behaviors be Charted)
- 1.5 การประเมินผลอย่างต่อเนื่อง (Evaluation be Continuous)

2. รูปแบบมนุษยนิยม (Humanistic Model) เป็นรูปแบบของการส่งเสริมการเรียนรู้ของบุคคล ซึ่งพัฒนามาจากแนวคิดของนักจิตวิทยากลุ่ม Combs และ Rogers โดย Beck (1978) เน้นการใช้กระบวนการทางจิตวิทยาในการกระตุ้นการเรียนรู้ของบุคคล 3 กระบวนการ คือ

2.1 การกระตุ้นให้บุคคลเกิดความรู้สึกรู้สึกหรืออารมณ์ และสนับสนุนการแสดงออกซึ่งความรู้สึก หรืออารมณ์ของบุคคล

¹⁷Orlich, Donald C. Staff Development : Enhancing Human Potential. Massachusetts : Allyn and Bacon, 1989. Pp. 118-122.

¹⁸Skinner, B.F. Contingencies of Reinforcement : A Theoretical Analysis. Englewood Cliffs, N.J. : Prentice-Hall, 1969. P.110.

2.2 เน้นการฝึกทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ ซึ่งเป็นทักษะที่มีความจำเป็นสำหรับบุคคลต่อการเรียนรู้ต่อไป

2.3 สร้างแรงจูงใจ โดยอาศัยทฤษฎีความต้องการของมนุษย์ของมาสโลว์ ให้บุคคลเกิดความมั่นใจที่จะก้าวไปสู่ความต้องการขั้นสูงของตนได้

3. รูปแบบทำให้เกิดการยอมรับ (Concerns-Based Adoption Model) (CBAM) การพัฒนาคนให้เป็นที่ยอมรับ มาจากแนวคิดของนักจิตวิทยากลุ่ม Loucks และ Hall¹⁹ ได้สร้างสมมุติฐานของการพัฒนาตามรูปแบบนี้ไว้ 7 ประการ ดังนี้

- 3.1 การที่โรงเรียนเกิดการเปลี่ยนแปลง อยู่ที่กระบวนการ มิใช่เหตุการณ์
- 3.2 ความต้องการขั้นต้นของครูคือการสร้างความเปลี่ยนแปลงในชั้นเรียน
- 3.3 การเปลี่ยนแปลงเป็นประสบการณ์อันสูงส่งของแต่ละคน
- 3.4 การอธิบายเกี่ยวกับนวัตกรรมอย่างสมบูรณ์ คือการวิเคราะห์ความสำเร็จของนวัตกรรมนั้น
- 3.5 กระบวนการในการจำแนกแยกแยะให้เห็นขั้นตอนและการยกระดับขึ้นเป็นประสบการณ์ของแต่ละคน
- 3.6 บริการด้านการฝึกที่สามารถส่งเสริมแต่ละคนได้ดีที่สุดคือรูปแบบของศูนย์ให้ความช่วยเหลือด้วยการวินิจฉัย
- 3.7 การสนับสนุนการเปลี่ยนแปลงต้องการการทำงานที่มีความยืดหยุ่นและเป็นระบบ

4. รูปแบบการพัฒนา (Developmental Model) รูปแบบนี้มีการพัฒนากันอย่างหลากหลายซึ่งมีผลที่คล้ายคลึงหรือแตกต่างกันไปบ้าง แต่ส่วนใหญ่จะทำการพัฒนาผู้ใหญ่อภายใต้สมมุติฐานที่ว่า ผู้ใหญ่มีการสะสมประสบการณ์ที่มีค่าอย่างมากมายซึ่งจะต้องทำให้นำออกมาใช้ให้ได้ การพัฒนาความก้าวหน้าของผู้ใหญ่ทำได้โดยให้ผู้ใหญ่พัฒนาตนเอง ทำให้มีความสุขกับการสร้างความเข้าใจในปัญหาการเรียนรู้ มากกว่าการเก็บปัญหาไว้เพียงลำพัง นอกจากนี้ยังกล่าวถึงการพัฒนาผู้ใหญ่ที่สอดคล้องกันว่า ลักษณะอันเป็นปกติของผู้ใหญ่คือการสร้างความก้าวหน้าของตนเอง การคำนึงถึงความคุ้มค่าที่จะทำและ

¹⁹Loucks, Susan F. and Gene E. Hall. "Assessing and Facilitating the Implementation of Innovation : A New Approach." Educational Technology. 17(21) : 18-21, 1977.

การศึกษาหาประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับงานที่ทำ Andrews²⁰ ได้สรุป รูปแบบสำหรับการพัฒนาผู้ใหญ่ ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ดังนี้

- 4.1 การสำรวจความต้องการในการเรียนรู้
- 4.2 การสร้างปฏิสัมพันธ์เพื่อการเรียนรู้
- 4.3 การเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้
- 4.4 การสะท้อนกลับ และการเชื่อมต่อในการเรียนรู้
- 4.5 การสังเคราะห์ความรู้

Orlich²¹ กล่าวว่า การสร้างรูปแบบในการพัฒนางานให้เกิดประสิทธิผลเรียกว่า AAIM (AAIM Model) ประกอบด้วย 6 ขั้นตอน ดังนี้

1. Needs Assessment (การหาความต้องการจำเป็น) เป็นขั้นตอนการเตรียมการ โดยขั้นนี้เป็นการแยกแยะในรายละเอียดเกี่ยวกับสิ่งที่จะพัฒนาว่ามีความต้องการที่จำเป็นอะไรบ้าง
2. Awareness (การสร้างความตระหนัก) เป็นขั้นตอนในการพิจารณาความคิดเห็นต่อเนื้อหาหรือเรื่องราวต่างๆที่จะทำการพัฒนา ซึ่งจะทำให้เกิดความตั้งใจจริงในการพัฒนา
3. Application (การประยุกต์ใช้) เป็นขั้นของการสอบถาม เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจอย่างถ่องแท้ในเนื้อหา เรื่องราวที่จะพัฒนา เพื่อจะช่วยให้สามารถปฏิบัติการพัฒนาได้อย่างครบถ้วน สมบูรณ์ตามที่ต้องการ
4. Implementation (การนำไปใช้) เป็นขั้นดำเนินการในการศึกษาค้นคว้าหรือทำกิจกรรมอย่างเต็มรูปแบบ ซึ่งถือเป็นช่วงของการดำเนินงานและกิจกรรมอย่างเข้มข้นตามที่กำหนดไว้
5. Maintenance (การดำเนินการต่อเนื่อง) เป็นขั้นตอนเพื่อการสนับสนุนการดำเนินการต่อไป โดยนำจุดที่ยังเป็นปัญหาหรือจุดด้อยของการดำเนินงานมาปรับปรุงแก้ไข
6. Evaluation (การประเมินผล) เป็นการประเมินผล โดยประเมินในระหว่างดำเนินการแต่ละขั้นตอน เพื่อทราบถึงความสำเร็จและข้อปัญหา เพื่อทำการแก้ไขปรับปรุงกิจกรรมและการดำเนินการ กระบวนการ

²⁰Andrews, Theodore E. "Improving Adult Learning Programs," in Adult Learners : A Reasearch Study. Theodore E. Andrews, W. Robert Houston, and Branda L. Bryant. Washington, D.C. : Association of Teacher Educators, 1981, pp. 78-88.

²¹Orlich, Donald C. Staff Development : Enhancing Human Potential. Massachusetts : Allyn and Bacon, 1989. Pp. 112-114.

Day²² ได้อ้างอิงแนวคิดของนักการศึกษาหลายคนมากำหนดหลักการ เพื่อให้ครูมีความเชื่อมั่นที่จะพัฒนาตนเอง เรียกว่า หลักการพัฒนาครูภายใต้การสนับสนุนที่เข้มแข็ง 6 ประการ ดังนี้

1. ให้เป็นการพัฒนาครู ด้วยการสนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิต
2. ให้ครูเป็นผู้ดำเนินการพัฒนาตนเอง ภายใต้ความรับผิดชอบของครูและโรงเรียน
3. ให้มีการสนับสนุนทรัพยากรและการสนับสนุนด้านต่างๆ แก่ครูครูมีความจำเป็นต้องร่วมกับคนอื่นๆ และไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้เพียงพอ
4. การพัฒนาให้เกิดประโยชน์ต่อครูและต่อโรงเรียน ซึ่งประโยชน์ดังกล่าวอาจมิได้เกิดขึ้นพร้อมกันบ่อยนัก
5. ให้เป็นกระบวนการที่มีการรายงานผล
6. ครูทุกคนมีสิทธิ์และมีความรับผิดชอบในการพัฒนาวิชาชีพ โดยต้องคำนึงถึงความแตกต่างและความจำเป็นของแต่ละคนด้วย

คณะวิจัยของคณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏเพชรบุรี²³ รูปแบบการเรียนรู้ของบุคคลประกอบด้วยกระบวนการที่สำคัญ ๆ ได้แก่

1. **Self Learning** เป็นกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยผู้เรียนต้องแสวงหาความรู้และสร้างความรู้ความเข้าใจให้เกิดขึ้นด้วยตนเอง และมีการใช้กระบวนการเดิมเพื่อเชื่อมโยงให้เกิดการเรียนรู้ใหม่ ๆ อย่างต่อเนื่อง
2. **Interaction** เป็นกระบวนการเรียนรู้โดยการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับผู้เรียนด้วยกันเองหรือบุคคลอื่น มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและการแบ่งทรัพยากรการเรียนรู้ทำให้เกิดความเจริญงอกงามในความรู้ และเกิดการขยายเครือข่ายความรู้ออกไปอย่างกว้างขวาง
3. **Participation** เป็นกระบวนการที่ผู้เรียนเรียนรู้ร่วมกันเป็นกลุ่มมีการแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ สมาชิกแต่ละคนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้และมีส่วนร่วมในความสำเร็จของกลุ่มจึงนับได้ว่าเป็นกระบวนการที่เน้นการเรียนรู้และการสร้างสรรค์ความรู้โดยกลุ่ม
4. **Process** เป็นการเรียนรู้อย่างเป็นกระบวนการ โดยมีความต่อเนื่องเชื่อมโยงกันระหว่างขั้นตอนการเรียนรู้ ตั้งแต่ต้นจนจบการเรียนรู้

²²Day, C. Developing Teachers The Challenges of Lifelong Learning. Hong Kong : Graphic Raft Limited, 1999, p. 111.

²³คณะวิจัยของคณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏเพชรบุรี. การวิจัยและพัฒนารูปแบบการพัฒนาครูและชุดการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐาน. (กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี, 2545), หน้า 101-106.

5. Application เป็นการเรียนรู้โดยมีการนำ ประสบการณ์เดิมมาสร้างความสัมพันธ์กับ สิ่งที่พบใหม่ ทำให้กลายเป็นองค์ความรู้ใหม่ หรือเป็นการเรียนรู้ที่เกิดจากการเรียนรู้แลกเปลี่ยน ประสบการณ์ร่วมกับผู้อื่นแล้วนำ ความรู้ที่มีอยู่มาเชื่อมโยงตรวจสอบกับสิ่งใหม่ ๆ และสามารถนำองค์ ความรู้ หรือกระบวนการที่ได้เรียนรู้ไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในการดำเนินชีวิต

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ²⁴ ได้กำหนดรูปแบบและการดำเนินการพัฒนาครู ประจำ การและบุคลากรทางการศึกษาในแผนหลักการปฏิรูปการฝึกหัดครู พัฒนาครูและบุคลากรทางการ ศึกษาไว้ว่า รูปแบบการพัฒนาครูมี 6 รูปแบบ คือ

1. การเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยให้มีการจัดทำ ชุดการเรียนรู้ด้วยตนเองตามสาขาวิชาทั้งที่ เป็นความรู้พื้นฐานสำหรับทุกคน และความรู้ที่สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น ซึ่งครูสามารถ ลงทะเบียนเรียนได้ตามความสนใจ ความต้องการ และการปฏิบัติงานของครู นอกจากนั้นมีการจัดสื่อ ทางไกลเสริมความรู้ให้แก่ครูและบุคลากรทางการศึกษาในรูปแบบต่าง ๆ เช่น รายการวิทยุ รายการโทรทัศน์ เป็นต้น

2. การฝึกอบรม โดยการจัดทำ หลักสูตรการฝึกอบรมครูประจำ การและบุคลากรทางการ ศึกษา เพื่อคำนึงถึงผลที่จะเกิดขึ้นกับผู้เรียนเป็นสำคัญ รวมทั้งการเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานตาม ความต้องการของครูและหน่วยงานต้นสังกัดสำหรับวิธีการฝึกอบรมนั้นจะดำเนินการทั้งในรูปแบบการมี ห้องเรียนหรือแบบทางไกล

3. การศึกษาดูงาน เป็นการมุ่งเน้นการเพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์ใหม่กับการศึกษา ดูงานเฉพาะอย่าง เพื่อนำ มาปรับปรุงและแก้ปัญหาการปฏิบัติงานในหน้าที่ของครู

4. การศึกษาต่อ เป็นการส่งเสริมให้ครูทุกระดับและประเภทการศึกษามีวุฒิทาง การศึกษาอย่างต่ำในระดับปริญญาตรี และเป็นการเตรียมพัฒนาครูประจำ การให้มีวุฒิทางการศึกษาสูงขึ้น ในระดับปริญญาโทหรือปริญญาเอก เพื่อให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของการพัฒนาในสาขาต่าง ๆ โดย มีจุดเน้นที่จะพัฒนาครูตามสาขาวิชา รวมทั้งพัฒนาครูให้เป็นนักคิด นักการศึกษา และนักบริหารต่อไปใน อนาคต

5. การเข้าร่วมกิจกรรมวิชาการ เป็นการจัดกิจกรรมวิชาการที่หลากหลายสอดคล้องกับ ความสนใจ และการปฏิบัติงานในหน้าที่ครู เช่น การสัมมนาทางวิชาการกิจกรรมของสมาคมวิชาชีพหรือ วิชาการ การเผยแพร่และเสนอผลงานวิชาการ การส่งเสริมวินัยและพัฒนาคุณธรรม

6. การแลกเปลี่ยนครูอาจารย์ระหว่างสถาบันฝึกอบรมกับสถานศึกษาเป็นการจัดให้มี โครงการแลกเปลี่ยนครูอาจารย์ระหว่างสถาบันฝึกหัดครูกับสถานศึกษา เพื่อเปิดโอกาสให้อาจารย์ในสถาบัน

²⁴ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, แผนหลักการปฏิรูปการฝึกหัดครูพัฒนาครูและ บุคลากรทางการศึกษา, (กรุงเทพฯ : ฟีนีქซ์บุ๊คส์, 2538), หน้า 45-50.

ฝึกหัดครูสอนและปฏิบัติงานในสถานศึกษาระดับและประเภทต่าง ๆ และให้ครูอาจารย์ในสถานศึกษา โดยเฉพาะครูผู้เชี่ยวชาญสอนและปฏิบัติงาน มาปฏิบัติงานในสถาบันฝึกหัดครู ทั้งนี้จะต้องกำหนด ระยะเวลาการไปสอน และปฏิบัติงานอย่างเหมาะสมยาวนานพอที่จะได้ความรู้และประสบการณ์

กิตติวดี บุญชื่อ²⁵ รายงานการสังเคราะห์รูปแบบการพัฒนาครูทั้งโรงเรียน : ประสบการณ์ จากโรงเรียนในโครงการ โรงเรียนปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน รูปแบบการพัฒนาครูทั้ง โรงเรียนซึ่งมีความหลากหลายมากรูปแบบวิธีการที่โรงเรียนในโครงการฯ ใช้พัฒนาครูทั้งโรงเรียนสามารถ สรุปได้ดังนี้

1. จัดการประชุมสัมมนาและอบรม เพื่อสร้างความตระหนักถึงบทบาทและข้อควรปฏิบัติ ในการพัฒนาโรงเรียนให้สอดคล้องกับแนวในการปฏิรูปการศึกษา
2. จัดให้มีการประชุมชี้แจงแนวในการดำเนินงานปฏิรูป
3. สนับสนุนการศึกษาด้วยตนเองของคณะครู อาจารย์ โดยจัดมุขวิชาการให้โดยเฉพาะ และจัดหาสื่อ สิ่งพิมพ์ทั้งที่ได้รับจาก สกศ. และจากหน่วยงานต้นสังกัด มาไว้ให้ครูได้ศึกษาค้นคว้า
4. เปิดโอกาสให้ครูได้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างครูกันเองในโรงเรียนโดยเฉพาะครูที่เป็นครูต้นแบบหรือครูแห่งชาติ ในหัวข้อที่ครูสนใจ
5. จัดให้มีการประชุมเชิงปฏิบัติการ โดยเชิญวิทยากรหรือผู้เชี่ยวชาญในสาขานั้น ๆ มาให้ ความรู้และคำแนะนำในการปฏิบัติงาน
6. จัดให้มีการศึกษานอกสถานที่เพื่อเก็บเกี่ยวความรู้และศึกษาบทเรียนที่อยู่รอบ ๆ ตัว นอกห้องเรียน
7. เปิดโอกาสให้บุคลากรทุกคนตรวจสอบและประเมินผลการดำเนินงานเป็นระยะ ๆ ทั้ง ในด้านการพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน
8. ปลุกจิตสำนึกของการทำงานร่วมกันเพื่อเป้าหมายเดียวกัน
9. สนับสนุนให้ครูได้รับข่าวสาร และความรู้จากสื่อต่าง ๆ
10. สนับสนุนให้เปิดห้องพิเศษสำหรับครูโดยตั้งชื่อแตกต่างกันไป เช่น ห้องปฏิรูป ศูนย์การเรียนรู้ศูนย์การศึกษาค้นคว้า เพื่อให้ครูได้มาศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมด้วยตนเอง

สรุปได้ว่า รูปแบบการเสริมสร้างบุคลิกภาพครูภาคตะวันออกเฉียงเหนือด้วยกิจกรรมใน พระพุทธศาสนา ด้วยการนำหลักธรรมมาเป็นฐานสนับสนุนในการเสริมสร้างบุคลิกภาพครูในภาค ตะวันออกเฉียงเหนือ โดยเฉพาะในเขต สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายโสธร เขต 1 และ

²⁵กิตติวดี บุญชื่อ, รายงานการสังเคราะห์รูปแบบการพัฒนาครูทั้งโรงเรียน : ประสบการณ์จาก โรงเรียนในโครงการโรงเรียนปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน, (กรุงเทพฯ : สำนักงาน เลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, 2546), ไม่ปรากฏเลขหน้า.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 2 มีทั้งปัจจัยที่ส่งผลหลาย ๆ ด้านไม่ว่าจะเป็น บทบาทหน้าที่ที่เอื้อต่อการปฏิบัติงานของครู

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับบุคลิกภาพ

1. ความหมายของบุคลิกภาพ

บุคลิกภาพตรงกับภาษาอังกฤษว่า “Personality” มีรากศัพท์มาจากภาษากรีกว่า “Persona” ซึ่งมีความหมายว่า “Mask” แปลว่า “หน้ากาก” สำหรับตัวละครใช้สวมหน้า เวลาออกแสดง เวลาออกโรงเพื่อแสดงบทบาทที่ถูกกำหนดให้ เช่น ผู้สวมหน้ากากเป็นผู้ร้ายแสดงให้สมกับตัวผู้ร้าย วันทนี²⁶ ได้สรุปแนวคิดของนักจิตวิทยาที่ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับบุคลิกภาพไว้หลายทัศนะ ดังนี้

1. บุคลิกภาพ คือ ผลรวมของพันธุกรรมและประสบการณ์ทั้งหมดของบุคคล
2. บุคลิกภาพ คือ ลักษณะรวมของบุคคลและวิธีการแสดงออกทางพฤติกรรม ซึ่งกำหนดการปรับตัวตามแบบฉบับของแต่ละบุคคลต่อสิ่งแวดล้อม
3. บุคลิกภาพ คือ คุณสมบัติและคุณลักษณะเด่นประจำตัวของแต่ละบุคคล รวมทั้งการปรับตัวของบุคคลต่อสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ
4. บุคลิกภาพ คือ กระบวนการสร้างหรือรวมคุณลักษณะทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจของบุคคล นิสัย กิริยาท่าทางของแต่ละบุคคลโดยเฉพาะ
5. บุคลิกภาพ คือ ความเด่นประจำตัวของแต่ละบุคคล ซึ่งอาจจะบอกถึงความแตกต่างจากบุคคลอื่นในด้านปริมาณและคุณภาพของลักษณะเด่นนั้น ๆ

บุคลิกภาพ²⁷ หมายถึง คุณลักษณะที่เป็นเอกลักษณ์ของแต่ละบุคคล แสดงออกโดยพฤติกรรม ที่บุคคลนั้นมีต่อสิ่งแวดล้อม ที่ตนกำลังเผชิญอยู่ และพฤติกรรมนี้จะคงเส้นคงวาพอสมควร ลักษณะของแบบแผนพฤติกรรมและแบบแผนการคิด ที่เป็นตัวกำหนดลักษณะเฉพาะของบุคคลในการปรับตัวกับสิ่งแวดล้อม มนุษย์แต่ละคนมีบุคลิกภาพที่แตกต่างกัน ไม่มีใครเหมือนกันไปทุกอย่าง แม้กระทั่งพี่น้อง หรือฝาแฝดก็ตาม ทั้งนี้เพราะมนุษย์แต่ละคนมีความพิเศษและความเป็นหนึ่งในตัวของแต่ละคน

²⁶วันทนี แสนภักดี, การพัฒนาบุคลิกภาพ, (วันที่ 15 พฤษภาคม, 2554), <http://management.aru.ac.th>

²⁷คุณครู.คอม, จิตวิทยาสำหรับครู, (วันที่ 15 พฤษภาคม, 2554), <http://oocha.com/index.php>.

ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ²⁸ กล่าวว่า บุคลิกภาพเป็นลักษณะโดดเด่นของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ซึ่งแสดงออกแบะนั้นอยู่เป็นประจำกับสถานการณ์เฉพาะอย่างจนเกิดเป็นนิสัยถาวร

ธีราพร กุลนันทน์²⁹ กล่าวว่า บุคลิกภาพ หมายถึง การแสดงพฤติกรรมของบุคคลได้ดีถูกต้องเหมาะสมกับบทบาท เวลา สถานที่ และสถานภาพของตนเองในสังคม ซึ่งมีอิทธิพลต่อความรู้สึกของผู้ที่พบเห็น

สรุปได้ว่า บุคลิกภาพ หมายถึง พฤติกรรมของแต่ละบุคคลทั้งภายใน และภายนอก รวมทั้งการใช้ภาษา คำพูด การแสดงออกทางการกระทำ และการแสดงออกภายในจิตใจ เช่น รูปร่างหน้าตา ท่าทาง ทักษะ อารมณ์ ความรู้สึก ความสนใจ ความสามารถ นิสัย ตลอดจนการปรับปรุงตัวของบุคคลในสถานการณ์ต่าง ๆ ซึ่งเป็นผลมาจากพันธุกรรม สิ่งแวดล้อม และการเรียนรู้

2. ความสำคัญของบุคลิกภาพ

คนเราใช้บุคลิกภาพในการเกี่ยวข้องซึ่งกันและกัน เป็นส่วนที่ต้องใช้ติดต่อสัมพันธ์กัน ในกิจการทั้งปวง เป็นส่วนที่ทำให้เกิดความรู้สึกที่ดีและไม่ดีต่อกันได้ ดังนั้นบุคลิกภาพจึงมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของเราในการอยู่ในสังคม คนที่มีบุคลิกภาพที่ดีมักจะประสบความสำเร็จในการอยู่ร่วมกับผู้อื่น หรือพบความสำเร็จในการประกอบกิจการงาน ดังมีผู้สรุปความสำคัญของบุคลิกภาพไว้ดังนี้

ยนต์ ชุ่มจิต³⁰ กล่าวว่า บุคลิกภาพมีความสำคัญต่อบุคคล 7 ประการ ดังต่อไปนี้

1. ทำให้ง่ายต่อการจดจำและเข้าใจบุคคล เพราะบุคลิกภาพเป็นของตัวเอง ใครมีบุคลิกภาพอย่างไรก็มักจะแสดงออกมาให้ปรากฏแก่สายตาของผู้พบเห็น ครูที่มี บุคลิกภาพดีย่อมได้เปรียบในการคบหาสมาคมกับบุคคลทั่วไป โดยเฉพาะลูกศิษย์และ ผู้ปกครองนักเรียน

2. เป็นแบบฉบับที่นำไปเป็นตัวอย่างได้ เพราะบุคลิกภาพเป็นเอกลักษณ์เฉพาะ ของบุคคล บุคลิกภาพที่ดีของบุคคลบางคน เช่น ความซื่อสัตย์ ความเที่ยงตรง ลักษณะ และลีลาการพูด เป็นต้น สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้สามารถนำไปเป็นแบบอย่างแก่ผู้อื่นได้

3. ทำให้มีความมั่นใจในตนเอง บุคคลที่มีบุคลิกภาพดี และบุคลิกภาพที่เหมาะสมกับงานที่ผู้นั้นรับผิดชอบแล้ว จะทำให้เกิดความมั่นใจในการทำงานมากยิ่งขึ้น

²⁸ ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ, การวัดด้านจิตพิสัย, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สุวีริยาสาส์น, 2543). หน้า 216.

²⁹ ธีราพร กุลนันทน์, บุคลิกภาพครูปฐมวัย, (นครสวรรค์ : สถาบันราชภัฏนครสวรรค์, 2543), หน้า 14.

³⁰ ยนต์ ชุ่มจิต, ความเป็นครู, พิมพ์ครั้งที่ 3, (กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2541), หน้า 155-156.

4. ทำให้บุคคลสามารถปรับตัวเข้ากับสังคมได้ดี กล่าวคือ บุคคลที่มีบุคลิกภาพดี ย่อมสามารถสร้างสัมพันธ์กับผู้อื่นในสังคมได้ดี เพราะสมาชิกของกลุ่มให้การยอมรับ

5. ทำให้สังคมยอมรับบุคคลที่มีบุคลิกภาพดี ไม่ว่าจะเป็นบุคลิกภาพในการพูดความ คล่องแคล่วว่องไว และความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เป็นต้น สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ย่อมทำให้ บุคคลในกลุ่มยอมรับ นับถือ

6. ทำให้ง่ายต่อการทำนายพฤติกรรมของบุคคล เช่น คนบางคนเป็นคนขี้น้อยเมื่อ กระทบกับสิ่งที่ไม่พอใจก็จะโมโหฉุนเฉียว หรือ บางคนเป็นคนบ้าจี้ เมื่อใครมาจี้เอวก็ จะร้องเอะอะ โวยวายหรือทุบตีคนข้างเคียง เป็นต้น

7. ทำให้บุคคลประสบความสำเร็จในอาชีพการงาน เพราะบุคคลที่มีบุคลิกภาพดี ย่อมเป็นที่เคารพรักของบุคคลทั่วไป ดังนั้น เมื่อประกอบกิจการงานใด ๆ จึงมักจะมีผู้ให้ ความ ช่วยเหลือคำจุนเสมอ

วันทนีย์ แสนภักดี³¹ กล่าวว่า บุคลิกภาพ มีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตในสังคมเป็น อย่างมาก ดังจะพิจารณาได้จากประเด็น ดังนี้

1. ความมั่นใจ ผู้มีบุคลิกภาพดีจะมีความมั่นใจในการแสดงออกมากขึ้น และมีโอกาส ที่จะประสบความสำเร็จจึงมีมากขึ้น

2. การยอมรับของกลุ่ม ผู้ที่มีบุคลิกภาพดีย่อมเป็นที่ยอมรับของคนทั่วไปและ ต้องการที่จะให้อยู่ในกลุ่ม

3. การปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่น การที่เรารู้บุคลิกภาพของผู้อื่น ทำให้เราสามารถ ปรับตัว เข้ากับบุคคลและสถานการณ์ได้ดีขึ้น รวดเร็วขึ้น ง่ายขึ้น

4. ความสำเร็จ ผู้ที่มีบุคลิกภาพดีจะได้เปรียบคนอื่นเสมอ เพราะสามารถสร้างความ ศรัทธาเชื่อถือแก่ผู้พบเห็น ได้รับความร่วมมือ และการติดต่อด้วยดี ช่วยให้ทำงานได้สำเร็จง่ายขึ้น

5. เอกลักษณ์ของบุคคล บุคลิกภาพทำให้คนมีลักษณะเฉพาะตัว ซึ่งสามารถใช้เป็น แบบอย่างที่ดีและแบบอย่างที่ไม่ดีได้

สรุปได้ว่า บุคลิกภาพเป็นสิ่งที่ทำให้มีเอกลักษณ์โดดเด่นเฉพาะตัว เป็นวิถีแทนความคิด และการกระทำ สามารถสร้างความรู้สึกรู้สึกต่อผู้พบเห็นว่าชอบหรือไม่ชอบ หรือเกิดความรู้สึกต่อคนคน นั้นอย่างไร ทำให้คนเกิดความรู้สึกทางใจ หรืออารมณ์ โดยไม่ต้องใช้ความคิด สติปัญญา หรือการ ตัดสินใจที่ต้องใช้เหตุผลใดๆ ทั้งสิ้น บุคลิกภาพที่ดีจึงเป็นทั้งเสน่ห์และอำนาจและเป็นที่ชื่นชอบของคน โดยทั่วไป ทำให้สามารถติดต่อสื่อสารกับบุคคลอื่นๆ ได้อย่างราบรื่น

³¹วันทนีย์ แสนภักดี, *การพัฒนาบุคลิกภาพ*, (วันที่ 15 พฤษภาคม, 2554), <http://management.aru.ac.th>

3. องค์ประกอบของบุคลิกภาพ

รัตนวดี โชติกพนิช³² องค์ประกอบของบุคลิกภาพประกอบด้วยคุณสมบัติต่าง ๆ ซึ่งได้แก่ ลักษณะ ดังต่อไปนี้

1. คุณสมบัติทางกาย รูปร่าง เป็นเครื่องทำให้เราเห็นบุคลิกภาพก่อนสิ่งอื่น
2. คุณสมบัติทางสมอง ความฉลาด ความสำเร็จ
3. ความถนัดตามธรรมชาติของแต่ละบุคคลมีไม่เหมือนกัน
4. อุปนิสัย หมายถึง ความประพฤติดี ศีลธรรมจรรยาที่อยู่ในตัวบุคคล เช่น ความซื่อสัตย์ ความอ่อนโยน
5. การสมาคม บางคนชอบทำตัวเด่นในสังคม โดยการพูดเสียงดัง แต่งกายให้แปลก บางคนชอบสงบเสถียร แต่งกายเรียบร้อย
6. อารมณ์ การแสดงออกต่าง ๆ ของคน เช่น ตื่นเต้นตกใจง่าย อดทน กล้าหาญ ร่าเริงแจ่มใส เฉื่อยชา
7. กำลังใจ คือ ความสามารถในการควบคุมจิตใจ เช่น บางคนท้อถอยในการต่อสู้ อุปสรรคชีวิต เป็นต้น

วันทนี แสนภักดี³³ ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของบุคลิกภาพไว้ ดังนี้

1. ลักษณะทางกาย ได้แก่ รูปร่าง หน้าตา สัดส่วน ผิวพรรณ สีส้ม ความสูง น้ำหนัก เป็นลักษณะประจำตัวของบุคคล
2. ลักษณะทางใจ ได้แก่ ความคิด ความจำ จินตนาการ ความสนใจ ความตั้งใจ การตัดสินใจ สติปัญญา เป็นเรื่องเกี่ยวกับสมอง
3. อุปนิสัย ได้แก่ ความสุภาพอ่อนโยน ความซื่อสัตย์เชื่อถือได้ ความเคารพสิทธิ ส่วนบุคคลไม่เห็นแก่ตัว มีศีลธรรมจรรยา ซึ่งเป็นกิจวัตรที่สอดคล้องกับสภาพของสังคม
4. อารมณ์ ได้แก่ ความรู้สึกแห่งจิตที่ก่อให้เกิดอาการต่าง ๆ เช่น ตื่นเต้น ตกใจ โกรธ กล้าหาญ หวาดกลัว ร่าเริง หดหู่ หงุดหงิด วิตกกังวล ฯลฯ
5. การสมาคม คือ กิริยาท่าที อาการที่บุคคลแสดงต่อผู้อื่น เช่น เป็นคนชอบคบหาสมาคมกับผู้อื่นหรือเป็นคนเก็บตัว เห็นใจผู้อื่น ไม่แยแสผู้อื่น ฯลฯ

³²รัตนวดี โชติกพนิช, จริยธรรมและจรรยาบรรณในวิชาชีพครู, (คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ม.ป.ป.), หน้า 106.

³³วันทนี แสนภักดี, การพัฒนาบุคลิกภาพ, (วันที่ 15 พฤษภาคม, 2554), <http://management.aru.ac.th>.

นอกจากนี้ วันทนี³⁴ แสนภักดี ได้กล่าวถึงลักษณะของบุคลิกภาพที่ดีไว้ว่า

1. ลักษณะบุคลิกภาพทางกาย เป็นลักษณะที่มองเห็นได้โดยง่าย ซึ่งประกอบด้วย

1.1 รูปร่าง หน้าตา เป็นลักษณะภายนอกที่ก่อให้เกิดความพึงพอใจแก่บุคคลรอบข้าง และผู้ที่มาติดต่อ บุคคลที่มีรูปร่างหน้าตาดี ย่อมได้เปรียบบุคคลอื่น แต่จะต้องอาศัยลักษณะอย่างอื่น เช่น กิริยามารยาทดี มีความเป็นกันเอง มีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และมีความสามารถในการพูดที่ดีเป็นส่วนประกอบด้วย

1.2 การแต่งกาย ผู้ที่มีบุคลิกภาพดีจะต้องแต่งกายให้ถูกกาลเทศะ มีรูปแบบของเสื้อผ้าและสีสันทันทีเหมาะสมตลอดจนมีความสะอาด การแต่งกายเป็นตัวแทนอย่างหนึ่งของคนที่สามารถปรับปรุงเปลี่ยนแปลงได้ง่ายและรวดเร็ว รวมทั้งเครื่องแต่งกายเป็นตัวกำหนดระเบียบของสังคม การแต่งกายให้เหมาะสมเป็นการให้เกียรติกัน และให้ความเคารพต่อสถานที่

1.3 ความสะอาดและสุขภาพอนามัย อวัยวะส่วนต่าง ๆ ในร่างกายนับตั้งแต่ศีรษะจรดปลายเท้าจะต้องสะอาดทุก ๆ ส่วน ซึ่งจะส่งผลให้สุขภาพอนามัยดีมีความสมบูรณ์

1.4 กิริยาท่าทาง เป็นลักษณะอย่างหนึ่งซึ่งจะสามารถสร้างความประทับใจให้กับผู้พบเห็นหรือมาติดต่อได้ ดังนั้นบุคคลจึงควรจะมีกิริยาท่าทางที่แสดงออกถึงความรวดเร็วคล่องแคล่วว่องไว

2. บุคลิกภาพทางอารมณ์และจิตใจ เป็นสิ่งที่ส่งเสริมให้บุคลิกภาพทางกายให้งดงาม น่าศรัทธาเชื่อถือมากยิ่งขึ้น จึงควรมีบุคลิกภาพดังนี้

2.1 ความสามารถในการควบคุมอารมณ์ คือความสามารถในการควบคุมอารมณ์ โกรธ โกรธ หลง ไม่ให้เกิดขึ้นเพราะหากไม่สามารถควบคุมความโลภของตนเองไว้ได้ก็จะเกิดการคดโกงหรือหากเกิดอารมณ์โกรธจะเกิดอาการหงุดหงิดไม่สามารถควบคุมสติ ขาดการยั้งคิดก็อาจจะทำให้การตัดสินใจผิดพลาด หรือทำงานบกพร่อง และการหลงงมงายในอบายมุข สิ่งเสพติดจะทำให้ละทิ้งหน้าที่การงานละทิ้งครอบครัวจนอาจทำให้ครอบครัวแตกแยกในที่สุด ดังนั้น บุคคลที่สามารถควบคุมอารมณ์ได้จะเป็นผู้ที่มีอารมณ์ดี ยิ้มแย้มแจ่มใสและมีมนุษยสัมพันธ์ดีต่อคนใกล้ชิดและคนรอบข้าง

2.2 มีทัศนคติที่ดีต่อการปฏิบัติงาน การที่บุคคลมีทัศนคติที่ดีต่องาน จะทำให้มีจิตมุ่งมั่นในการทำงาน พยายามในการทำงานทั้งร่างกายและจิตใจและพร้อมที่จะฝ่าฟันอุปสรรคต่างๆ ทำงานด้วยใจรักและทำงานโดยไม่หวังสิ่งตอบแทนใด ๆ ก็ย่อมได้

2.3 มีความสามารถในการตัดสินใจ บุคคลที่มีความสามารถในการตัดสินใจส่วนใหญ่ จะเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในด้านต่างๆ รัฐบาลพาหนะที่ของตนเอง มองเห็นผลที่จะเกิดขึ้น

³⁴ เรื่องเดียวกัน.

ตามมาจากการตัดสินใจของตน ซึ่งส่วนใหญ่จะให้เกิดความเสียหายน้อยที่สุดหรือองค์กรได้รับผลประโยชน์สูงสุด

3. บุคลิกภาพทางวาจา ลักษณะทางวาจาที่ดีควรมี

3.1 วาจาสุภาพนุ่มนวล การพูดที่ดีจะต้องพูดสุภาพนุ่มนวล และมีหางเสียงจะทำให้เป็นที่ชื่นชอบรักใคร่ของคนทั่วไป และสามารถทำให้เกิดมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อทุกคน

3.2 ใช้ภาษาที่เข้าใจง่ายและจดจำได้ง่าย บุคคลที่จะต้องติดต่อพบปะกับผู้อื่นจำนวนมาก จำเป็นต้องสื่อสารให้ผู้อื่นเข้าใจและแปลความหมายได้อย่างถูกต้อง จดจำง่าย จำเป็นต้องใช้ภาษาหรือคำพูดที่เหมาะสมกับผู้ฟัง จะทำให้เข้าใจได้ง่ายไม่สับสน หรืออาจจะต้องมีศิลปะในการจูงใจเป็นการสร้างบุคลิกภาพในการพูดได้อย่างดียิ่ง

3.3 น้ำเสียงและคำพูดที่เหมาะสม เป็นสิ่งสำคัญอีกอย่างหนึ่งที่ผู้พูดจะต้องระมัดระวังให้อยู่ในลักษณะที่พอดี ไม่แข็งกระด้างหรืออ่อนหวานเกินไป เช่น กระด้าง จนเหมือนกับการเกรี้ยวกราด หรือนุ่มนวลมากเกินไปจนเหมือนการเสแสร้งมีจิตมายาเกินพอดี ซึ่งจะเป็นผลเสียต่อผู้พูด และจะต้องเลือกใช้คำพูดที่เหมาะสมสุภาพไม่กระทบต่อจิตใจของผู้ฟัง

3.4 ใช้ภาษาที่เหมาะสม การพูดกับผู้อื่นไม่ว่าจะต่างสถานะกันอย่างไรก็จะต้องใช้น้ำเสียงหรือภาษา ที่เหมาะสมกับบุคคลนั้น จะต้องรู้สิ่งใดควรพูด สิ่งใดไม่ควรพูดและในการพูดจะต้องเลือกภาษาที่ถูกต้องและเหมาะสม

4. บุคลิกภาพพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับครู

ครูควรมีบุคลิกภาพที่ดีสามารถเป็นตัวอย่างแก่เด็กได้ ครูเป็นกำลังสำคัญในการที่จะช่วยอบรมบ่มนิสัย ให้ความรู้และฝึกทักษะต่างๆ ให้แก่เด็กเพื่อให้มีความรู้ความสามารถในการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพครูที่ดีมีคุณภาพสูงต้องมีความรู้ดี มีความสามารถสูงมีลักษณะและจิตใจสูง เสียสละ ปราศจากอคติต่อเด็กพยายามอบรมแนะแนวให้การศึกษาตามปรัชญาของประเทศชาติได้

รัตนวดี โชติกพนิช³⁵ กล่าวว่า บุคลิกภาพพื้นฐานที่ครูอาจารย์ควรยึดถือปฏิบัติและฝึกฝนตนเองให้ปฏิบัติได้ อย่างเหมาะสม มีดังต่อไปนี้

5.1 การแต่งกาย

การแต่งกายของครูอาจารย์เป็นบุคลิกภาพพื้นฐานที่สำคัญยิ่ง ถ้าภาพลักษณ์ของครูเป็นที่น่าชื่นชมกับทุกคนที่การพบเห็นก็จะช่วยให้บุคคลต่าง ๆ นั้น เกิดทัศนคติที่ดีต่อครูอาจารย์ ครูควรแต่งกายให้เหมาะสมกับสถานะและสถานที่ด้วย

³⁵รัตนวดี โชติกพนิช, จริยธรรมและจรรยาบรรณในวิชาชีพครู, (คณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ม.ป.ป.), หน้า 109.

5.2 กริยามารยาท

ผู้เป็นครูควรมีกริยามารยาทที่เรียบร้อย มีสัมมาคารวะต่อบุคคลต่าง ๆ รู้จักไหว้ กล่าวขอบคุณ ขอโทษ ขอภัยในเวลาที่เหมาะสม สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ ถ้าผู้ที่เป็นครู สามารถปฏิบัติตนได้จนติดเป็นนิสัย ย่อมจะช่วยเพิ่มบุคลิกภาพให้แก่ตนเองด้วย

5.3 การยืน

การยืนเป็นบุคลิกภาพที่สำคัญอีกอย่างหนึ่ง ครูควรจะต้องพยายามฝึกการยืนให้อยู่ในลักษณะที่สง่าผ่าเผย และระมัดระวังลักษณะการยืนเมื่อพบบุคคลต่าง ๆ เช่น การยืนต่อหน้าผู้ใหญ่ หรือ การยืนตามลำพัง เป็นต้น

5.4 การเดิน

การเดินเป็นบุคลิกภาพที่มีความสำคัญมากกว่าการยืน เพราะบุคคลอื่นสามารถมองเห็นลักษณะอาการของเราได้ชัดเจนขึ้น บุคคลใดที่หน้าตาสวยงาม แต่การเดินไม่สวยสามารถทำให้ความงามที่มีอยู่ลดน้อยลงได้ เพราะฉะนั้น บุคคลที่เป็นครูบา อาจารย์ ควรพยายามฝึกการเดินให้สง่างาม ซึ่งมีลักษณะปฏิบัติดังนี้

5.4.1 การเดินตามสบาย ทั้งชายหญิงควรเดินให้ลำตัวตรง หน้ามองตรง แกว่งแขนพอควร ไม่เดินกางแขน ไหล่ห่อ หรือแกว่งแขนปิดไปปิดมา โดยเฉพาะผู้หญิง ต้องระวังอย่าให้สะโพกส่ายไปมา จะทำให้เสียบุคลิกภาพอย่างมาก

5.4.2 การเดินตามผู้ใหญ่ ทั้งชาย-หญิงปฏิบัติเช่นเดียวกัน คือ เดินตามหลัง ให้อยู่ห่างไปทางซ้ายมือของผู้ใหญ่ประมาณ 1-2 ก้าว เมื่อผู้ใหญ่พูดด้วยให้โน้มตัวเล็กน้อย

5.5 การนั่ง

ครูอาจารย์ควรระมัดระวังและฝึกฝนการนั่งให้สง่างามอยู่เสมอ สีสากการนั่งที่ควรฝึกปฏิบัติ มีดังนี้

5.5.1 การนั่งกับพื้นตามลำพัง

1) ชาย – นั่งพับเพียบ ไม่นิยมเท้าแขน ปกติแล้วนิยมวางมือทั้ง 2 คว่ำบนหน้าขาหรือประสานมือไว้บนตัก

2) หญิง – นั่งพับเพียบ จะเท้าแขนข้างหนึ่งหรือวางมือประกบกันไว้บนตักก็ได้

5.5.2 การนั่งกับพื้นต่อหน้าผู้ใหญ่

1) นั่งพับเพียบเก็บปลายเท้าให้เรียบร้อย นั่งตัวตรง

2) มือทั้ง 2 ประสานหรือประกบกันไว้บนตัก ก้มหน้าเล็กน้อย

3) เมื่อผู้ใหญ่เจรจาด้วย ให้โน้มตัวเล็กน้อย

4) ทั้งชาย-หญิงปฏิบัติเช่นเดียวกัน

5.5.3 การนั่งเก้าอี้ตามลำพัง

- 1) ชาย – นั่งห้อยขา ส้นเท้าชิดกัน ปลายเท้าห่างจากกันเล็กน้อย ลำตัวตั้งตรง หลังพิงพนักเก้าอี้ มือทั้ง 2 วางคว่ำอยู่บนหน้าขา ทั้ง 2 หรือจะประสานกันไว้บดกก็ได้
- 2) หญิง – นั่งห้อยขา ส้นเท้า ปลายเท้าและหัวเข่าชิดกัน ลำตัวตรงหลังพิงพนักเก้าอี้ มือทั้ง 2 ประสานหรือประกบกันไว้บนตัก

5.5.4 การนั่งเก้าอี้ต่อหน้าผู้ใหญ่

ทั้งชาย – หญิง นั่งในลักษณะเดียวกับการนั่งตามลำพัง ผิดกัน เล็กน้อย ตรงการวางมือนั้นจะต้องวางไว้บนหน้าตักด้วยการ ประสานมือหรือการประกบมือทั้งหญิงและชาย และห้ามนั่งไขว่ห้างต่อหน้าบุคคลที่เคารพหรือควรให้ความเคารพ

5.6 การพูดจา

การพูดจามีส่วนในการเสริมสร้างบุคลิกภาพที่ดีงามและมีความสำคัญในการประกอบธุรกิจ การงานหรือการดำเนินชีวิตประจำวันของบุคคล บางคนบุคลิกภาพอย่างอื่นดีเกือบทุกอย่าง แต่เมื่อได้ฟังการพูดจาแล้วทำให้เกิดความรู้สึกในทางลบได้

การพัฒนาบุคลิกภาพทางด้านการพูดจานี้ สิ่งสำคัญที่ควรกระทำ เช่น ฝึกหัดพูดจาให้นุ่มนวลอ่อนหวาน มีคำลงท้ายคำพูดด้วยว่า “ครับ” หรือ “ค่ะ” เสมอ รู้จัก พูดให้ถูกต้องเหมาะสมกับกาลเทศะและบุคคล พยายามพูดจาให้ชัดเจนชัดแจ้ง ไม่พูดเร็ว จนผู้ฟังฟังไม่ทันหรือพูดซ้ำเกินไปจนน่ารำคาญ

5.7 การรับประทานอาหาร

ครูอาจารย์บางคนไม่ค่อยสำรวมระวังในเรื่องการรับประทานอาหารทำให้เสียภาพลักษณ์และเสียบุคลิกภาพ ดังนั้น ข้อควรปฏิบัติที่สำคัญในการรับประทานอาหาร มีดังนี้

- 1) ไม่ส่งเสียงดังขณะรับประทานอาหาร
- 2) ไม่รับประทานอาหารมูมมาม เลอะเทอะ เปอะเปื้อน
- 3) ไม่เคี้ยวอาหารให้เกิดเสียงดัง
- 4) ไม่ดื่มน้ำขณะมีอาหารอยู่ในปาก
- 5) ไม่ควรใช้ไม้จิ้มฟันต้อน้ำคนทั้งหลายที่โต๊ะอาหาร
- 6) ไม่รับประทานอาหารคำโตจนเกินไป
- 7) ไม่พูดขณะที่มีอาหารอยู่ในปาก
- 8) ขณะที่เคี้ยวอาหาร อย่าดักอาหารอื่นขึ้นรอไว้ที่ปาก
- 9) อย่าก้มหน้าก้มตารับประทานอาหาร จนมิได้สนใจสิ่งแวดล้อมอื่น ๆ บ้าง
- 10) ควรส่งอาหารเข้าปากทีละคำ อย่าให้เหลือค้างซ้อนไว้

บุคลิกภาพที่ดีของครู ประกอบด้วยลักษณะสำคัญดังต่อไปนี้³⁶

1. ความมั่นคงทางอารมณ์และสุขภาพจิต คือ ผู้นำไม่วิตกกังวล และเศร้าเสียใจง่าย ไม่หวั่นไหวต่อการถูกวิจารณ์ ไม่หงุดหงิด ขี้รำคาญ สามารถเผชิญปัญหาเฉพาะหน้าได้และควบคุมตนเองได้ดี เป็นต้น
2. รูปร่างท่าทาง คือ เป็นผู้ตีแต่งกายเหมาะสมกับโอกาส สุภาพ สะอาดเรียบร้อย มีรสนิยมในการเลือกเสื้อผ้ามีกิริยามารยาทสุภาพ เรียบร้อย วางตัวได้เหมาะสม เป็นต้น
3. สุขภาพและความกระปรี้กระเปร่า มีความกระตือรือร้น ร่าเริงและมีสุขภาพแข็งแรง เป็นต้น
4. ลักษณะนิสัย และคุณธรรม เป็นผู้มีค่านิยมที่ดี มีความซื่อสัตย์ และน่าไว้วางใจ มีความไว้วางใจและซื่อสัตย์ รักษาคำพูด มีความยุติธรรม มีความประพฤติดี มีเมตตากรุณาและมีความรับผิดชอบ เป็นต้น
5. การปรับตัว เป็นผู้ที่ยอมรับฟัง และเข้าใจคำแนะนำของผู้อื่นอย่างรวดเร็ว มีความเต็มใจที่จะช่วยเหลือผู้อื่น กล้าเผชิญกับสถานการณ์ใหม่ๆ มีความเห็นใจและอดทนต่อความคิดและการกระทำของผู้อื่น เป็นต้น
6. ความร่วมมือ เป็นผู้สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างดี ให้ความช่วยเหลือตามที่บุคคลอื่นต้องการ ยินดีรับฟังคำแนะนำของผู้อื่นและพยายามปรับปรุงตนเอง เป็นต้น
7. น้ำเสียงและคำพูด มีสำนวนภาษาที่สละสลวย แจ่มแจ้ง ชัดเจนและเข้าใจง่าย ออกเสียงได้อย่างถูกต้อง เป็นต้น
8. ความเป็นผู้นำ เป็นผู้ที่น่าเชื่อถือและมีลักษณะที่ควรแก่การยกย่อง มีความเชื่อมั่นในตนเอง มีความคิดริเริ่ม มีความสามารถในการวางแผน ตัดสินใจได้รวดเร็วและถูกต้องและสามารถแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้ดี เป็นต้น
9. ความเป็นมิตร ให้ความสำคัญกับผู้อื่น เป็นคนสนุกสนานสามารถทำให้ผู้อื่นมีความรู้สึกสบายใจ เป็นผู้ฟังที่ดีและสร้างบรรยากาศที่น่ารื่นรมย์ เป็นต้น

กล่าวโดยสรุป บุคลิกภาพที่ดีของครู มีดังนี้ คือ มีความเชื่อมั่นในตนเอง มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่มุ่งมั่นในการทำงาน มีสุขภาพแข็งแรง มีอารมณ์มั่นคงหนักแน่น มีความจำ ปฏิภาณไหวพริบดี เข้าสังคมกับผู้อื่นได้เป็นอย่างดี มีมนุษยสัมพันธ์ ปรับตัวได้ดี ลักษณะท่าทางดีเป็นสง่า แต่งกายสะอาดเรียบร้อยสมวัย รักษาความสะอาดของร่างกาย ผิวพรรณผอม เล็บมือ-เท้า กลิ่นตัว กลิ่นปากเป็นอย่างดี ดังนั้นครูจึงต้องพัฒนาบุคลิกภาพอยู่เสมอ

³⁶ คุณครู.คอม, จิตวิทยาสำหรับครู, (วันที่ 15 พฤษภาคม, 2554), <http://oocha.com/index.php>.

3. แนวทางในการเสริมสร้างและพัฒนาบุคลิกภาพ

การเสริมสร้างบุคลิกภาพของบุคคลจะต้องดำเนินไปทั้งในด้านที่จะตอบสนองต่อสังคมและต่อตัวบุคคลแต่ละคนด้วย ทั้งในการเสริมสร้างบุคลิกภาพนั้นก็จำเป็นจะต้องมีกระบวนการในการเสริมสร้าง ซึ่งในการเสริมสร้างบุคลิกภาพของบุคคลนั้นควรที่จะต้อง แยกพิจารณาเป็น 2 ประเด็น คือการสร้างบุคลิกภาพและการเสริมหรือปรับปรุงบุคลิกภาพ การสร้างบุคลิกภาพ หมายถึง กระบวนการที่จะทำให้เกิด บุคลิกภาพขึ้นในตัวบุคคลซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นที่จะต้องเริ่มสะสมมาตั้งแต่เยาว์วัย จึงจะทำให้เกิดบุคคลที่พึงประสงค์ของสังคมได้ สถาบันทางสังคมและการศึกษาจะต้องทำหน้าที่ที่รับผิดชอบในการสร้างบุคลิกภาพให้แก่บุคคล

การที่คนเราจะมีบุคลิกภาพดีนั้น มิใช่การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงเพียงภายนอกด้วยการแต่งกายหรือพฤติกรรมที่แสดงออกเท่านั้น หากจำเป็นต้องมีการปรับปรุงหรือพัฒนาบุคลิกภาพภายในเสียก่อนเป็นเบื้องต้น จึงจะทำให้การพัฒนาบุคลิกภาพภายนอกประสบความสำเร็จได้ ดังนั้น ในที่นี้จะชี้ให้เห็นสาระสำคัญที่จะนำไปสู่ความสมบูรณ์ในการพัฒนาบุคลิกภาพ โดยแยกลักษณะของการพัฒนาบุคลิกภาพออกเป็น 2 ลักษณะที่สำคัญ ดังนี้³⁷

1. การพัฒนาบุคลิกภาพภายใน (Internal Personality) เป็นความจำเป็นที่คนเราจะต้องพัฒนาบุคลิกภาพภายในเสียก่อน เพื่อการนำไปสู่การมีบุคลิกภาพภายนอก หรือการมีกรประพฤติปฏิบัติในด้านต่างๆ อย่างถูกต้องเหมาะสมกับสถานภาพของตนเอง สภาวะการณ์แวดล้อม บุคคลที่เราติดต่อเกี่ยวข้องด้วย การตั้งความคิดในการมองโลก กาลเทศะ ฯลฯ เพราะปัจจัยต่างๆ เหล่านี้จะเป็นตัวกำหนดท่าที พฤติกรรม กิริยาท่าทางที่เราแสดงออกในด้านต่างๆ ให้บุคคลอื่นเห็น และรับรู้รวมทั้งประเมินว่าเรามีบุคลิกภาพเป็นเช่นไรสาระสำคัญของบุคลิกภาพภายใน (Internal Personality) ที่เราจะต้องพัฒนามีดังนี้

- การสร้างความเชื่อมั่นในตนเอง
- ความกระตือรือร้น
- ความรอบรู้
- ความคิดริเริ่ม
- ความจริงใจ
- ความรู้กาลเทศะ
- ปฏิภาณไหวพริบ
- ความรับผิดชอบ

³⁷ คุณครู.คอม, จิตวิทยาสำหรับครู, (วันที่ 15 พฤษภาคม, 2554), <http://oo-cha.com/index.php>.

- ความจำ
- อารมณ์ขัน
- ความมีคุณธรรม

2. การพัฒนาบุคลิกภาพภายนอก (External Personality) เมื่อได้มีการพัฒนาบุคลิกภาพภายในดีแล้ว จะทำให้พฤติกรรมท่าทีการแสดงออกในด้านต่าง ๆ ของคนเรางดงามเหมาะสม ทำให้ได้รับความชื่นชม การยอมรับและศรัทธาจากบุคคลอื่นได้เป็นอย่างดี สำหรับบุคลิกภาพภายนอกที่จำเป็นต้องพัฒนา มีสาระสำคัญ ดังนี้

- รูปร่างหน้าตา
- การแต่งกาย
- การปรากฏตัว
- กิริยาท่าทาง
- การสบสายตา
- การใช้น้ำเสียง
- การใช้ถ้อยคำภาษา
- ศิลปะการพูด

รัตนวดี โชติกพนิช³⁸ กล่าวว่า การพัฒนาบุคลิกภาพของครู คือ การวิเคราะห์ถึงลักษณะเฉพาะของผู้ที่เป็นครู หรือกำลังจะเป็นครูว่า แต่ละคนนั้นมีความเหมาะสมกับการเป็นครูมากน้อยเพียงใด ถ้ามี ส่วนใดบกพร่อง ควรหาทางแก้ไขปรับปรุงพฤติกรรมด้านนั้นให้เหมาะสมกับการเป็นครูให้ มากขึ้น

การพัฒนาบุคลิกภาพของบุคคล มี 4 ขั้นตอน ดังนี้

1. การวิเคราะห์ตนเอง (Self Analysis) เป็นการสำรวจตรวจสอบว่า ตัวเองมีสิ่งใดดีหรือบกพร่อง หรือมีอะไรบางอย่างที่ยังไม่เหมาะสมกับหน้าที่การทำงานที่ทำ วิธีการ ตรวจสอบหรือวิเคราะห์ตนเองที่ได้ผลมากกว่าวิธีอื่น คือ การให้บุคคลที่ใกล้ชิดวิพากษ์ วิวิจารณ์อย่างตรงไปตรงมา และตัวเราต้องยอมรับคำวิพากษ์วิจารณ์นั้นด้วยความเต็มใจ หรือ เราอาจจะวิเคราะห์ตัวเราเองได้โดยใช้วิธีพิจารณาใคร่ครวญตรวจสอบตนเองอยู่เสมอ

2. การปรับปรุงตัวเอง (Self Improvement) เมื่อเราได้วิเคราะห์ตนเองแล้ว รู้ ข้อบกพร่องที่มีอยู่ ก็ควรพยายามเลิกพฤติกรรมนั้นเสีย บุคลิกภาพที่ไม่ดีบางอย่างอาจ เกิดจากนิสัยที่ไม่ดี เช่น เป็นคนเจ้าอารมณ์ ก็ควรพยายามฝึกให้เป็นคนอดทน เป็นต้น

³⁸ รัตนวดี โชติกพนิช, จริยธรรมและจรรยาบรรณในวิชาชีพครู, (อังกแล้ว), หน้า 108.

3. การฝึกตนเอง (Self Training) การฝึกฝนในขั้นนี้ คือ การที่พยายามนำสิ่งที่ได้ปรับปรุงตนเองแล้ว มาฝึกปฏิบัติเป็นประจำให้เกิดเป็นนิสัย และการฝึกฝนตนเองจะ สำเร็จได้ต้องอาศัยความจริงใจเป็นปัจจัยสำเร็จ เพราะฉะนั้น การพัฒนาบุคลิกภาพของ ตนเองจะต้องมีความจริงใจและความอดทนประกอบเข้าด้วยกัน

4. การประเมินตนเอง (Self Evaluation) เป็นการสำรวจครั้งสุดท้ายหลังจากที่ได้กระทำตามขั้นตอนที่ได้วางแผนหรือตั้งใจไว้แล้ว การประเมินผลทางบุคลิกภาพควรให้ คนอื่นเป็นผู้ประเมิน เพราะจะทำให้มั่นใจมากขึ้น

บุคลิกภาพที่ดีของครูจะเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างความประทับใจ ความน่าเชื่อถือให้แก่บุคคลทั่วไป เพื่อนครู ผู้ปกครองนักเรียน และนักเรียนในโรงเรียนด้วย นักจิตวิทยาทางการศึกษาให้ความสำคัญเรื่องบุคลิกภาพอย่างมากเพราะเชื่อว่า บุคลิกภาพ เป็นสิ่งที่แสดงออกถึงตัวตนของแต่ละบุคคลด้วย

ดังนั้น ผู้ที่ประสงค์จะพัฒนาบุคลิกภาพของตนให้สมบูรณ์จึงจำเป็นต้องสำรวจตนเองเสมอๆ แก้ไขปรับปรุงโดยละทิ้งสิ่งที่ไม่คงทนทั้งในด้านความคิดและการประพฤติปฏิบัติ และเพิ่มสิ่งที่ดีงามให้กับตนเอง การสั่งสมเช่นนี้จำเป็นต้องอดทนและแน่วแน่ในความพยายามอย่างมุ่งมั่น บุคคลจึงจะประสบความสำเร็จในการพัฒนาบุคลิกภาพได้ในที่สุด

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์

1. ความหมายของคุณธรรม

ราชบัณฑิตยสถาน³⁹ ได้ให้ความหมายของคุณธรรมไว้ว่า เป็นสภาพ คุณงามความดี พุทธศาสนิก⁴⁰ ได้อธิบายไว้ดังนี้ คำว่า “คุณ” หมายถึง ค่าที่มีอยู่ในแต่ละสิ่งซึ่งเป็นที่ตั้งแห่งความยึดถือ เป็นไปได้ ทั้งทางดีและทางร้าย คือ ทำให้จิตใจยินดีก็เรียกว่า คุณ ทำให้จิตใจยินร้ายก็เรียกว่า คุณ ซึ่งเป็นไปตามธรรมชาติของมัน ผู้มีจิตหลุดพ้นแล้วด้วยประการทั้งปวงจะอยู่เหนือความหมายของคำคำนี้ ส่วนคำว่า “ธรรมะ” มีความหมาย 4 อย่าง คือ

1. ธรรมะ คือ ธรรมชาติ เรามีหน้าที่ต้องเกี่ยวข้อง
2. ธรรมะ คือ กฎของธรรมชาติ เรามีหน้าที่ต้องเรียนรู้
3. ธรรมะ คือ หน้าที่ตามกฎหมายของธรรมชาติ เรามีหน้าที่ต้องปฏิบัติ

³⁹ราชบัณฑิตยสถาน,พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2525, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์, 2525), หน้า 187.

⁴⁰พุทธศาสนิก, ธรรมสำหรับครู, พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์นิพนพาน, 2529), หน้า 89-91.

4. ธรรมะ คือ ผลจากการปฏิบัติหน้าที่นั้น เรามีหน้าที่จะต้องมีหรือใช้มันอย่างถูกต้อง

อำนาจ อนันตชัย⁴¹ กล่าวว่า “คุณธรรม” หมายถึง สภาพคุณงามความดีทางความประพฤติและจิตใจ เช่น ความเป็นผู้ไม่กล่าวเท็จโดยหวังประโยชน์ส่วนตน เป็นคุณธรรมประการหนึ่ง คำว่า คุณ ภาษาบาลีแปลว่า ประเภท ชนิด ธรรม หมายถึง หลักความจริง หลักการในการปฏิบัติ ดังนั้น อาจอธิบายได้ว่า คุณธรรม คือ จริยธรรมที่แยกเป็นรายละเอียดแต่ละประเภท เช่น เมตตา กรุณา เสียสละ ซื่อสัตย์ อุดม ฯลฯ สิ่งเหล่านี้หากผู้ใดประพฤติปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ ก็จะเป็นสภาพคุณงามความดีทางความประพฤติและจิตใจของผู้คน และอีก ความหมายหนึ่ง คือ สภาพคุณงามความดี คุณธรรมเป็นเรื่องที่ละเอียดอ่อน สามารถตีความได้หลายมุมมอง

สรุปได้ว่า คุณธรรม หมายถึง ความดีงามที่เกิดขึ้นในจิตใจก่อให้เกิดพฤติกรรมที่พึงประสงค์ เช่น ความรับผิดชอบ ความขยัน ความเสียสละ จริยธรรม หมายถึง หลักการประพฤติปฏิบัติของบุคคลที่ถูกต้องเหมาะสม สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้เป็นอย่างดี และ คุณธรรมเป็นสิ่งที่ปัจเจกบุคคลในฐานะสัตว์สังคมควรมี หรือต้องมี คือมีคุณธรรมความดีทั้งกาย วาจา ใจ และนำไปปฏิบัติต่อตนเอง ผู้อื่น และสังคม โดยมีค่านิยมจากสังคมคือ สังคมยอมรับให้การสนับสนุนนิยมชมชอบ คุณธรรมและจริยธรรมจึงเป็นหลักการครองชีวิต ดำเนินชีวิตของมนุษย์ในสังคม ทั้งนี้ก็เพื่อความสงบสุข ความเจริญรุ่งเรืองของสังคมชาติหรือแม้แต่สังคมโลก

2. ความหมายของจริยธรรม

คำว่า “จริยธรรม” มาจากคำ จริยะ + ธรรมะ คำว่า “จริยะ” หมายถึง ความประพฤติ หรือ กริยาที่ควรประพฤติปฏิบัติ ส่วนคำว่า “ธรรมะ” มีความหมายว่า คุณความดี เมื่อนำสองคำมารวมเป็นคำว่า “จริยธรรม” จึงหมายถึง ความประพฤติที่ดีงาม จริยธรรมมีความหมายหลายแบบ ซึ่งนักการศึกษาได้ให้ความหมายทางจริยธรรมไว้ ดังนี้

พุทธทาสภิกขุ⁴² ให้ความหมายของจริยธรรมว่า จริยธรรมตรงกับคำว่า Ethics ในภาษาอังกฤษ จริยะ แปลว่า ควรประพฤติหรือพึงปฏิบัติ

⁴¹อำนาจ อนันตชัย, *คุณธรรมและจรรยาบรรณของข้าราชการ*, (วารสารพัฒนาชุมชน, สิงหาคม 2543), หน้า 15-32.

⁴²พุทธทาสภิกขุ, *การศึกษาคืออะไร*, (กรุงเทพฯ : ธรรมบูชา, 2521). หน้า 3.

พงษ์นิรันดร์ นัมคณิสสรณ์⁴³ ได้ให้ความหมายไว้ว่า จริยธรรม หมายถึง การกระทำทั้งกาย วาจา และใจที่ดีงาม ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อตนเอง ผู้อื่น และสังคม

บงกช มงคลชัย⁴⁴ ได้ให้ความหมายไว้ว่า จริยธรรม หมายถึง ลักษณะของพฤติกรรมที่สังคมยอมรับว่าเป็นสิ่งที่ดีงามน่านิยมชมชอบ และต้องการปลูกฝังให้มีอยู่ในตัวบุคคล ทั้งนี้เพื่อให้สังคมได้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

สงวน กำเลิศทอง⁴⁵ ได้ให้ความหมายไว้ว่า จริยธรรม หมายถึง ความประพฤติอันพึงปฏิบัติของบุคคล โดยมีค่านิยมทางศีลธรรมและคุณธรรมที่สังคมยอมรับเป็นปทัสสถานในการวัดเมื่อบุคคลแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ ออกมาแล้วทำให้สังคมยอมรับและให้การสนับสนุน และตัวผู้กระทำก็เกิดความพอใจในการกระทำของตนเองด้วย

สรุปได้ว่า จริยธรรม คือ การประพฤติปฏิบัติที่ดีงามทั้งทางกาย วาจา และใจ รวมทั้งการปรับตัวให้เข้ากฎเกณฑ์หรือมาตรฐานที่ถูกต้อง ทำให้เกิดความสงบสุขต่อตนเองและสังคมโดยรวม และจริยธรรมเป็นแนวการประพฤติปฏิบัติที่ดีงาม ทั้งทางกาย ทางวาจาและทางใจ ต่อตนเอง ต่อผู้อื่น และต่อสังคมทุกโอกาสและทุกสถานการณ์ เพื่อให้เกิดความสุขในการดำเนินชีวิต

3. ความหมายของค่านิยมที่พึงประสงค์

คำว่า “ค่านิยม” ตรงกับคำในภาษาอังกฤษว่า “Values” มีผู้เชี่ยวชาญทางด้านภาษาได้บัญญัติศัพท์นี้ขึ้นมาไม่นานนัก ซึ่งเดิมคนทั่วไปมักจะแปลว่า “คุณค่า” นั้นเอง แต่เมื่อมีการบัญญัติใหม่ คำว่า “ค่านิยม” จึงมีความหมายจะกินความลึกซึ้งมากขึ้นกว่าเดิม โดยมีนักวิชาการต่าง ๆ ให้ความหมายไว้ดังนี้

วิรัช วิรัชนิภาวรรณ⁴⁶ ได้สรุปความหมายของค่านิยมไว้ว่า หมายถึง ความคิด ความเชื่อ อุดมการณ์หรือพฤติกรรมที่มีลักษณะถาวรซึ่งบุคคลหรือกลุ่มบุคคลในสังคม โดยเฉพาะข้าราชการ ยึดถือ นำมาปฏิบัติในหน้าที่ราชการหรือในการดำเนินชีวิต

⁴³ พงษ์นิรันดร์ นัมคณิสสรณ์, ปัญหาและข้อเสนอแนะของครูประถมศึกษาในการปลูกฝังและเสริมสร้างจริยธรรมให้แก่นักเรียนโรงเรียนคาทอลิก สังกัด สังฆมณฑลจันทบุรี, *วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต* (มหาวิทยาลัยบูรพา, 2540), หน้า 19.

⁴⁴ บงกช มงคลชัย, การพัฒนาบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนเพื่อพัฒนาจริยธรรมของเด็กนักเรียน, *วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต* (มหาวิทยาลัยบูรพา, 2540), หน้า 10.

⁴⁵ สงวน กำเลิศทอง, บทบาทของครูในการสอนจริยศึกษาในการส่งเสริมจริยธรรมให้แก่ นักเรียนระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอแก่งหางแมวจังหวัดจันทบุรี, *วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต* (มหาวิทยาลัยบูรพา, 2542), หน้า 10.

⁴⁶ วิรัช วิรัชนิภาวรรณ, *ค่านิยมของข้าราชการไทยในยุคปฏิรูประบบราชการ*, (กรุงเทพฯ : นิติธรรม, 2547), หน้า 31.

จักรกฤษณ์ จุฑาทิพรัตน์และสมเกียรติ อินทร์⁴⁷ กล่าวว่า ค่านิยม เป็นสิ่งสำคัญประการหนึ่งในการคงอยู่ของสังคมมนุษย์ ค่านิยมมีบทบาทต่อความคิดและการแสดงออกทางพฤติกรรมของมนุษย์ในสังคม ทำให้สังคมมีความโน้มเอียงไปในทางเดียวกันในสังคมนั้น ๆ อันจะเป็นแนวทางที่มนุษย์จะประพฤติตนไปในแนวทางใดแนวทางหนึ่งที่ตัวเองได้พิจารณาไตร่ตรองแล้วว่า เป็นสิ่งที่ดีสำหรับตนหรือสังคมยอมรับนับถือ และปฏิบัติตามแนวคิดนั้น ๆ อย่างสม่ำเสมอ อย่างน้อยก็ชั่วระยะเวลาหนึ่ง แต่อาจเปลี่ยนแปลงไปตามกาลสมัย และตามความคิดเห็นของมนุษย์ในสังคมนั้น

Kluckhohn⁴⁸ นักมานุษยวิทยาวัฒนธรรมชาวอเมริกัน ได้ให้ความหมายของค่านิยม (values) สรุปได้ว่า หมายถึง ความคิดปรารถนาจะได้สิ่งใดสิ่งหนึ่งของบุคคลในสังคม ค่านิยมเป็นมาตรการในการตัดสินว่าบุคคลควรจะทำอะไรและต้องการอะไร ค่านิยมเป็นสิ่งที่ทำให้ทราบถึงเป้าหมายต่าง ๆ ที่บุคคลในสังคมแสวงหา ทำให้ทราบถึงระบบความเชื่อถือ ตลอดจนสิ่งอันเป็นที่ชื่นชอบของกลุ่มคนในสังคมนั้น นิยามค่านิยมของ Kluckhohn เป็นการมองถึงหน้าที่ของค่านิยมในสังคม ที่ช่วยบุคคลในสังคมตัดสินใจกระทำภายใต้ระบบความเชื่อและสังคมแต่ละสังคมเห็นว่าควรกระทำ

สรุปได้ว่า ค่านิยมเป็นความเชื่อที่เชื่อว่าเป้าหมายบางอย่างหรือวิถีปฏิบัติบางอย่างเป็นสิ่งที่ดีและสังคมเห็นว่าดี มีคุณค่าที่จะยึดถือเป็นเป้าหมาย เป็นแนวปฏิบัติและเป็นแนวในการดำเนินชีวิต

4. จริยธรรมสำหรับผู้ประกอบวิชาชีพครู

รัตนวดี โชติกพนิช⁴⁹ กล่าวว่า จริยธรรมของครู หมายถึง ความประพฤติ การกระทำ ตลอดจนความรู้สึกนึกคิด อันถูกต้องดีงามที่ครูควรประพฤติปฏิบัติ เพื่อให้เกิดความเจริญรุ่งเรือง แก่ตน ลูกศิษย์ เพื่อนร่วมงาน และบุคคลทั่ว ๆ ไป จริยธรรมหลักที่สำคัญในสังคมไทยที่ผู้ประกอบวิชาชีพครู ควรยึดถือปฏิบัติมีดังนี้

1. การใส่ใจสัตย์ธรรม ถือว่า เป็นจริยธรรมพื้นฐานที่สำคัญที่สุด เป็นจริยธรรมที่ เน้นการใฝ่หาความจริง โดยยึดมั่นกับกระบวนการคิดอย่างมีเหตุผลและศรัทธา ต่อการ เข้าใจถึงความเป็นจริงของเรื่องราวต่าง ๆ สมควรส่งเสริมให้ใช้เป็นตัวร่วมกับจริยธรรม อื่น ๆ ทุกตัว กระบวนการคิดอย่างมีเหตุผลนี้ อาจเทียบได้กับแนววิทยาศาสตร์ คือ

1.1 เป็นวิธีแสวงหาข้อมูล

⁴⁷จักรกฤษณ์ จุฑาทิพรัตน์, สมเกียรติ อินทร์, รายงานการวิจัยค่านิยมที่พึงประสงค์สำหรับสังคมไทยในปัจจุบันของนักศึกษา, (มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย สงขลา, 2555), หน้า 14-15.

⁴⁸Kluckhohn, Clyde. (1962). Culture and Behavior. New York, Macmillan, p.204.

⁴⁹รัตนวดี โชติกพนิช, จริยธรรมและจรรยาบรรณในวิชาชีพครู, (อังกแล้ว), หน้า 9-11.

- 1.2 การกำหนดปัญหา
- 1.3 การสร้างทางเลือกในการแก้ปัญหา
- 1.4 การวิเคราะห์วิธีที่ดีในการสรุป
- 1.5 การยึดมั่นในกระบวนการวิทยาศาสตร์
2. การใช้ปัญญาในการแก้ปัญหา ถือว่า เป็นจริยธรรมที่เป็นข้อขยายของ “การใฝ่สัจธรรม” เน้นการปลูกฝังปัญญาให้เป็นผู้มีเหตุผล การปลูกฝังปัญญาควรใช้ธรรมะ หมวดดังนี้ คือ
 - 2.1 กาลามสูตร
 - 2.2 พละ 5
 - 2.3 วุฒิธรรม 4
3. เมตตา กรุณา ถือว่า เป็นจริยธรรมพื้นฐานที่สำคัญ เมื่อใช้ร่วมกับ “การใฝ่สัจธรรม” แล้วจะเป็นที่มาของจริยธรรมอื่น ๆ ได้มาก ในการเสริมสร้างควรจะใช้ธรรมะทุก ประการที่กำหนดไว้ในพรหมวิหาร 4 การแสดงออกของพรหมวิหาร 4 จะเป็นเชิงปฏิบัติ ตนตามธรรมะ คือ
 - 3.1 สังคหวัตถุ 4 เช่น มีการให้ กล่าววาจาเหมาะสม
 - 3.2 การประพฤติปฏิบัติ การแสดงความเป็นที่ที่เหมาะสม
4. สติ สัมปชัญญะ เป็นจริยธรรมสำคัญที่เน้นการควบคุมตนเองให้มีความพร้อม มีสภาพที่ตื่นตัวฉับไวในการรับรู้ทางประสาทสัมผัส ในการตัดสินใจ และในการ กระทำพฤติกรรม อย่างเหมาะสมบนพื้นฐานของการสำรวมรอบคอบ
5. ความไม่ประมาท เป็นจริยธรรมเสริม “สติ-สัมปชัญญะ” ที่เน้นการพิจารณา สภาพการณ์แวดล้อม พิจารณาถึงผลที่จะตามมาของการกระทำ หรือไม่กระทำพฤติกรรม ต่าง ๆ แล้ว ดำเนินการวางแผน การจัดสถานการณ์ หรือการกระทำ เพื่อให้บังเกิดผลที่ดี ที่สุดอย่างเหมาะสม
6. ความซื่อสัตย์สุจริต เป็นจริยธรรมที่เน้นความซื่อตรงต่อตนเอง หน้าที่การงาน คำมั่นสัญญา แบบแผน และกฎหมาย ความถูกต้องอันดีงาม
7. ความขยันหมั่นเพียร เป็นจริยธรรมที่ช่วยสร้างความสำเร็จในชีวิต ควรใช้ ร่วมกับ “ปัญญา” และจริยธรรมในหมวดอิทธิบาท 4 ที่เน้นความพอใจ ความเพียร ความมี ใจจดจ่อและความ ไตร่ตรอง การฝึกปฏิบัติ ควรเน้นการควบคุมตนเอง ด้วยตนเอง อันเป็น ที่มาของความมีระเบียบวินัย
8. หิริ-โอตตปปะ คือ ความเกรงกลัวต่อการทำชั่ว และละอายใจถ้าจะทำชั่ว การฝึกปฏิบัติ ควรเน้นการควบคุม กาย วาจา และความคิด ให้มีความเหมาะสมถูกต้อง ทำนองคลองธรรม โดยอาจใช้จริยธรรมในหมวดดังนี้ คือ
 - 8.1 เบญจศีล
 - 8.2 เบญจธรรม
 - 8.3 กุศลกรรมบถ 10

เพราะเมื่อสอนให้เข้าใจถึงเหตุผลและคุณค่าของการไม่ทำความชั่วแล้วจะเป็นที่มาของการละอายใจ ไม่อยากทำความชั่วทั้งต่อหน้าและลับหลัง รวมทั้งรับผิดชอบในผลอันเกิดจากการกระทำของตนเอง

5. คุณธรรมสำหรับครูตามแนวพระพุทธศาสนา

ท่านพุทธทาสภิกขุ⁵⁰ ได้มีทัศนะเกี่ยวกับคุณธรรมครูว่า ครูควรจะต้องมีคุณธรรม 4 ประการ ตามพระพุทธองค์ ดังนี้

1. พระวิสุทธิดุณ คือ ครูจะต้องมีจิตใจบริสุทธิ์ปราศจากกิเลส ปราศจากโลภะ โทสะ โมหะ ไม่อาฆาตพยาบาท รู้จักการให้อภัย และมีเมตตาจิตต่อศิษย์
2. พระปัญญาคุณ คือ ครูจะต้องมีปัญญาที่เฉียบแหลม สามารถช่วยแก้ปัญหาให้ศิษย์ได้

3. พระกรุณาธิคุณ คือ ครูจะต้องมีความเมตตากรุณาต่อศิษย์

4. ขันติ คือ ครูจะต้องมีความอดทนต่อความเหน็ดเหนื่อยทั้งร่างกายและจิตใจ

พระวรธัมมิกภิกขุ⁵¹ ได้กล่าวว่า คุณธรรมที่ทำให้คนเป็นครูที่สมบูรณ์ได้มีดังนี้ คือ

1. ครูต้องเป็นผู้ที่มั่นใจในแนวทางวิญญาน เพราะครูมีหน้าที่เป็นผู้นำทางวิญญาน และมีหน้าที่ยกระดับจิตใจของเยาวชนให้สูงขึ้น โดยครูจะต้องถือว่าเป็นความ รับผิดชอบของครูโดยตรง
2. ครูต้องมีธรรมะ คือ ต้องใช้ธรรมะหล่อเลี้ยงชีวิตให้ชุ่มชื้น ให้มีความอímใจมีปิติปราโมทย์ มีฉนััน ชีวิตครูจะน่าเบื่อหน่าย ไม่นั่นรมย์.
3. ครูต้องเป็นเสมือนพระโพธิสัตว์ คือ บุคคลผู้อุทิศตนเพื่อช่วยเหลือผู้อื่นมีคติประจำใจที่ว่า ยอมลำบากเพื่อให้คนอื่นสุขสบาย เพราะครูควรยึดถือคุณธรรมของพระ โพธิสัตว์เป็นหลักปฏิบัติ คือ

3.1 สุทธิ คือ มีความบริสุทธิ์อยู่ในดวงจิต ไม่มีโลภะ โทสะ โมหะ ไม่พยาบาทอาฆาตมาดร้าย มีแต่ให้อภัย และมีเมตตาจิตในลูกศิษย์

3.2 ปัญญา คือ การรู้ เข้าใจ สว่างใส รู้เหตุแห่งความเสื่อม ความเจริญของชีวิต ครูควรใช้ปัญญาเพื่อปรับปรุงและส่งเสริมให้ลูกศิษย์ด้วยความเสียสละ

⁵⁰ พุทธทาสภิกขุ, ธรรมสำหรับครู, พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์นิพนพาน, 2529), หน้า 114.

⁵¹ พระวรธัมมิก ภิกขุ, จริยธรรมและจรรยาบรรณในวิชาชีพครู, (คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ม.ป.ป.), หน้า 66- 67.

3.3 เมตตา คือ มีความรักปรารถนาที่ไม่มีที่สิ้นสุด ครูจะต้องให้ความเมตตาต่อลูกศิษย์ แม้การอบรมสั่งสอน ตักเตือน และการลงโทษ ก็ควรใช้ความเมตตาเป็นหลัก

3.4 ขันติ คือ การยอมอดทนต่อความเหนื่อยยาก ทั้งกาย วาจา เพื่อสั่งสอน ลูกศิษย์

สำหรับคุณธรรมหรือหลักธรรมที่ครูควรยึดถือและปฏิบัติตัวเป็นตัวอย่างที่ดีแก่ ลูกศิษย์ โดยอาศัยหลักธรรมที่เป็นคำสอนของพระพุทธเจ้า โดยเลือกธรรมที่เหมาะสมแก่หน้าที่ การงานของครู เช่น ขันติ (ความอดทน) สัมปชัญญะ (ความรู้สึกรู้ตัว) พรหมวิหาร 4 อคติ 4 เป็นต้น

รัตนวดี โชติกพนิช⁵² กล่าวว่า คนไทยส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธเป็นศาสนาประจำชาติ ผู้เป็นครูจึงควรศึกษาและนำคำสอนทางศาสนาไปปฏิบัติ มีธรรมะที่ครูควรยึดถืออยู่หลายหมวด ดังต่อไปนี้

1.อิทธิบาท 4 คือ คุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จ หมายถึง การทำงานที่บรรลุตามวัตถุประสงค์ ซึ่งอาจเป็นเรื่อง หน้าที่ การศึกษา รวมทั้งชีวิตส่วนตัวมีอยู่ 4 อย่าง คือ

1.1 ฉันทะ-ความพอใจในสิ่งนั้น คือ พอใจรักที่จะเป็นครู ทำงานด้านการสอนด้วยความชอบ ตั้งใจในการสอน มีการเตรียมการสอนที่เหมาะสม กับวัยและความแตกต่างของเด็ก มีการสอนที่ทำให้เด็กได้ทั้งความรู้ และคุณธรรม มีเมตตากรุณาต่อเด็ก ไม่ลงโทษเด็กโดยไม่มีเหตุผล เช่น ตีเด็กจนเกินขอบเขต ไม่ปล่อยปละละเลยเมื่อเด็กทำความผิด

1.2 วิริยะ - เพียรประกอบสิ่งนั้น คือ ความพยายามประกอบอาชีพครูด้วยความขยันหมั่นเพียร ตัวครูก็ต้องพยายามหาความรู้เพิ่มเติม มีการ พัฒนาความรู้และตนเองตลอดเวลา

1.3 จิตตะ - เอาใจฝึกใฝ่ไม่ทอดธุระ คือ เอาใจฝึกใฝ่ในความเป็นครูคิดตลอดเวลาว่า ครูเป็นอาชีพที่สำคัญในการจะพัฒนาเด็กให้เป็นผู้ใหญ่ที่มี คุณค่า เป็นประโยชน์ต่อสังคม และประเทศชาติ มีความตั้งใจที่จะทำ หน้าที่ครูให้ดีที่สุด

1.4 วิมังสา - การหมั่นตรិตรองพิจารณาเหตุผลสิ่งนั้น คือ พิจารณาเหตุผลในอาชีพครูว่า ทำได้ดีมีประสิทธิภาพแล้วหรือไม่ สอนดีเพียงใดและควร หาแนวทางใดมาปรับปรุงวิธีการสอนให้ดียิ่งขึ้น

2. โลกपालธรรม ธรรมคุ้มครองโลก คือ ธรรมที่ช่วยให้โลกมีความเป็นระเบียบเรียบร้อย ไม่เดือดร้อนและวุ่นวาย มี 2 อย่าง คือ

2.1 หิริ แปลว่า ความละอายต่อบาป คือ ละอายใจต่อการทำความชั่วไม่ยอมทำบาป

⁵²รัตนวดี โชติกพนิช, จริยธรรมและจรรยาบรรณในวิชาชีพครู, (อังกแล้ว). หน้า 67- 72.

2.2 โอตตัพปะ แปลว่า ความกลัวบาป คือ เกรงกลัวต่อความชั่วและผลของความชั่วต่าง ๆ ทั้ง “หิริ” กับ “โอตตัพปะ” เป็นธรรมที่สร้างพื้นฐานของจิตใจไม่ให้คนทำความชั่ว

3. ธรรมอันทำให้งาม 2 ประการ คือ

3.1 ขันติ คือ ความอดทน อดกลั้น ความหนักแน่นของจิตใจ เพื่อบรรลุความดีและความมุ่งหมายอันชอบ ความอดทน แบ่งได้ 3 ชนิด คือ

3.1.1 อดทนต่อความเจ็บปวดทุกข์ทรมาน อันเกิดจากการเจ็บไข้ได้ป่วย

3.1.2 อดทนต่อความลำบากเหนื่อยยาก อันเนื่องจากความไม่ราบรื่นในการทำงาน

3.1.3 อดทนต่อความเจ็บใจที่ได้รับจากคำพูดที่ไม่ดี

3.2 โสรจจะ คือ ความสงบเสงี่ยม อหยาศัยงาม มีวาจาสุภาพเรียบร้อย ซึ่งเป็นธรรมที่คู่กับความอดทน คือ เมื่อมีความอดทนแล้ว ต้อง แสดงออกให้เป็นปกติทั้งกาย วาจา ธรรมทั้งสองประการนี้เรียกว่าเป็น “ธรรมที่ทำให้งาม”

4. พรหมวิหาร 4 หรือ ธรรมประจำใจของผู้ประเสริฐ หรือ ผู้มีจิตใจยิ่งใหญ่คือ คุณธรรมที่ควรใช้ปกครองลูกศิษย์ มี 4 ประการ

4.1 เมตตา คือ มีความรัก ความปรารถนาดี มีไมตรีและต้องการช่วยให้ทุกคนได้ประโยชน์และมีความสุข

4.2 กรุณา คือ ความสงสารอยากช่วยผู้อื่นให้พ้นทุกข์ ใฝ่ใจที่จะปลดปล่อยบำบัดความทุกข์ยาก ความเดือดร้อนของคนและสัตว์ทั้งหลาย

4.3 มุทิตา คือ ความยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดี มีจิตใจผ่องใส แซ่มนชื่นเบิกบาน อยู่เสมอและยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดีและเจริญก้าวหน้า

4.4 อุเบกขา คือ ความมีใจเป็นกลาง มีจิตเที่ยงธรรม ไม่เอนเอียงด้วยความรัก ความชัง ปฏิบัติตนตามหลักการและเหตุผล

5. อคติ 4 คือ ความไม่เที่ยงตรง ความลำเอียง ผู้ที่เป็นครูอาจารย์ และคนทั่วไปควรเว้นอคติ 4 อย่างนี้

5.1 ฉันทาคติ - ลำเอียงเพราะรัก, ชอบ คือ การช่วยเหลือเข้าข้างคนที่ตนรัก ทำให้เสียความเที่ยงธรรม

5.2 โทสาคติ - ลำเอียงเพราะความไม่ชอบ คือ การกลั่นแกล้งให้โทษคนที่เราเกลียดชัง

5.3 โมหาคติ - ลำเอียงเพราะความหลง ความเขลา คือ การกลั่นแกล้งให้คนที่เราเกลียดชัง

5.4 ภัยาคติ - ลำเอียงเพราะความกลัว คือ การกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อช่วยเหลือคนที่มีอำนาจหรืออิทธิพลเหนือเรา ทำให้เสียความ ยุติธรรม

6. สัปปริสธรรม 7 คือ ธรรมของสัตบุรุษ หรือ ธรรมของคนดี มี 7 ประการ คือ

6.1 อัมมัญญาตา ความเป็นผู้รู้จักหลักและรู้จักเหตุ คือ รู้หลักการและ กฎเกณฑ์ของสิ่งทั้งหลายที่ตนเข้าไปเกี่ยวข้องในการดำเนินชีวิต ในการปฏิบัติต่อหน้าที่และดำเนินกิจการต่าง ๆ รู้เข้าใจสิ่งที่ตนจะต้องประพฤติ ปฏิบัติตามเหตุผล

6.2 อตถัญญาตา ความเป็นผู้รู้จักผลและความมุ่งหมาย คือ รู้ความหมาย ความมุ่งหมายของหลักการที่ตนปฏิบัติ เข้าใจวัตถุประสงค์ของกิจการที่ ตนกระทำ

6.3 อตตัญญาตา ความเป็นผู้รู้จักตน คือ รู้ตามเป็นจริงว่า ตัวเรานั้นโดยฐานะ ภาวะ เพศ กำลัง ความรู้ ความสามารถ ความถนัด ฯลฯ เป็นอย่างไร

6.4 มัตตัญญาตา ความเป็นผู้รู้จักประมาณ คือ รู้จักพอดี เช่น รู้จักประมาณ ในการใช้จ่ายการบริโภค ในการใช้จ่ายทรัพย์หรือในการพูด เป็นต้น

6.5 กาลัญญาตา ความเป็นผู้รู้จักเวลา คือ รู้เวลาอันเหมาะสม และระยะเวลา ที่พึงใช้ในการประกอบกิจ หน้าที่ การงาน ปฏิบัติการต่าง ๆ และ เกี่ยวข้องกับผู้อื่น

6.6 ปริสัณญญาตา ความเป็นผู้รู้จักชุมชน คือ รู้จักการอันควรประพฤติปฏิบัติ ในถิ่นชุมชน รู้จักระเบียบวินัยวัฒนธรรมประเพณีของชุมชนที่เข้าไป เกี่ยวข้อง

6.7 บุคคลัญญาตา ความเป็นผู้รู้จักบุคคล คือ รู้จักและเข้าใจความแตกต่าง แห่งบุคคล รู้จักที่จะปฏิบัติต่อบุคคลอื่น ๆ ด้วยดี

7. มรรค 8 หมายถึง ทางปฏิบัติเพื่อความพ้นทุกข์ เพื่อแก้ปัญหาชีวิตและปัญหาสังคม หรือ เป็นทางปฏิบัติสายกลาง 8 อย่าง คือ

7.1 สัมมาทิฐิ - คือ ความเห็นชอบ เช่น เห็นว่าทำดีย่อมได้ดี ทำชั่ว ย่อมได้ผลชั่ว เป็นต้น

7.2 สัมมาสังกัปปะ - คือ ความดำริชอบ เช่น การดำริออกจากกาม ไม่มัวเมาในรูป รส กลิ่น เสียง และสัมผัส

7.3 สัมมาวาจา - คือ การเจรจาชอบ เช่น เว้นจากการพูดเท็จ พูดส่อเสียด พูดคำหยาบ และพูดเพ้อเจ้อ การพูดและวิธีพูดของครู มี ผลต่อความรู้สึก และจิตใจของนักเรียนเสมอ ดังนั้น ครู ควรพูดด้วยความจริงใจ อ่อนโยนให้นักเรียนเกิดความ เคารพนับถือ

7.4 สัมมากัมมันตะ - คือ การกระทำชอบ เป็นการทำงานที่ปราศจากโทษทั้งปวง เช่น ไม่ฆ่าสัตว์ ไม่ลักทรัพย์ และไม่ประพฤติผิด ประเวณี เป็นต้น ครูต้องกระทำการเหล่านี้ด้วยความ อดทน ซื่อสัตย์ และรอบคอบ

7.5 สัมมาอาชีวะ - คือ การเลี้ยงชีวิตชอบ ไม่ทำมาหากินในทางที่ผิด ศีลธรรม และผิดกฎหมาย ธรรมข้อนี้สำหรับครู คือ ไม่ เบียดเบียนเวลาสอนไปทำอาชีพอย่างอื่น หรือรู้จักใช้เวลาว่างเพื่อค้นหาความรู้เพื่อใช้ในการสอน

7.6 สัมมาวายามะ - คือ ความเพียรพยายามชอบ เป็นการเพียรพยายามมิ ให้ความชั่วเกิด เพียรละความชั่ว เพียรกระทำความดี และรักษาความดี

7.7 สัมมาสติ - คือ ความระลึกชอบ เป็นการระลึกในสิ่งที่เป็นบุญเป็น กุศลต่าง ๆ ครูผู้ระลึกชอบย่อมเป็นครูผู้มีสติ ไม่เสียดสติ และอยู่ในทำนองคลองธรรมและไม่นอกกลุ่มนอกทาง

7.8 สัมมาสมาธิ - คือ ความตั้งใจชอบ เป็นความตั้งใจให้มีอารมณ์สงบ ระวัง โลก โกรธ หลง ทั้งปวง

มรรคทั้ง 8 ประการนี้ จัดเข้าเป็น “ไตรสิกขา” คือ ศีล สมาธิ และปัญญา ศีล ได้แก่ สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ และสัมมาอาชีวะ สมาธิ ได้แก่ สัมมาวายามะ สัมมาสติ และสัมมาสมาธิ ปัญญา ได้แก่ สัมมาทิฐิ และสัมมาสังกัปปะ

8. ทศพิธราชธรรม หรือ ราชธรรม 10 หมายถึง หลักธรรมสำหรับพระราชา นักบริหาร และผู้ทำหน้าที่ปกครองคนอื่น เช่น ครู อาจารย์ เป็นต้น ทศพิธราชธรรม มี 10 อย่าง คือ

8.1 ทาน คือ การให้ การสละทรัพย์สินของ การช่วยเหลือ

8.2 ศีล คือ ความประพฤติเรียบร้อยทางกาย วาจา

8.3 บริจาคะ คือ การเสียสละความสุขของตน เพื่อประโยชน์สุขของผู้อื่น

8.4 อาชวะ คือ ความซื่อตรง มีความจริงใจ ปฏิบัติงานด้วยความสุจริต

8.5 มัทวะ คือ ความสุภาพอ่อนโยน มีอัธยาศัยงดงาม

8.6 ตบะ คือ การระงับยับยั้งมิให้กิเลสเข้าครอบงำ ความเป็นอยู่ธรรมดา

8.7 อักโกธะ คือ ความไม่โกรธ ไม่ลุแก่อำนาจความโกรธ มีเมตตา ประจักษ์ใจ

8.8 อวิหิงสา คือ ความไม่เบียดเบียน ไม่บีบบังคับกดขี่ ไม่หลงระเห็จอำนาจ

8.9 ชันติ คือ ความอดทน อดทนต่อความยากลำบาก ต่อคำยั่วแหย่และ เยาะเย้ย

ต่าง ๆ

8.10 อวิโรธนะ คือ ความไม่ประพฤติดิฉิธรรม ไม่หวั่นไหวต่อลาภ ยศมั่งอยู่ ในธรรม

หลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนา เป็นเพียงธรรมะขั้นพื้นฐานที่ครู อาจารย์ทั้งหลายควรนำไปยึดถือปฏิบัติในฐานะที่เป็นครู เพื่อจะได้ประพฤติตัวให้เป็นแบบอย่างที่ดีแก่ลูกศิษย์ คุณธรรมสำคัญหลัก ๆ เช่น ชันติ โสรัจจะ คือ ผู้ที่เป็นครูต้องมีความอดทน อย่างมากในการจะเป็นครูที่ดี ต้องมีความสงบเสงี่ยม สำนวนกาย วาจา ใจ เพื่อทำหน้าที่ ครูที่ดี และครูต้องมี หิริโอตตปปะ คือ

มีความละเอียดและความกลัวที่จะทำความชั่วทั้งใน ที่ลับและที่แจ้ง ครูต้องทำตัวในฐานะที่ควรได้รับการเคารพยกย่องสมกับเป็นครูที่ดีของสังคม

6. คุณลักษณะของการเป็นครูที่ดี

นอกจากงานด้านการสอนแล้ว ครูยังมีหน้าที่อบรมกล่อมเกลา คุณลักษณะที่พึงปรารถนาให้นักเรียนเพื่อเป็นคนดี คนเก่งและมีความสุขในการดำเนินชีวิต ดังนั้นครูจึงต้องเป็นผู้ที่มีคุณลักษณะที่ดีเหมาะสมกับอาชีพครู โดยได้มีผู้กล่าวถึงคุณลักษณะของครูที่ดีมีประสิทธิภาพไว้ดังต่อไปนี้

เอมเมอร์ เอเวอร์ทสัน และแอนเดอร์สัน⁵³ ได้สรุปคุณลักษณะของครูที่มีประสิทธิภาพไว้ดังนี้

1. ต้องมีลักษณะแบบนักจิตวิทยากลุ่มมนุษยนิยม (Humanism) คือเป็นผู้มองโลกในแง่ดี เห็นคุณค่าความเป็นมนุษย์ของทุกคน สามารถยอมรับผู้อื่นได้อย่างไม่มีเงื่อนไข มีลักษณะอบอุ่น จริงใจ เมตตา เป็นกัลยาณมิตรของนักเรียน
2. รู้จักและเข้าใจนักเรียนเป็นรายบุคคล มีความรู้ด้านจิตวิทยาพัฒนาการและสามารถนำความรู้นั้นมาพัฒนาผู้เรียนให้ทั้งองกามทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญาและบุคลิกภาพ ส่งเสริมให้เขาเติบโตขึ้นเป็นบุคคลที่มีคุณค่าของสังคมดำรงชีวิตด้วยความภาคภูมิใจในตนเอง และมีความสุขในชีวิต
3. มีความรู้ด้านจิตวิทยาการเรียนการสอน เข้าใจกระบวนการเรียนรู้สามารถนำทฤษฎีการเรียนรู้และทฤษฎีแรงจูงใจมาประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสมเพื่อให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพสูงสุดให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้อย่างมีความสุขมีเจตคติที่ดีต่อบทเรียน กระบวนการเรียน และมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่น่าพึงพอใจ
4. มีทักษะในการติดต่อสื่อสาร เป็นผู้พูดหรือผู้ฟังที่ดีสามารถสื่อสารกับผู้อื่นให้เข้าใจตรงกัน บริหารความขัดแย้งได้อย่างมีประสิทธิภาพ
5. มีทักษะในการจัดห้องเรียนให้มีบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้
6. มีมนุษยสัมพันธ์ดี เข้าใจหลักพฤติกรรมศาสตร์ปรับตัวและสร้างความสัมพันธ์อันดีกับผู้อื่นได้อย่างไม่มีเงื่อนไข มีวุฒิภาวะทางอารมณ์ มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตดี มีความเป็นผู้นำ
7. มีคุณวุฒิทางวิชาการ มีความรู้ในวิชาที่สอนเป็นอย่างดี มีความใฝ่รู้ ขวนขวายกระตือรือร้นในการศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมอย่างสม่ำเสมอ

⁵³Emmer E. T., C. M. Evertson and I. M. Anderson. Effective Classroom Management at the Beginning of the School Year. The Elementary School Journal 50 (5). 1980. P 321.

นอกจากนั้นยังได้ศึกษาความแตกต่างของครูที่สอนได้อย่างมีประสิทธิภาพและครูที่สอนอย่างไม่มีประสิทธิภาพ พบว่าครูจะสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้นครูควรจะปฏิบัติดังนี้

1. อธิบายให้นักเรียนเข้าใจวัตถุประสงค์ของหน่วยการเรียนรู้หรือบทเรียนอย่างชัดเจน

2. ให้นักเรียนเห็นความสำคัญและผลประโยชน์ของบทเรียนที่จะสอน เพื่อให้เขาตั้งใจเรียนให้เกิดการเรียนรู้

3. ให้เอกสาร กิจกรรม รวมถึงประสบการณ์ต่างๆ ประกอบการเรียนการสอน

4. การตั้งความคาดหวังในความสำเร็จของผู้เรียนต้องไม่สูงหรือต่ำเกินไป

5. เตรียมการสอนและอุปกรณ์ประกอบการสอนให้พร้อม

6. มีสื่อการสอน กิจกรรม เอกสารประกอบการสอนที่หลากหลายและสอดคล้องกับเนื้อหาที่จะสอน

7. จัดเนื้อหาที่จะสอนให้เป็นที่สนใจของนักเรียน

8. สอนให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ในอัตราที่สม่ำเสมอ

9. ปรับเนื้อหาให้สอดคล้องกับเวลาและความสนใจของนักเรียน โดยใช้เวลานาที่อย่างคุ้มค่า

10. สามารถสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งมีหลักการในการให้ข้อมูลย้อนกลับแก่นักเรียนเพื่อให้เขารู้ว่าเขาเข้าใจถูกต้องหรือไม่ หรือเมื่อนักเรียนตอบคำถามผิดควรอธิบายให้เขาเข้าใจว่าผิดอย่างไร และจะทำให้ถูกต้องได้อย่างไรและต้องให้กำลังใจให้เขาพยายามต่อไปรวมถึงการเสริมแรงเมื่อนักเรียนประสบความสำเร็จ สนใจการเรียนรู้หรือตอบคำถามได้ถูกต้อง

7. บทบาทในชั้นเรียนที่ครูพึงหลีกเลี่ยง

1. การใช้ความรุนแรงแบบเผด็จการใช้อำนาจเกินสมควร เอาแต่ใจตนเอง ชูเกรรโชก ลงโทษแบบไม่แก้ปัญหาแต่เป็นการเพิ่มปัญหา เช่น ไล่ออกจากโรงเรียน ให้พักการเรียนทั้งที่น่าจะมียวิธีอื่นที่มีประโยชน์มากกว่านั้น

2. การให้เสรีภาพมากเกินไป ปล่อยปละละเลย นักเรียนจะเข้าเรียนหรือไม่ก็ได้จะส่งงานหรือไม่ก็ได้ ทำผิดก็ไม่มีลงโทษ นักเรียนจึงไม่รู้ว่าอะไรผิดอะไรถูก อะไรควรปฏิบัติ อะไรไม่ควรปฏิบัติ

3. การเคร่งครัดเข้มงวดมากเกินไป ไม่มีการยืดหยุ่น ไม่ฟังเหตุผล นักเรียนจะเกิดความคับข้องใจ ขาดความมั่นใจ และไม่กล้าทำอะไรนอกเหนือคำสั่งของครู ทำให้ขาดโอกาสในการพัฒนาตนไปตามศักยภาพที่ควรจะเป็นหรือการกำหนดกฎระเบียบต่างๆ จากการใช้ความคิดมุมมองของครูเป็นมาตรฐานโดยเด็กไม่มีส่วนร่วมในการแสดงเหตุผล ความคิด ความต้องการของตนเองทั้งที่

ผู้ใหญ่กับเด็กมีความคิดความต้องการที่แตกต่างกันมาก วิธีการที่สร้างสรรค์จึงควรเป็นทางสายกลาง ระหว่างความคิดเห็น เหตุผล ความต้องการของทั้งสองฝ่ายที่ทั้งสองฝ่ายสามารถยอมรับกันได้

8. ลักษณะครูที่ดีตามแนวความคิดทางพระพุทธศาสนา

คุณลักษณะของครูที่ดีตามหลักคำสอนในพระพุทธศาสนาคือ คุณลักษณะของครูที่ดีตามหลักคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ความจริงหลักคำสอนในพระพุทธศาสนาทุกหมวดหมู่ ครู อาจารย์ หรือบุคคลทั่วไปสามารถนำมายึดถือปฏิบัติให้เกิดประโยชน์ทั้งตนเองและผู้อื่นได้ตลอดชีวิต

พุทธทาสภิกขุ⁵⁴ ได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับครูที่ดีไว้ในการบรรยาย ณ สวนโมกขพลาราม อำเภอไชยา จังหวัด สุราษฎร์ธานี วันที่ 4-9 กันยายน 2527 สรุปได้ดังนี้คือ

1. ครูดี คือ ผู้นำทางวัตถุ หมายถึง การเป็นผู้นำใน 4 ประการดังนี้ คือ

1.1 เป็นผู้นำในการแสวงหาอย่างถูกต้อง ยึดหลักการแสวงหาอย่างสัตบุรุษ ไม่ก่อให้เกิดทุกข์ ทั้งแก่ตนเองและ ผู้อื่น ไม่กระทบกระทั่งให้ผู้อื่นเดือดร้อน

1.2 เป็นผู้นำในการแสวงผลอย่างถูกต้อง หมายถึง ไม่ผูกขาดเอาผลที่ได้รับจากการแสวงหามาเป็นของตนแต่ ผู้เดียว แต่จะต้องเผื่อแผ่ไปให้แก่ผู้อื่นโดยรอบด้าน

1.3 เป็นผู้นำในการเป็นอยู่อย่างถูกต้อง คือดำเนินชีวิตโดยปฏิบัติตามอริยมรรคอันมีองค์แปดซึ่งเมื่อปฏิบัติ จนถึงที่สุดแล้วจะเกิดปัญญาเห็นธรรมชาติ ตามสภาพที่เป็นจริง คือ ความไม่มีตัวตน ทุกสิ่งเป็นเพียง ผลการปรุง แต่งของธาตุต่าง ๆ ตามธรรมชาติ และจะต้องเกิด ดับ ไปตามสภาพจึงไม่ควรยึดมั่นถือมั่นว่าเป็นตัวเราของเรา อันจะก่อให้เกิดความเห็นแก่ตัวและเบียดเบียนซึ่งกันและกัน

1.4 เป็นผู้นำในการใช้ชีวิตให้เป็นประโยชน์ทั้งแก่ตนเองและผู้อื่น

2. เป็นผู้นำทางวิญญาณ หมายถึง ความเป็นผู้นำในเรื่องจิตใจ 4 ประการดังนี้คือ

2.1 มีความเข้าใจในกฎอิทัปปัจจยตา คือ มองเห็นตามความเป็นจริงว่า ทุกสิ่งในโลกนี้เป็นไปตามเหตุตาม ปัจจย เมื่อมีเหตุมีปัจจัยอย่างไรมีผลไปตามเหตุตามปัจจัย

2.2 มีความเข้าใจกฎตถตา ตถตาเป็นภาษาบาลี แปลว่า เป็นเช่นนั้นเองคือ ทุกสิ่งเป็นเช่นนั้นเองตามธรรมชาติ เช่น มีการเกิดก็ต้องมีตาย ในความสลายก็มีความเจ็บไข้ชอนอยู่ การเจ็บการตายล้วนเป็นเช่นนั้นเอง ตามธรรมชาติ ไม่ใช่โชคร้ายหรือเคราะห์ภัยอะไรทั้งสิ้น เป็นต้น

⁵⁴ พุทธทาสภิกขุ, การบรรยาย ณ สวนโมกขพลาราม อำเภอไชยา จังหวัด สุราษฎร์ธานี, (วันที่ 4-9 กันยายน 2527), <http://www.oknation.net>

2.3 ความเป็นอยู่อย่างไม่มีอุปสรรค คือ ไม่ถือเอาอุปสรรคเป็นสิ่งขัดขวางหรือทำให้ท้อถอย แต่ให้ยินดีรับเอา อุปสรรคที่เกิดขึ้นในชีวิต ในการทำงานหรือในจิตใจมาเป็นบทเรียนที่จะช่วยให้มีความรู้มีประสบการณ์ และมีความ สามารถในเรื่องนั้นๆ ดียิ่งขึ้น

2.4 ความเป็นอยู่อย่างไม่มีทุกข์ ความทุกข์เกิดจากความไม่รู้ เช่น เมื่อมีความต้องการแล้วไม่เป็นไปตาม ความต้องการที่เกิดความทุกข์ ถ้าไม่ต้องการให้เกิดทุกข์ก็ต้องให้ทุกอย่างเป็นไปตามเหตุตามปัจจัย ไม่ต้องการให้มาก ไป กว่า ความเป็นไปตามเหตุตามปัจจัยนั้น

3. มีชีวิตเป็นธรรม คือ อยู่ด้วยธรรมและเพื่อธรรม หมายถึง ใช้กรรมเป็นเครื่องมือในการดำเนินชีวิตเพื่อให้ได้ผลคือธรรมที่พึงปรารถนา เช่น การดับทุกข์ ธรรมที่เป็นเครื่องมืออยู่มากมาย เช่น ขราวาสธรรม อัน เป็นธรรม สำหรับผู้ครองเรือนมี **4** ประการคือ

อย่างไรก็ตามธรรมบางประการก็เป็นได้ทั้งธรรมที่เป็นเครื่องมือ และธรรมที่เป็นผลเช่น ใช้ศีลเป็นเครื่องมือ ให้เกิดสมาธิ สมาธิจึงเป็นผลที่ต้องการ ขณะเดียวกันก็ใช้เป็นเครื่องมือให้เกิดผลคือปัญญา เป็นต้น

4. มีอุดมคติ ครูดีจะต้องมีอุดมคติ **4** ประการ คือ

4.1 ทำงานเกินค่า คือทำงานให้แก่โลกเกินค่าที่ได้รับตอบแทนจากสังคม เพราะครูเป็นผู้สร้างทางจิตใจ ซึ่งมีค่าเกินกว่าจะตีค่าเป็นเงิน

4.2 ทำงานเพื่อหน้าที่มิใช่เพื่อตนเอง ไม่เห็นแก่ตัว และไม่หวังประโยชน์ส่วนตน

4.3 ทำตนให้เป็นแบบอย่างที่ดีแก่สังคม ไม่หลงใหลในความสุขทางกาม ไม่พุ่มพวยพุ่งเพื่อ

4.4 ทำงานเพื่อให้ได้สิ่งที่ดีที่สุดที่มนุษย์ควรจะได้ คือ เป็นผู้มีธรรมและมีชีวิตเป็นประโยชน์ทั้งแก่ตนเอง แก่ผู้อื่นและแก่โลก

รัตนวดี โชติกพนิช⁵⁵ กล่าวว่า คำสอนในพระพุทธศาสนากล่าวถึง ครูหรือภาระหน้าที่ของครู การสอนของครู และลักษณะครูไว้หลายหมวด ส่วนที่กล่าวถึงลักษณะของครูที่ดี คือ คำสอนเรื่องกัลยาณมิตตธรรม **7** ซึ่งถือว่าเป็นหลักธรรมพื้นฐานสำหรับความเป็นครู หลักธรรมนั้นมี **7** ประการ คือ

1. ปิยะหรือปิโย แปลว่า น่ารัก หมายถึง ครูต้องทำตนให้เป็นคนน่ารักของลูกศิษย์ คือ ต้องเป็นผู้มีเมตตา รักเด็กมากกว่ารักตนเอง มีหน้าตายิ้มแย้มแจ่มใส ให้ความ สนับสนุนแก่ศิษย์ เพื่อให้ลูกศิษย์มีความสบายใจ และกล้าที่จะเข้าไปปรึกษาหารือเรื่อง ต่าง ๆ พุดจาอ่อนหวาน เอาใจใส่อบรมสั่งสอนให้ศิษย์เกิดความรู้และเป็นเพื่อนร่วมทุกข์ ร่วมสุขกับเด็กได้ตลอดเวลา

⁵⁵ รัตนวดี โชติกพนิช, จริยธรรมและจรรยาบรรณในวิชาชีพครู, (อ้างแล้ว), หน้า 67-72.

2. ครู แปลว่า นำเคารพ หมายถึง ครูจะต้องดูแลและปกครองศิษย์ให้ศิษย์มีความรู้สึกอบอุ่นใจ เป็นที่พึ่งได้และรู้สึกปลอดภัย ครูต้องประพฤติตนให้เป็นแบบอย่าง แก่เด็กมีเหตุผลและเป็นคนใจคอหนักแน่น ไม่เจ้าอารมณ์ เป็นคนเสมอต้นเสมอปลาย ในทุก ๆ เรื่อง

3. ภาวนีโย แปลว่า นำเจริญใจ นำยกย่องในฐานะผู้ทรงคุณ หมายถึง ครูจะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้และภูมิปัญญาแท้จริง สนใจหาความรู้เพิ่มเติม ทั้งเป็นผู้ที่ฝึกอบรมและ ปรับปรุงตนเองอยู่เสมอ ครูจะต้องฝึกตนให้เชี่ยวชาญในวิชาการและให้มีสมรรถภาพใน การทำงานอยู่เสมอ

4. วัตตา แปลว่า รู้จักพูดให้ได้ผล รู้จักชี้แจงให้เข้าใจ หมายถึง ครูจะต้องรู้จักพูดให้ศิษย์เข้าใจได้ตรงตามเป้าหมายที่วางไว้ สอนในสิ่งที่ถูกต้องไม่บิดเบือน และครูจะต้อง รู้จักสอนด้วยความสนุกสนานเหมาะสมกับวัยของผู้เรียนด้วย

5. วจนักขโม แปลว่า อุดหนุนต่อถ้อยคำ หมายถึง ครูต้องพร้อมที่จะรับฟัง คำปรึกษา การซักถาม คำเสนอแนะและคำวิพากษ์วิจารณ์ได้ โดยไม่ฉุนเฉียว และสามารถ ควบคุมอารมณ์ได้ ปกติเด็กย่อมมีความซุกซน นำรำคาญ ครูจะรำคาญไม่ได้ ต้องอดทน ต่อสิ่งที่มากระทบ

6. คัมภีร์รัฐจะ กลัง กัตตา แปลว่า แกล้งเรื่องเล็กน้อยได้ หมายถึง ครูต้อง สามารถอธิบายเรื่องยุ่งยากซับซ้อนให้เข้าใจได้ด้วย และช่วยให้ศิษย์เรียนรู้ได้อย่างลึกซึ้ง มากขึ้นด้วย รวมทั้งการอธิบายสาระสำคัญต่าง ๆ ของวิชาได้ถูกต้องแม่นยำ

7. โน จักฐาเน นิโยชเย แปลว่า ไม่ชักนำในเรื่องเหลวไหล หมายถึง ครูไม่ชักจูงศิษย์ไปในทางที่เสื่อมเสีย ครูไม่ประพฤติชั่ว ควรละเว้นอบายมุขทั้ง 6 อย่าง ได้แก่ การติด สุราและของมีเมา เที้ยวกลางคืน เที้ยวการละเล่น ติดการพนัน คบคนชั่ว และเกียจ คร้านในการงาน

พระพรหมคุณาภรณ์⁵⁶ (ป. อ. ปยุตโต) ได้กล่าวถึงคุณสมบัติและหลักประพฤติปฏิบัติของครูอาจารย์ไว้ดังนี้

ผู้ที่ทำหน้าที่สั่งสอน ให้การศึกษาแก่ผู้อื่น โดยเฉพาะครู อาจารย์ พึงประกอบด้วยคุณสมบัติ และประพฤติตามหลักปฏิบัติ ดังนี้

1. เป็นกัลยาณมิตรคือ ประกอบด้วยองค์คุณของกัลยาณมิตร หรือกัลยาณมิตรธรรม 7 ประการ

1.1 ปิโย น่ารักคือ มีเมตตากรุณาใส่ใจคนและประโยชน์สุขของเขาเข้าถึงจิตใจ สร้างความรู้สึกสนิทสนมเป็นกันเอง ชวนใจผู้เรียนให้อยากเข้าไปปรึกษาได้ถาม

1.2 ครุ นำเคารพคือเป็นผู้หนักแน่น ถือหลักการเป็นสำคัญและมีความประพฤติสมควรแก่ฐานะ ทำให้เกิดความรู้สึกอบอุ่นใจเป็นที่พึ่งได้และปลอดภัย

⁵⁶ พระพรหมคุณาภรณ์, (ป. อ. ปยุตโต), ศิลปะศาสตร์แนวพุทธ, (กรุงเทพฯ : พิมพ์สวย, 2507), หน้า 66-68.

1.3 ภาพนี้โย น่าเจริญใจคือ มีความรู้จริง ทรงภูมิปัญญาแท้จริงและเป็นผู้ฝึกฝนปรับปรุงตนอยู่เสมอเป็นที่น่ายกย่องควรเอาอย่าง ทำให้ศิษย์เอ๋ยอ้างและรำลึกถึงความซาบซึ้งมั่นใจและภาคภูมิใจ

1.4 วตารู้จักพูดให้ได้ผลคือรู้จักชี้แจงให้เข้าใจว่าเมื่อไรควรพูดอะไรอย่างไร คอยให้คำแนะนำว่ากล่าวตักเตือนเป็นที่ปรึกษาที่ดี

1.5 วจนกขโม อดทนต่อถ้อยคำคือ พร้อมทั้งจะรับฟังคำปรึกษาซักถาม แม้จะถูกจิกตลอดจนคำล่วงเกินและคำตักเตือนวิพากษ์วิจารณ์ต่างๆ อดทนฟังได้ไม่เบื่อหน่ายไม่เสียอารมณ์

1.6 คมภีร์จกถกตดาแลลงเรื่องล้าลึกได้คือกล่าวชี้แจงเรื่องต่างๆ ที่ยุ่งยากลึกซึ้งให้เข้าใจได้และสอนศิษย์ให้ได้เรียนรู้เรื่องราวที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้นไป

1.7 โน จณฐ.เน นิโยชเยไม่ชักนำไปในฐานะ คือไม่ชักจูงไปในทางที่เสื่อมเสีย หรือเรื่องเหลวไหลไม่สมควร⁵⁷

2. ตั้งใจประสิทธิ์ความรู้โดยตั้งตนอยู่ในธรรมของผู้แสดงธรรม ที่เรียกว่า ธรรมเทศกธรรม 5 ประการคือ

2.1 อนุบุพพิกา สอนให้มีขั้นตอนถูกลำดับ คือแสดงหลักธรรม หรือเนื้อหาตามลำดับความง่ายยากกลุ่มเล็ก มีเหตุผลสัมพันธ์ต่อเนื่องกันไปโดยลำดับ

2.2 ปริยาทสสาวี จับจุดสำคัญมาขยายให้เข้าใจเหตุผลคือ ชี้แจงยกเหตุผลมาแสดงให้เข้าใจชัดในแต่ละแง่แต่ละประเด็น อธิบายแยกแยะไปต่างๆ ให้มองเห็นกระจ่างตามแนวเหตุผล

2.3 อนุยตดา ตั้งจิตเมตตาสอนด้วยความปรารถนาดีคือ สอนเขาด้วยจิตเมตตา มุ่งจะให้ประโยชน์แก่ผู้รับคำสอน

2.4 อนามิสันตร ไม่มีจิตเพ่งเล็งมุ่งเห็นแก่อาภิส คือ สอนเขามีมุขที่ตนจะได้ลาภสินจ้างหรือผลประโยชน์ตอบแทน

2.5 อนุปหัจจ วางจิตตรงไม่กระทบตนและผู้อื่น คือ สอนตามหลักตามเนื้อหา มุ่งแสดงอรรถแสดงธรรม ไม่ยกตนไม่เสียดสีข่มขู่ผู้อื่น⁵⁸

3. มีท่วงทำรูปแบบการสอน ครูที่สามารถมีลีลาของนักสอนดังนี้

3.1 สันทสสนา ชี้ให้ชัด จะสอนอะไรก็ชี้แจงแสดงเหตุผลแยกแยะอธิบายให้ผู้ฟัง เข้าใจแจ่มแจ้งดังจูงมือไปดูเห็นกับตา

⁵⁷ วจ.สตตก. 23/34/33.

⁵⁸ วจ.ปญจก. 22/159/205.

3.2 สมาทปนา ชวนให้ปฏิบัติคือ สิ่งใดควรทำก็บรรยายให้มองเห็นความสำคัญ และซาบซึ้งในคุณค่าเห็นสมจริงจนผู้ฟังยอมรับอยากลงมือทำหรือนำไปปฏิบัติ

3.3 สมุตเตชนา เราให้กล้าคือปลุกใจให้คิดแก้ปัญหาความกระตือรือร้น มีกำลังใจ แข็งขันมั่นใจที่จะทำให้สำเร็จไม่กลัวเหน็ดเหนื่อยหรือยากลำบาก

3.4 สัมปหังสนา ปลุกให้ร่าเริงคือทำบรรยากาศให้สนุกสนาน แจ่มใส เบิกบานใจ ให้ผู้ฟังแจ่มชื่น มีความหวัง มองเห็นผลดีและทางสำเร็จ จำง่าย ๆ ว่า สอนให้แจ่มแจ้งจงใจแก้แล้ว กล้าร่าเริง⁵⁹

สรุปได้ว่า คุณลักษณะของครูตามหลักกัลยาณมิตตธรรมทั้ง 7 ประการ ดังกล่าวนี้น่าจะบังเกิดมีกับ ผู้ที่เป็นครูคนใดแล้ว บุคคลนั้นย่อมได้ชื่อว่าเป็นครูที่มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของสังคม อย่างแน่นอน

2.4 พื้นที่ที่วิจัย

ยโสธร เป็นจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างของประเทศไทย จัดตั้งโดยคณะปฏิวัติของจอมพลถนอม กิตติขจร ตามประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 70 ลงวันที่ 6 กุมภาพันธ์ 2515 อันให้แยกอำเภอยโสธร อำเภอกุดชุม อำเภอเลิงนกทา อำเภอคำเขื่อนแก้ว อำเภอมหาชนะชัย และอำเภอป่าติ้ว ออกจากจังหวัดอุบลราชธานี แล้วรวมกันตั้งเป็นจังหวัดยโสธร และมีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 1 มีนาคม 2515 สืบไป โดยมีนายชัยทัต สุนทรพิพิธ รองผู้ว่าราชการจังหวัดอุบลราชธานี เป็นผู้ว่าราชการจังหวัดยโสธรคนแรก

จังหวัดยโสธรเดิมเป็นหมู่บ้านเรียกว่า บ้านสิงห์ท่า ต่อมาใน พ.ศ. 2357 พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยทรงยกฐานะเป็นเมืองยโสธร มีฐานะเป็นเมืองประเทศราช ขึ้นตรงต่อกรุงเทพฯ ถึง พ.ศ. 2443 รวมเข้าอยู่ในบริเวณอุบลราชธานีจนถึง พ.ศ. 2450 เมื่อยุบบริเวณอุบลราชธานี จัดตั้งเป็นจังหวัดอุบลราชธานี จึงเป็นอำเภอในจังหวัดอุบลราชธานี กระทั่งมีประกาศของคณะปฏิวัติดังกล่าวจังหวัดยโสธรอยู่สูงจากระดับทะเลปานกลาง 128 เมตร ตั้งศาลากลางจังหวัดที่ตำบลในเมือง อำเภอเมืองยโสธร ฦ ละติจูด 15° 47' .6 เหนือ ลองจิจูด 104° 08' .7 ตะวันออก ประกอบด้วยอำเภอ 9 อำเภอ, ตำบล 78 ตำบล และหมู่บ้าน 835 หมู่บ้าน มีเนื้อที่ทั้งสิ้น 4,162 ตารางกิโลเมตร อาณาเขตทิศเหนือติดต่อกับจังหวัดมุกดาหาร, ทิศตะวันออกติดต่อกับจังหวัดอำนาจเจริญและจังหวัดอุบลราชธานี, ทิศใต้ติดต่อกับจังหวัดศรีสะเกษ ทิศตะวันตกติดต่อกับจังหวัดร้อยเอ็ด ลักษณะภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นที่ราบ มีภูเขาขนาดเล็กเป็นบางบริเวณในตอนเหนือของจังหวัด ด้านตะวันตกของจังหวัดมีลำน้ำยังไหลผ่านจากทิศเหนือไปทิศใต้ลงสู่แม่น้ำชี

⁵⁹ ศ.ส. 9/198/161.

ในด้านเศรษฐกิจ ในพื้นที่จังหวัดยโสธรมีการทำนา ปลูกปอแก้ว มันสำปะหลัง และถั่วลิสง มีแหล่งท่องเที่ยวและสถานที่สำคัญ เช่น วัดมหาธาตุ พระธาตุยโสธร พระธาตุก่องข้าวน้อย สวนสาธารณะพญาแถน หมู่บ้านทำหมอนขิดบ้านศรีฐาน ซากเมืองโบราณบ้านสงเปือย ซากเมืองโบราณดงเมืองเตย พระธาตุกู่จาน ภูเก้าพระ เจดีย์บรรจุดินจากสังเวชนียสถาน รอยพระพุทธรูปบาทจำลอง

สถานศึกษาจังหวัดยโสธร ประกอบด้วย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายโสธร เขต 1 และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายโสธร เขต 2

2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พัชลี อ่อนนิ่ม⁶⁰ (2539) ได้ศึกษาบุคลิกภาพของครูผู้สอนระดับก่อนประถมศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร พบว่า 1) ครูผู้สอนระดับก่อนประถมศึกษาที่มีบุคลิกภาพเด่นชัดใน 10 องค์ประกอบ คือ เป็นผู้ค่อนข้างมีความอ่อนน้อมถ่อมตน ค่อนข้างทำตัวตามสบาย ค่อนข้างมีความอาจหาญ มีจิตใจค่อนข้างมั่นคง ค่อนข้างพึ่งตนเอง ค่อนข้างลงมือปฏิบัติจริง ชอบการทดลองค่อนข้างสูง ค่อนข้างมีจิตใจห้าวหาญ ค่อนข้างมีความห้าวหาญ ค่อนข้างมีอารมณ์ดีเครียด 2) เปรียบเทียบบุคลิกภาพครูผู้สอนระดับก่อนประถมศึกษาที่มีอายุต่างกันพบว่า 2.1) ครูผู้สอนระดับก่อนประถมศึกษาที่มีอายุต่างกันมีบุคลิกภาพด้านชอบเข้าสังคม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 2.2) ครูผู้สอนระดับก่อนประถมศึกษาที่มีอายุต่างกันมีบุคลิกภาพด้านสติปัญญา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 2.3) ครูผู้สอนระดับก่อนประถมศึกษาที่มีอายุต่างกันมีบุคลิกภาพด้านอารมณ์อ่อนไหว-อารมณ์มั่นคง แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ 2.4) ครูผู้สอนระดับก่อนประถมศึกษาที่มีอายุต่างกันมีบุคลิกภาพด้านอ่อนน้อมถ่อมตน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 2.5) ครูผู้สอนระดับก่อนประถมศึกษาที่มีอายุต่างกันมีบุคลิกภาพด้านทำตัวตามสบาย แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 2.6) ครูผู้สอนระดับก่อนประถมศึกษาที่มีอายุต่างกันมีบุคลิกภาพด้านชอบความสะอาดสบาย แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 2.7) ครูผู้สอนระดับก่อนประถมศึกษาที่มีอายุต่างกันมีบุคลิกภาพด้านอาจหาญ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 2.8) ครูผู้สอนระดับก่อนประถมศึกษาที่มีอายุต่างกันมีบุคลิกภาพด้านจิตใจมั่นคง-จิตใจอ่อนไหว แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ 2.9) ครูผู้สอนระดับก่อนประถมศึกษาที่มีอายุต่างกันมีบุคลิกภาพด้านจิตใจห้าวหาญ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 2.10) ครูผู้สอนระดับก่อนประถมศึกษาที่มีอายุต่างกันมีบุคลิกภาพด้านลงมือปฏิบัติ

⁶⁰พัชลี อ่อนนิ่ม, บุคลิกภาพของครูผู้สอนระดับก่อนประถมศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร, วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต (มหาวิทยาลัยบูรพา, 2539), หน้า 98.

[illegible]

ประณศีกษาที่มีรายได้ต่างกันมีบุคลิกภาพด้านอารมณ์ตึงเครียด แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ชชาติ ทัพพัชรกุล⁶¹ (2540) ได้ศึกษาบุคลิกภาพของครูช่างอุตสาหกรรมสังกัดกองวิทยาลัยเทคนิคกลุ่มอาชีวศึกษาภาคกลาง กรมอาชีวศึกษา พบว่า 1) บุคลิกภาพของครูช่างอุตสาหกรรม สังกัดกองวิทยาลัยเทคนิค กรมอาชีวศึกษา กลุ่มกลาง โดยเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก 2) การวิเคราะห์ความแปรปรวน เปรียบเทียบบุคลิกภาพของครูช่างอุตสาหกรรม สังกัดกองวิทยาลัยเทคนิคกลุ่มอาชีวศึกษาภาคกลาง กรมอาชีวศึกษา ทุกกลุ่มอายุ ที่มีต่อลักษณะนิสัยทั้ง 9 ด้าน พบว่า ความรับผิดชอบ ความเชื่อมั่นในตนเอง ความมีระเบียบวินัย ความมีมนุษยสัมพันธ์ ความรู้ทางเทคโนโลยี เทคนิคการสอน จิตสำนึกความปลอดภัย แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนเจตคติต่ออาชีพครูช่าง และความถนัดทางช่าง พบว่า ไม่แตกต่างกัน

พระเชมวัฒน์ ธรรมกุล⁶² (2544) ได้ศึกษาบุคลิกภาพตามแนวพุทธศาสนาของครูโรงเรียนปริยัติธรรม แผนกสามัญ จังหวัดเลย พบว่า 1) ครูโดยส่วนรวมและจำแนกตามสถานภาพ วุฒิการศึกษา อัตมโนทัศน์ และบุคลิกภาพการเก็บตัวแสดงตัว มีบุคลิกภาพตามแนวพระพุทธศาสนาเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านพุทธิจริต ด้านสัทธจริต ด้านวิตกจริต ด้านโทสจริต และด้านโมหจริต ตามลำดับ 2) ครูในโรงเรียนพระปริยัติธรรมที่มีสถานภาพ วุฒิการศึกษา อัตมโนทัศน์ และบุคลิกภาพการเก็บตัวแสดงตัวต่างกัน มีบุคลิกภาพตามแนวพระพุทธศาสนา โดยรวมและรายด้าน ทั้ง 6 ด้าน ไม่แตกต่างกัน

สุรรัตน์ ฝนอรุณ⁶³ (2546) ได้ศึกษาบุคลิกภาพของผู้บริหารระดับกลางในองค์การเอกชน เขตกรุงเทพมหานคร ตามแนวจริต 6 ในพระพุทธศาสนา พบว่า ผู้บริหารระดับกลางในองค์การเอกชน เขตกรุงเทพมหานคร ในการวิจัยครั้งนี้ส่วนใหญ่ มีบุคลิกภาพด้านพุทธิจริตสูง บุคลิกภาพด้านสัทธจริต ปานกลาง และใน 4 จริตที่เหลือคือ ด้านราจริต ด้านวิตกจริต ด้านโมหจริต และด้านโทสจริต อยู่ในระดับต่ำ

⁶¹ชชาติ ทัพพัชรกุล, การศึกษาบุคลิกภาพของครูช่างอุตสาหกรรมสังกัดกองวิทยาลัยเทคนิคกลุ่มอาชีวศึกษาภาคกลาง กรมอาชีวศึกษา, *วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต* (มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2540), หน้า 114.

⁶²พระเชมวัฒน์ ธรรมกุล, บุคลิกภาพตามแนวพุทธศาสนาของครูโรงเรียนปริยัติธรรม แผนกสามัญ จังหวัดเลย, *วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต* (สาขาวิชาจิตวิทยาการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2544), หน้า 75.

⁶³สุรรัตน์ ฝนอรุณ, บุคลิกภาพของผู้บริหารระดับกลางในองค์การเอกชน เขตกรุงเทพมหานคร ตามแนวจริต 6 ในพระพุทธศาสนา, *วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต* (มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2546), หน้า 85.

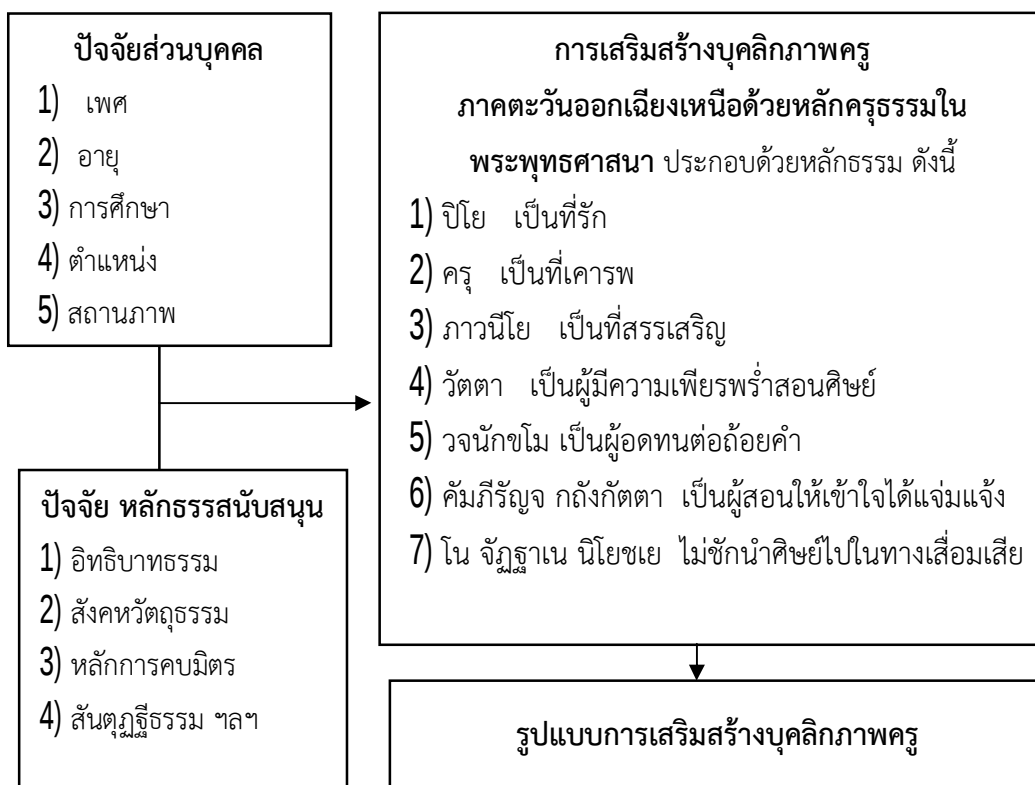
สุขุมล หวังวณิชพันธุ์⁶⁴ (2551) ได้ศึกษาการพัฒนาบุคลิกภาพเกี่ยวกับความเป็นครูของนักศึกษา สาขาวิชาวิศวกรรมอุตสาหการ พบว่า 1) บุคลิกภาพเดิมของนักศึกษา อยู่ในระดับปานกลาง 62.24% และระดับไม่ดี 6.88% ซึ่งมีจำนวนรวมถึง 69.32% 2) จากแบบทดสอบบุคลิกภาพวัดความเชื่อมั่นในตนเอง พบว่า ระดับความเชื่อมั่นในตนเองระดับค่อนข้างต่ำและระดับต่ำ รวมทั้งสิ้น 76.91% 3) บุคลิกภาพหลังการพัฒนา พบว่า นักศึกษามีบุคลิกภาพในระดับดีถึง 57% ซึ่งเพิ่มขึ้นจากเดิม 27.18% และบุคลิกภาพระดับไม่ดี 0.43% ซึ่งลดลงจากเดิม 94.47% 4) จากการสังเกตและการสัมภาษณ์ พบว่า นักศึกษาได้มีการพัฒนาบุคลิกภาพและสร้างความเชื่อมั่นในตนเอง การปรับตัวในระดับที่สูงขึ้น รวมทั้งเกิดความภาคภูมิใจในคุณค่าของตนเอง

สรุปได้ว่า รูปแบบการเสริมสร้างบุคลิกภาพครูภาคตะวันออกเฉียงเหนือด้วยกิจกรรมในพระพุทธศาสนา จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทำให้ทราบว่า บุคลิกภาพของครูผู้สอนจะต้องมีการปรับตัวให้เข้ากับเทคโนโลยีและให้มีการพัฒนาตัวเองอยู่เสมอ โดยเฉพาะการพัฒนาบุคลิกภาพด้วยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เพื่อให้เกิดการเสริมสร้างบุคลิกภาพครูภาคตะวันออกเฉียงเหนือด้วยหลักธรรมในพระพุทธศาสนา ประกอบด้วยหลักธรรม 1) ปิโย เป็นที่รัก 2) กรุ เป็นที่เคารพ 3) ภาวนียो เป็นที่สรรเสริญ 4) วัตตา เป็นผู้มีความเพียรพร้าสอนศิษย์ 5) วจนักขโม เป็นผู้อดทนต่อถ้อยคำ 6) คัมภีร์ญจ กลังกัตตา เป็นผู้สอนให้เข้าใจได้แจ่มแจ้ง 7) โน จัฎฐาเน นิโยชเย ไม่ชักนำศิษย์ไปในทางเสื่อมเสีย และปัจจัย หลักธรรมสนับสนุน 1) อิทธิบาทธรรม 2) สังคหวัตถุธรรม 3) หลักการคบมิตร 4) สันตุฏฐิธรรม

⁶⁴ สุขุมล หวังวณิชพันธุ์, การพัฒนาบุคลิกภาพเกี่ยวกับความเป็นครูของนักศึกษา สาขาวิชาวิศวกรรมอุตสาหการ, (คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร, 2551), หน้า 34-35.

2.6 กรอบแนวความคิดของโครงการวิจัย

ในการทำวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้รวบรวมแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแล้ว สามารถสรุปเป็นกรอบแนวความคิดได้ ดังนี้

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง รูปแบบการเสริมสร้างบุคลิกภาพครูภาคตะวันออกเฉียงเหนือด้วยครุธรรมในพระพุทธศาสนา เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Method research) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้เสนอวิธีการดำเนินการวิจัยตามลำดับ ดังนี้

- 3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
- 3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- 3.3 วิธีการสร้างเครื่องมือ
- 3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล
- 3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล
- 3.6 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

3.1.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ครูผู้สอนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 1-2

3.2.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ครูผู้สอนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 1-2 จำนวน 361 คน โดยใช้ตารางกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างของเครจซีและมอร์แกน⁶⁵ (Krejcie amd Morgan)

3.2.3 ประชากรที่เป็นเชิงคุณภาพได้เลือกโดยเจาะจง (Purposive sampling) ซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) จำนวน 361 คน ที่เป็นผู้บริหาร จำนวน 25 คน

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับรูปแบบการเสริมสร้างบุคลิกภาพครูภาคตะวันออกเฉียงเหนือด้วยหลักครุธรรมในพระพุทธศาสนา แบ่งออกเป็น 5 ส่วน ดังนี้

ตอนที่ 1 สอบถามเกี่ยวกับสถานภาพและข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นข้อคำถามแบบตรวจรายการ (Check List)

⁶⁵Krejcie amd Morgan, อ้างถึงในบุญชม ศรีสะอาด, การวิจัยเบื้องต้น, (กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น, 2545), หน้า 43.

ตอนที่ 2 สอบถามเกี่ยวกับการเสริมสร้างบุคลิกภาพครู เป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale)

ตอนที่ 3 สอบถามเกี่ยวกับคุณลักษณะเป็นครูที่ดี เป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale)

ตอนที่ 4 สอบถามเกี่ยวกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนา เป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale)

ตอนที่ 5 ข้อเสนอแนะการเสริมสร้างบุคลิกภาพครูภาคตะวันออกเฉียงเหนือด้วยหลักธรรมในพระพุทธศาสนา

ส่วนเครื่องมือวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (Indepth Interview) ซึ่งมีประเด็นสัมภาษณ์ต่อไปนี้

1. คำถามทั่วไป

1.1 ครูและบทบาทมีความสำคัญหรือไม่อย่างไร

1.2 บุคลิกหรือบุคลิกภาพ คืออะไร

2. คำถามตามวัตถุประสงค์

2.1 รูปแบบการเสริมสร้างให้เกิดบุคลิกภาพที่ดีของครู ควรเป็นแบบใด เพราะเหตุใด

2.2 การสร้างรูปแบบเพื่อเสริมสร้างบุคลิกภาพครูควรเน้นด้านใดและด้วยวิธีอย่างไร

2.3 ข้อเสนอแนะการเสริมสร้างบุคลิกภาพครูภาคตะวันออกเฉียงเหนือด้วยหลักธรรมใน

พระพุทธศาสนา

3.3 วิธีการสร้างเครื่องมือ

การสร้างเครื่องมือในการวิจัยครั้งนี้ ได้มีวิธีการดำเนินการสร้างเครื่องมือตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างบุคลิกภาพครูด้วยหลักธรรมใน

พระพุทธศาสนา

2. กำหนดนิยามตัวแปรขอบข่ายเนื้อหา และศึกษารายละเอียด

3. ร่างแบบสอบถามในแต่ละประเด็นในแต่ละด้าน

4. นำร่างแบบสอบถามเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน พิจารณาตรวจแก้ไขและให้

ข้อเสนอแนะ

5. ดำเนินการปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ

6. หาค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามทุกข้อ แล้วคัดเลือกข้อคำถามที่มีค่าดัชนีความ

สอดคล้องตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไป

7. นำแบบสอบถามที่ทดลองใช้แล้วทั้งสองฉบับมาวิเคราะห์หาค่าอำนาจจำแนกเป็นรายข้อ โดยใช้วิธีหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวมทั้งหมด (Item-Total Correlation) โดยเลือกข้อที่มีความสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งมีค่าความสัมพันธ์ตั้งแต่ .20 ขึ้นไป

8. หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบทดสอบ ด้วยค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาตามวิธีของครอนบาค (Cronbach's Coefficient of Alpha)

9. ดำเนินการปรับปรุงแก้ไขแล้วจัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับจริงเพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

1. ชี้แจงให้กับผู้ที่ตอบแบบสอบถามให้เข้าใจในการตอบแบบสอบถามแล้วให้ตอบแบบสอบถามตามจำนวนของกลุ่มตัวอย่าง

2. เก็บรวบรวมแบบสอบถามกลับคืนหลังกรองข้อมูลเสร็จสิ้น

3. ตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามที่ได้รับกลับคืนมาแล้วนำไปดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

ส่วนข้อมูลเชิงสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์ด้วยตนเอง

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

1. วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพและข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยหาค่าร้อยละ

2. วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการเสริมสร้างบุคลิกภาพครู วิเคราะห์โดยหาเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

3. วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับคุณลักษณะเป็นครูที่ดี วิเคราะห์โดยหาเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

4. วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนา วิเคราะห์โดยหาเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ส่วนการแปลความหมายค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) โดยมีเกณฑ์ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.51 – 5.00 หมายถึง มีความเห็นด้วยอยู่ในมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.51 – 4.50 หมายถึง มีความเห็นด้วยอยู่ในมาก

ค่าเฉลี่ย 2.51 – 3.50 หมายถึง มีความเห็นด้วยอยู่ในปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.51 – 2.50 หมายถึง มีความเห็นด้วยอยู่ในน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.50 หมายถึง มีความเห็นด้วยอยู่ในน้อยที่สุด

5. เปรียบเทียบรูปแบบการเสริมสร้างบุคลิกภาพครูภาคตะวันออกเฉียงเหนือด้วยหลัก
 ครุธรรมในพระพุทธศาสนา จำแนกตามสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยวิเคราะห์ค่าที (t-test)
 และค่าความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) เมื่อพบความแตกต่างทำการเปรียบเทียบ
 ค่าเฉลี่ยรายคู่ด้วยวิธีการของเซฟเฟ (Scheffe's)

6. วิเคราะห์ข้อเสนอแนะการเสริมสร้างบุคลิกภาพครูภาคตะวันออกเฉียงเหนือด้วยหลัก
 ครุธรรมในพระพุทธศาสนา โดยหาค่าร้อยละ

ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพนั้น ผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลด้วย
 Triangulation Method แล้วนำมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) ด้วยวิธีอ่านจับ
 ใจความ สร้างข้อสรุปเพื่อตอบโจทย์วิจัย และวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่กำหนดไว้

3.6 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

3.6.1 สถิติพื้นฐาน

1. ร้อยละ (Percentage)
2. ค่าเฉลี่ย (Arithmetic Mean)
3. ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

3.6.2 สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐาน

1. การวิเคราะห์ค่า t-test (Dependent Sample)
2. การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One Way Analysis of Variance) โดย
 กำหนดค่านัยสำคัญสถิติที่ระดับ 0.05

3.6.3. สถิติที่ใช้ในการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

1. การหาค่าความเที่ยงตรง (Validity) ของแบบสอบถามโดยใช้สูตรดัชนีความสอดคล้อง
 IOC
2. การหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม โดยหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha
 Coefficient) ตามวิธีการของครอนบาค (Cronbach)

บทที่ 4

ผลการวิจัย

การเสนอข้อมูลผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับรูปแบบการเสริมสร้างบุคลิกภาพครูภาคตะวันออกเฉียงเหนือด้วยหลักธรรมในพระพุทธศาสนา ผู้วิจัย ได้จัดลำดับการนำเสนอ ดังนี้

4.1 สัญลักษณ์ที่ใช้ในการรายงานผลการวิเคราะห์

4.2 ขั้นตอนการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

4.3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 สัญลักษณ์ที่ใช้ในการรายงานผลการวิเคราะห์

เพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกันในการสื่อความหมาย ผู้วิจัยได้กำหนดสัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลไว้ ดังนี้

$\bar{X}$	แทน	ค่าเฉลี่ย
S.D.	แทน	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
t	แทน	ค่าสถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐาน t – test
F	แทน	ค่าสถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐาน F – test
df	แทน	ขั้นของความเป็นอิสระ (Degree of Freedom)
SS	แทน	ผลรวมของคะแนนแตกต่างยกกำลังสอง (Sum of Square)
MS	แทน	ค่าเฉลี่ยผลรวมของคะแนนความแตกต่างยกกำลังสอง (Mean Square)
P	แทน	ระดับนัยสำคัญทางสถิติ (Probability)
*	แทน	มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4.2 ขั้นตอนการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้ศึกษาได้นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลแบ่งออกเป็น 6 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์รูปแบบการเสริมสร้างบุคลิกภาพครู

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์รูปแบบการเสริมสร้างคุณลักษณะครู

ตอนที่ 4 ผลการวิเคราะห์รูปแบบการเสริมสร้างบุคลิกภาพครูเกี่ยวกับหลักธรรม

ตอนที่ 5 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบรูปแบบการเสริมสร้างบุคลิกภาพครู จำแนกตาม
ปัจจัยส่วนบุคคล

ตอนที่ 6 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

4.3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปรากฏดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 4.1 จำนวนและร้อยละของข้อมูลทั่วไปผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	152	42.11
หญิง	209	57.89
รวม	361	100.00
อายุ		
ไม่เกิน 30 ปี	51	14.13
31-40 ปี	102	28.25
41-50 ปี	182	50.42
51 ปี ขึ้นไป	26	7.20
รวม	361	100.00
สังกัด		
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาการประถมศึกษาสวธ เขต 1	220	60.94
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาการประถมศึกษาสวธ เขต 2	141	39.06
รวม	361	100.00

จากตารางที่ 4.1 พบว่า ครูที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 361 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง
จำนวน 209 คน คิดเป็นร้อยละ 57.89 มีอายุ 41-50 ปี จำนวน 182 คน คิดเป็นร้อยละ 50.42 และ
สอนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสวธ เขต 1 จำนวน 220 คน คิดเป็นร้อยละ
60.94

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์การเสริมสร้างบุคลิกภาพครู

ผู้วิจัยได้ตั้งคำถามปิด (close-ended question) เพื่อจัดรูปแบบการเสริมสร้างบุคลิกภาพของครู ผลการวิเคราะห์ข้อมูล ปรากฏดังต่อไปนี้

ตารางที่ 4.2 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการเสริมสร้างบุคลิกภาพครู โดยรวมและรายด้าน

การเสริมสร้างบุคลิกภาพ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1. บุคลิกภาพทางกาย	4.29	0.87	มาก
2. บุคลิกภาพด้านอารมณ์	4.32	0.85	มาก
3. บุคลิกภาพด้านสังคม	4.29	0.86	มาก
4. บุคลิกภาพด้านสติปัญญา	4.31	0.85	มาก
รวม	4.30	0.85	มาก

จากตารางที่ 4.2 พบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับการเสริมสร้างบุคลิกภาพครู โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.30$, S.D.= 0.85) เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า มีความเห็นด้วยอยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ บุคลิกภาพด้านอารมณ์ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 4.32$, S.D.= 0.85) รองลงมาคือ บุคลิกภาพด้านสติปัญญา ($\bar{X} = 4.31$, S.D.= 0.85) ส่วนบุคลิกภาพทางกาย และบุคลิกภาพด้านสังคม มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X} = 4.29$, S.D.= 0.86) เท่ากัน

ตารางที่ 4.3 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการเสริมสร้างบุคลิกภาพครูด้านบุคลิกภาพทางกาย โดยรวมและรายข้อ

ด้านบุคลิกภาพทางกาย	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1) ด้านกายภาพ หมายถึง ครูที่มีบุคลิกภาพด้านกายภาพเป็นปกติและน่าศรัทธา น่านับถือ จะมีโอกาสประสบความสำเร็จในการอยู่ร่วมกับลูกศิษย์มากกว่าครูที่มีบุคลิกภาพด้านกายภาพผิดปกติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการผิดปกติในทางที่ไม่ดี ลักษณะบุคลิกภาพทางกาย	4.24	0.91	มาก
2) ด้านวาจา หมายถึง การแสดงออกทางวาจา การพูดด้วยน้ำเสียงที่แผ่ด้านเมตตา ปราศจากดี นุ่มนวล การพูดด้วยลีลาที่เหมาะสม ไม่ซ้ำไม่เร็วจนเกินไป และรวมไปถึงการไม่พูดน้อยหรือเงียบขรึมจนเกินไป หรือการพูดมากจนน่ารำคาญ	4.29	0.88	มาก
3) ด้านการวางตัว ควรมีพฤติกรรมให้เหมาะสมกับฐานะ ตำแหน่งหน้าที่ คุณวุฒิและวัยวุฒิของตน โดยมีการแสดงออกอย่างสุภาพและจริงใจ ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่สามารถผูกมัดน้ำใจของบุคคลที่อยู่ใกล้ชิด หรือบุคคลอื่นๆ ที่มีส่วนเข้ามารู้จักและสัมพันธ์เกี่ยวข้องด้วย	4.34	0.08	มาก
4) ด้านอิริยาบถ ควรมีอิริยาบถในขณะสอน ขณะทำงาน ติดต่อสัมพันธ์กับผู้เรียนและผู้อื่นให้เหมาะสมเป็นสง่าราศี เป็นที่นิยมยกย่องหรือเกรงใจของคนทั่วไปไม่ว่าจะเป็นการนั่ง การยืน การเดิน การไหว้ การทำความเคารพ ควรมีความสำรวม เป็นต้น	4.30	0.85	มาก
รวม	4.29	0.87	มาก

จากตารางที่ 4.3 พบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับการเสริมสร้างบุคลิกภาพครู ด้านบุคลิกภาพทางกาย โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.29$, S.D.= 0.87) เมื่อพิจารณาในแต่ละข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านการวางตัว ควรมีพฤติกรรมให้เหมาะสมกับฐานะ ตำแหน่งหน้าที่ คุณวุฒิและวัยวุฒิของตน โดยมีการแสดงออกอย่างสุภาพและจริงใจ ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่สามารถผูกมัดน้ำใจของบุคคลที่อยู่ใกล้ชิด หรือบุคคลอื่นๆ ที่มีส่วนเข้ามารู้จักและสัมพันธ์เกี่ยวข้องด้วย มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 4.34$, S.D.= 0.08) รองลงมาคือ ด้านอิริยาบถ ควรมีอิริยาบถในขณะสอน ขณะทำงาน ติดต่อสัมพันธ์กับผู้เรียนและผู้อื่นให้เหมาะสมเป็นสง่าราศี เป็นที่นิยมยกย่องหรือเกรงใจของคนทั่วไปไม่ว่าจะเป็นการนั่ง การยืน การเดิน การไหว้ การทำความเคารพ

ควรมีความสํารวม เป็นต้น ($X = 4.30$, $S.D. = 0.85$) ส่วนด้านกายภาพ หมายถึง ครูที่มีบุคลิกภาพด้านกายภาพเป็นปกติและน่าศรัทธา น่านับถือ จะมีโอกาสประสบความสำเร็จในการอยู่ร่วมกับลูกศิษย์มากกว่าครูที่มีบุคลิกภาพด้านกายภาพผิดปกติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการผิดปกติในทางที่ไม่ดี ลักษณะบุคลิกภาพทางกาย มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($X = 4.24$, $S.D. = 0.91$)

ตารางที่ 4.4 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการเสริมสร้างบุคลิกภาพครู ด้านบุคลิกภาพด้านอารมณ์ โดยรวมและรายข้อ

ด้านบุคลิกภาพด้านอารมณ์	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1) การควบคุมอารมณ์ได้ดี ทั้งอารมณ์ดีใจ โกรธ เศร้า หรือ หงุดหงิด	4.30	0.87	มาก
2) ความสนใจผู้เรียน หมายถึง มีความกระตือรือร้นที่จะรับรู้หรือถ่ายทอดความรู้ต่างๆ รวมทั้งการแสวงหาประสบการณ์ที่กว้างขวางหลากหลาย มีความสนใจในตัวผู้เรียน บทเรียน และวิธีสอน มีความเข้าใจและสนใจปัญหาต่างๆ ของผู้เรียน	4.32	0.84	มาก
3) การมีอารมณ์ขัน ไม่เคร่งเครียดจริงจังจนเกินไป	4.31	0.84	มาก
4) มีเมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา (พหุมวิหาร 4)	4.36	0.85	มาก
รวม	4.32	0.85	มาก

จากตารางที่ 4.4 พบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับการเสริมสร้างบุคลิกภาพครู ด้านบุคลิกภาพด้านอารมณ์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($X = 4.32$, $S.D. = 0.85$) เมื่อพิจารณาในแต่ละข้อ พบว่า มีความเห็นอยู่ในระดับมากทุกข้อ เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ มีเมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา (พหุมวิหาร 4) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($X = 4.36$, $S.D. = 0.85$) รองลงมาคือ ความสนใจผู้เรียน หมายถึง มีความกระตือรือร้นที่จะรับรู้หรือถ่ายทอดความรู้ต่างๆ รวมทั้งการแสวงหาประสบการณ์ที่กว้างขวางหลากหลาย มีความสนใจในตัวผู้เรียน บทเรียน และวิธีสอน มีความเข้าใจและสนใจปัญหาต่างๆ ของผู้เรียน ($X = 4.32$, $S.D. = 0.84$) ส่วนการควบคุมอารมณ์ได้ดี ทั้งอารมณ์ดีใจ โกรธ เศร้า หรือหงุดหงิดมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($X = 4.30$, $S.D. = 0.87$)

ตารางที่ 4.5 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการเสริมสร้าง
บุคลิกภาพครู ด้านบุคลิกภาพด้านสังคม โดยรวมและรายข้อ

ด้านบุคลิกภาพด้านสังคม	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1) ความเป็นผู้นำ	4.26	0.88	มาก
2) ความมีระเบียบวินัย สำหรับระวางความประพฤติตนอยู่ใน ระเบียบแบบแผน (ประพฤติต่อเป็นแบบอย่างที่ดี)	4.30	0.85	มาก
3) มีความสัมพันธ์กับผู้เรียนและเพื่อนร่วมงานและผู้บังคับบัญชา ที่ดี	4.30	0.87	มาก
4) การมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อทุกๆ คน	4.32	0.84	มาก
รวม	4.29	0.86	มาก

จากตารางที่ 4.5 พบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับการเสริมสร้างบุคลิกภาพครู ด้านบุคลิกภาพ
ด้านสังคม โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.29$, S.D.= 0.86) เมื่อพิจารณาในแต่ละข้อ พบว่า
มีความเห็นอยู่ในระดับมากทุกข้อ เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ การมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี
ต่อทุกๆ คนมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 4.32$, S.D.= 0.84) รองลงมา คือ ความมีระเบียบวินัย สำหรับระวาง
ความประพฤติตนอยู่ในระเบียบแบบแผน (ประพฤติต่อเป็นแบบอย่างที่ดี) และมีความสัมพันธ์กับ
ผู้เรียนและเพื่อนร่วมงานและผู้บังคับบัญชาที่ดี ($\bar{X} = 4.30$, S.D.= 0.87) ส่วนมีความเป็นผู้นำ
มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X} = 4.26$, S.D.= 0.88)

ตารางที่ 4.6 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการเสริมสร้าง
บุคลิกภาพครู ด้านบุคลิกภาพด้านสติปัญญา โดยรวมและรายข้อ

ด้านบุคลิกภาพด้านสติปัญญา	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1) การมีปฏิภาณไหวพริบที่ดี	4.31	0.84	มาก
2) มีความรู้ด้านเทคนิคการสอน การวัดผลประเมินผล	4.36	0.85	มาก
3) มีสามารถถ่ายทอดความรู้ เช่น ประยุกต์ใช้เทคนิคการสอน ต่างๆ สามารถอบรมบ่มนิสัยผู้เรียนให้มีศีลธรรม วัฒนธรรม กิจ นิสัย สุขนิสัย และอุปนิสัยที่ดี สามารถพัฒนาให้ผู้เรียนใฝ่รู้ใฝ่เรียน และก้าวหน้าเทคโนโลยี สามารถพัฒนาผู้เรียนให้คิดกว้าง คิดไกล และมีวิจารณ์ญาณที่จะวิเคราะห์ข่าวสารต่างๆ ได้ดี เป็นต้น	4.26	0.88	มาก
4) รู้ตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ประการ คือ รู้หลักการอยู่ร่วมกัน รู้ หน้าที่ รู้หลักความจริงของธรรมชาติ รู้ความมุ่งหมายของการ กระทำอันใด รู้บทบาทภาวะหน้าที่ ความสามารถ หรือรู้ว่าตนควร	4.31	0.84	มาก
ด้านบุคลิกภาพด้านสติปัญญา	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
ทำอะไร รู้จักประมาณตน รู้ว่าเวลาไหนควรทำอะไร ตรงต่อเวลา รู้จักท้องถิ่น ชุมชน ขนบธรรมเนียมประเพณี และรู้จักความ แตกต่างของบุคคล และยอมรับความคิดเห็น	4.31	0.84	มาก
รวม	4.31	0.85	มาก

จากตารางที่ 4.6 พบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับการเสริมสร้างบุคลิกภาพครู ด้านบุคลิกภาพ
ด้านสติปัญญา โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.31$, S.D.= 0.85) เมื่อพิจารณาในแต่ละข้อ พบว่า
มีความเห็นอยู่ในระดับมากทุกข้อ เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ มีความรู้ด้านเทคนิคการ
สอน การวัดผลประเมินผล มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 4.36$, S.D.= 0.85) รองลงมาคือ การมีปฏิภาณไหว
พริบที่ดี และรู้ตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ประการ คือ รู้หลักการอยู่ร่วมกัน รู้หน้าที่ รู้หลักความจริง
ของธรรมชาติ รู้ความมุ่งหมายของการกระทำอันใด รู้บทบาทภาวะหน้าที่ ความสามารถ หรือรู้ว่าตน
ควรทำอะไร รู้จักประมาณตน รู้ว่าเวลาไหนควรทำอะไร ตรงต่อเวลา รู้จักท้องถิ่น ชุมชน
ขนบธรรมเนียมประเพณี และรู้จักความแตกต่างของบุคคล และยอมรับความคิดเห็น ($\bar{X} = 4.31$,
S.D.= 0.84) ส่วนมีสามารถถ่ายทอดความรู้ เช่น ประยุกต์ใช้เทคนิคการสอนต่างๆ สามารถอบรมบ่ม
นิสัยผู้เรียนให้มีศีลธรรม วัฒนธรรม กิจนิสัย สุขนิสัย และอุปนิสัยที่ดี สามารถพัฒนาให้ผู้เรียนใฝ่รู้ใฝ่
เรียนและก้าวหน้าเทคโนโลยี สามารถพัฒนาผู้เรียนให้คิดกว้าง คิดไกล และมีวิจารณ์ญาณที่
จะวิเคราะห์ข่าวสารต่าง ๆ ได้ดี เป็นต้น มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X} = 4.26$, S.D.= 0.88)

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์การเสริมสร้างคุณลักษณะครู

ตารางที่ 4.7 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะเป็นครูที่ดี โดยรวมและรายข้อ

รูปแบบและคุณลักษณะครูที่ดี	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1. ด้านหน้าที่รับผิดชอบ	4.30	0.85	มาก
2. ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล	4.31	0.85	มาก
รวม	4.30	0.85	มาก

จากตารางที่ 4.7 พบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะเป็นครูที่ดี โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.30$, S.D.= 0.85) เมื่อพิจารณาในแต่ละข้อ พบว่า มีความเห็นอยู่ในระดับมากทุกข้อ เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 4.31$, S.D.= 0.85) ส่วนด้านหน้าที่ มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X} = 4.30$, S.D.= 0.85)

ตารางที่ 4.8 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะเป็นครูที่ดี ด้านหน้าที่รับผิดชอบ โดยรวมและรายข้อ

ด้านหน้าที่รับผิดชอบ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1. สอนตามหลักการและวิชาการที่ได้ศึกษาเล่าเรียนในศาสตร์ที่ตนสำเร็จมา	4.31	0.84	มาก
2. ใช้หลักการสอนควบคุมพฤติกรรมสังเกตแบบบันทึกการสอ	4.36	0.85	มาก
3. สามารถใช้ทักษะการสื่อสารให้เหมาะสมกับการเรียนการสอน	4.26	0.88	มาก
4. จัดห้องเรียนให้มีบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้และการถ่ายทอด	4.31	0.84	มาก
5. ปฏิบัติหน้าที่อื่น ๆ นอกจากภาระงานสอนเพราะเห็นว่ามี ความสำคัญ	4.30	0.85	มาก
รวม	4.30	0.85	มาก

จากตารางที่ 4.8 พบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะเป็นครูที่ดี ด้านหน้าที่รับผิดชอบ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.30$, S.D.= 0.85) เมื่อพิจารณาในแต่ละข้อ พบว่า มีความเห็นอยู่ในระดับมากทุกข้อ เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ใช้หลักการสอนควบคุมพฤติกรรมสังเกตแบบบันทึกการสอ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 4.36$, S.D.= 0.85) รองลงมาคือ สอนตามหลักการและ

วิชาการที่ได้ศึกษาเล่าเรียนในศาสตร์ที่ตนสำเร็จมา และจัดห้องเรียนให้มีบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้และการถ่ายทอด ($X = 4.31$, $S.D. = 0.84$) เท่ากัน ส่วนสามารถใช้ทักษะการสื่อสารให้เหมาะสมกับการเรียนการสอน มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($X = 4.26$, $S.D. = 0.88$) เท่ากัน

ตารางที่ 4.9 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะเป็นครูที่ดี ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล โดยรวมและรายข้อ

ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1. เข้าร่วมกิจกรรมทั้งทฤษฎีและปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง	4.30	0.87	มาก
2. เว้นจากอบายมุขทุกประเภทเพราะถือว่าเป็นทางของความเสื่อมเสีย	4.32	0.84	มาก
3. ให้ความช่วยเหลือเพื่อนครูทุกๆ โอกาส	4.31	0.84	มาก
4. ระหว่างการสอนมีความเป็นกันเองและใช้หลักความเมตตาเป็นสำคัญ	4.36	0.85	มาก
5. ดำเนินชีวิตโดยเน้นประโยชน์ตนไม่ให้ขาดและฉลาดในประโยชน์ส่วนรวม	4.26	0.88	มาก
รวม	4.31	0.85	มาก

จากตารางที่ 4.9 พบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะเป็นครูที่ดี ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($X = 4.31$, $S.D. = 0.85$) เมื่อพิจารณาในแต่ละข้อ พบว่ามีความเห็นอยู่ในระดับมากทุกข้อ เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ระหว่างการสอนมีความเป็นกันเองและใช้หลักความเมตตาเป็นสำคัญ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($X = 4.36$, $S.D. = 0.85$) รองลงมาคือ เว้นจากอบายมุขทุกประเภทเพราะถือว่าเป็นทางของความเสื่อมเสีย ($X = 4.32$, $S.D. = 0.84$) ส่วนดำเนินชีวิตโดยเน้นประโยชน์ตนไม่ให้ขาดและฉลาดในประโยชน์ส่วนรวม มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($X = 4.26$, $S.D. = 0.88$)

ตอนที่ 4 ผลการวิเคราะห์รูปแบบการเสริมสร้างบุคลิกภาพครูเกี่ยวกับหลักธรรม

ตารางที่ 4.10 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนา โดยรวมและรายด้าน

หลักธรรมในพระพุทธศาสนา	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1. ด้านหลักธรรมปฏิบัติ	4.30	0.85	มาก
2. ด้านหลักการสอน	4.30	0.85	มาก
รวม	4.30	0.85	มาก

จากตารางที่ 4.10 พบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนา โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.30$, S.D.= 0.85) เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า มีส่วนร่วมอยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านหลักธรรมปฏิบัติ และด้านหลักการสอน มีค่าเฉลี่ยเท่ากัน ($\bar{X} = 4.30$, S.D.= 0.85)

ตารางที่ 4.11 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนา ด้านหลักธรรมปฏิบัติ โดยรวมและรายด้าน

ด้านหลักธรรมปฏิบัติ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1. ปิโย ปฏิบัติตนเหมาะสม น่ารัก มีเมตตาเอาใจใส่เพื่อประโยชน์ของผู้เรียน	4.30	0.85	มาก
2. ครุภณียะ นำเคารพเป็นผู้หนักแน่น ถือหลักการเป็นสำคัญและมีความประพฤติ สมควรแก่ฐานะ	4.30	0.87	มาก
3. ภาวณียะ นำเจริญใจ มีความรู้จริง ทรงภูมิปัญญาแท้จริงและเป็นผู้ฝึกฝน ปรับปรุงตนอยู่เสมอเป็นที่น่ายกย่องควรเอาอย่าง	4.32	0.84	มาก
4. วตตะตา รู้จักพูดให้ได้ผลคือรู้จักชี้แจงให้เข้าใจรู้ว่าเมื่อไรควรพูดอะไร อย่างไร คอยให้คำแนะนำว่ากล่าวตักเตือน	4.31	0.84	มาก
5. วจนกฺขโม อุดหนุนต่อถ้อยคำ คือพร้อมที่จะรับฟังคำปรึกษาซักถาม	4.36	0.85	มาก
6. คมภีรยฺญ จ ถกถุตา แกล้งเรื่องล้าลึกได้คือกล่าวชี้แจงเรื่องต่าง ๆ ที่ยุ่งยากลึกซึ้งให้เข้าใจได้และสอนศิษย์ให้ได้เรียนรู้	4.26	0.88	มาก
7. โน จฏฐาเน นิโยชเย ไม่ชักนำในอฐาน คือไม่ชักจูงไปในทางที่เสื่อมเสีย หรือ เรื่องเหลวไหลไม่สมควร	4.30	0.85	มาก
รวม	4.30	0.85	มาก

จากตารางที่ 4.11 พบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักธรรมครูในพระพุทธศาสนา ด้านหลักธรรมปฏิบัติ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($X = 4.30$, $S.D. = 0.85$) เมื่อพิจารณาในแต่ละข้อ พบว่า มีความเห็นอยู่ในระดับมากทุกข้อ เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ วจนกุขโม อตทนตอ ถ้อยคำ คือพร้อมที่จะรับฟังคำปรึกษาซักถาม มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($X = 4.36$, $S.D. = 0.85$) รองลงมาคือ ภาวนีโย น่าเจริญใจ มีความรู้จริง ทรงภูมิปัญญาแท้จริงและเป็นผู้ฝึกฝน ปรับปรุงตนอยู่เสมอเป็นที่น่า ยกย่องควรเอาอย่าง ($X = 4.32$, $S.D. = 0.84$) คมภีรญ จ ถกถตา แถลงเรื่องล้าลึกได้คือกล่าวชี้แจง เรื่องต่างๆ ที่ยุ่งยากลึกซึ้งให้เข้าใจได้และสอนศิษย์ให้ได้เรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($X = 4.26$, $S.D. = 0.88$) เท่ากัน

ตารางที่ 4.12 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนา ด้านหลักการสอน โดยรวมและรายด้าน

ด้านหลักการสอน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1. อนุพุททิกกา สอนให้มีขั้นตอนถูกลำดับ หรือเนื้อหาตามลำดับความง่ายยากลุ่มลึก มีเหตุผลสัมพันธ์ต่อเนื่องกันไปโดยลำดับ	4.30	0.87	มาก
2. ปริยายทัสสาวิ จับจุดสำคัญมาขยายให้เข้าใจเหตุผลคือ ชี้แจงยกเหตุผลมาแสดงให้เข้าใจชัดในแต่ละแง่แต่ละประเด็น อธิบาย ยกเยื้องไปต่างๆ ให้มองเห็นกระจ่างตามแนวเหตุผล	4.32	0.84	มาก
3. อนุทยตา ตั้งจิตเมตตาสอนด้วยความปรารถนาดีคือ สอนเขาด้วยจิตเมตตา มุ่งจะให้ประโยชน์แก่ผู้รับคำสอน	4.31	0.84	มาก
4. อนามิสันตร ไม่มีจิตเพ่งเล็งมุ่งเห็นแก่อาภิส คือ สอนเขามีใช้มุ่งที่ตนจะได้ลาภสินจ้างหรือผลประโยชน์ตอบแทน	4.36	0.85	มาก
5. อนุพัหัจจ วางจิตตรงไม่กระทบตนและผู้อื่น คือ สอนตามหลักตามเนื้อหา	4.26	0.88	มาก
6. สันทัสสนา ชี้ให้ชัด จะสอนอะไรก็ชี้แจงแสดงเหตุผลแยกแยะอธิบายให้ผู้ฟังเข้าใจแจ่มแจ้งดังจูงมือไปดูเห็นกับตา	4.30	0.85	มาก
7. สมาทปนา ชวนให้ปฏิบัติ คือสิ่งใดควรทำก็บรรยายให้มองเห็นความสำคัญและซาบซึ้งในคุณค่าเห็นสมจริงจนผู้ฟังยอมรับอยากลงมือทำหรือนำไปปฏิบัติ	4.30	0.87	มาก
8. สมุตเตชนา เร้าให้กล้าคือปลุกใจให้คึกคักเกิดความกระตือรือร้น มีกำลังใจแข็งขันมั่นใจที่จะทำให้สำเร็จไม่กลัวเหน็ดเหนื่อยหรือยากลำบาก	4.32	0.84	มาก

ตารางที่ 4.12 (ต่อ)

ด้านหลักการสอน	X	S.D.	ระดับ
9. สัมผัสทั้งสนา ปลุกให้รำเริง คือทำบรรยากาศให้สนุกสดชื่น แจ่มใส เบิกบานใจ ให้ผู้ฟังเข้มขึ้น มีความหวังมองเห็นผลดีและทางสำเร็จ	4.31	0.84	มาก
รวม	4.30	0.85	มาก

จากตารางที่ 4.12 พบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักธรรมในด้านหลักการสอน โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($X = 4.30$, $S.D. = 0.85$) เมื่อพิจารณาในแต่ละข้อ พบว่า มีความเห็นอยู่ในระดับมากทุกข้อ เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ อนุบาลสันดร ไม่มีจิตเพ่งเล็งมุ่งเห็นแก่อาภิส คือ สอนเขามีใช้มุ่งที่ตนจะได้ลาภสินจ้างหรือผลประโยชน์ตอบแทน มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($X = 4.36$, $S.D. = 0.85$) รองลงมาคือ ปริยายทศสาวี จับจุดสำคัญมาขยายให้เข้าใจเหตุผลคือ ชี้แจงยกเหตุผลมาแสดงให้เข้าใจชัดในแต่ละแง่แต่ละประเด็น อธิบาย ยกเยื้องไปต่างๆ ให้มองเห็นกระจ่างตามแนวเหตุผล และสมุตเตชนา เราให้กล้าคือปลุกใจให้คิดแก้ปัญหาความกระตือรือร้น มีกำลังใจแข็งขันมั่นใจที่จะทำให้สำเร็จไม่กลัวเหน็ดเหนื่อยหรือยากลำบาก ($X = 4.32$, $S.D. = 0.84$) เท่ากัน ส่วนอนุปหังจะวางจิตตรงไม่กระทบตนและผู้อื่น คือ สอนตามหลักตามเนื้อหา มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($X = 4.26$, $S.D. = 0.88$)

ตอนที่ 5 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบรูปแบบการเสริมสร้างบุคลิกภาพครู

ผู้วิจัยได้ตั้งสมมติฐานไว้ จึงได้ทำการทดสอบเปรียบเทียบระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตามปรากฏ ดังตารางดังต่อไปนี้

ตารางที่ 4.13 เปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับการเสริมสร้างบุคลิกภาพครู จำแนกตามเพศ

การเสริมสร้างบุคลิกภาพ	เพศ				t	p
	ชาย		หญิง			
	X	S.D.	X	S.D.		
ด้านการวิเคราะห์ตนเอง	4.03	0.32	4.04	0.28	0.32	0.24
ด้านการปรับปรุงตนเอง	4.06	0.30	4.01	0.29	1.67	0.16
ด้านการฝึกตนเอง	3.97	0.37	4.01	0.36	0.92	0.78
ด้านการประเมินตนเอง	4.04	0.34	4.08	0.37	0.94	0.17
รวม	4.03	0.20	4.03	0.21	0.33	0.56

จากตารางที่ 4.13 พบว่า ครูเพศชายและเพศหญิง มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการเสริมสร้างบุคลิกภาพของครู โดยรวมมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ทุกด้านมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน นั่นคือ เพศไม่มีผลต่อการเสริมสร้างบุคลิกภาพของครู ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัยที่กำหนดไว้

ตารางที่ 4.14 เปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับการเสริมสร้างบุคลิกภาพครู จำแนกตามอายุ

การเสริมสร้างบุคลิกภาพครู	แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F	P
ด้านการวิเคราะห์ตนเอง	ระหว่างกลุ่ม	3	0.06	0.02	0.21	0.89
	ภายในกลุ่ม	358	31.87	0.09		
	รวม	361	31.92			
ด้านการปรับปรุงตนเอง	ระหว่างกลุ่ม	3	0.12	0.04	0.45	0.71
	ภายในกลุ่ม	358	31.91	0.09		
	รวม	361	32.03			
ด้านการประเมินตนเอง	ระหว่างกลุ่ม	3	0.11	0.04	0.27	0.85
	ภายในกลุ่ม	358	47.27	0.13		
	รวม	361	47.38			
ด้านการประเมินตนเอง	ระหว่างกลุ่ม	3	0.30	0.10	0.77	0.51
	ภายในกลุ่ม	358	45.90	0.13		
	รวม	361	46.19			
โดยรวม	ระหว่างกลุ่ม	3	0.11	0.04	0.87	0.46
	ภายในกลุ่ม	358	15.07	0.04		
	รวม	361	15.18			

จากตารางที่ 4.14 พบว่า ครูที่อายุต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการเสริมสร้างบุคลิกภาพของครู โดยรวมมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ทุกด้านมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 4.15 เปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับการเสริมสร้างบุคลิกภาพครู จำแนกตามสังกัด
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

การเสริมสร้างบุคลิกภาพ	สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาการประถมศึกษา				t	p
	ยโสธร เขต 1		ยโสธร เขต 2			
	X	S.D.	X	S.D.		
ด้านบุคลิกภาพทางกาย	4.04	0.30	4.03	0.30	0.41	0.59
ด้านบุคลิกภาพทางอารมณ์	4.01	0.29	4.07	0.31	1.83	0.32
ด้านบุคลิกภาพด้านสังคม	3.96	0.37	4.05	0.35	2.26	0.44
ด้านบุคลิกภาพด้านสติปัญญา	4.06	0.37	4.07	0.33	0.34	0.19
รวม	4.02	0.20	4.05	0.21	1.66	0.61

จากตารางที่ 4.15 พบว่า ครูที่สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการเสริมสร้างบุคลิกภาพของครู โดยรวมมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ทุกด้านมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 4.16 เปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะเป็นครูที่ดี จำแนกตามเพศ

คุณลักษณะเป็นครูที่ดี	เพศ				t	p
	ชาย		หญิง			
	X	S.D.	X	S.D.		
รวม	4.09	0.35	4.14	0.35	1.40	0.90

จากตารางที่ 4.16 พบว่า ครูเพศชายและเพศหญิง มีความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะเป็นครูที่ดี โดยรวมมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ทุกด้านมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 4.17 เปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะเป็นครูที่ดี จำแนกตามอายุ

คุณลักษณะเป็นครูที่ดี	แหล่งความ แปรปรวน	df	SS	MS	F	P
โดยรวม	ระหว่างกลุ่ม	3	0.24	0.08	0.67	0.57
	ภายในกลุ่ม	358	43.09	0.12		
	รวม	361	43.33			

จากตารางที่ 4.17 ครูที่อายุต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะเป็นครูที่ดี โดยรวมมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ทุกด้านมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 4.18 เปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะเป็นครูที่ดี จำแนกตามสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

คุณลักษณะเป็นครูที่ดี	สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาการประถมศึกษา				t	p
	ยโสธร เขต 1		ยโสธร เขต 2			
	X	S.D.	X	S.D.		
รวม	4.14	0.34	4.08	0.35	1.68	0.97

จากตารางที่ 4.18 พบว่า ครูที่สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะเป็นครูที่ดี โดยรวมมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ทุกด้านมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 4.19 เปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนา จำแนกตามเพศ

หลักธรรมในพระพุทธศาสนา	เพศ				t	p
	ชาย		หญิง			
	Χ	S.D.	Χ	S.D.		
1.ด้านหลักธรรมปฏิบัติ	4.13	0.38	4.13	0.31	0.03	0.02*
2. ด้านหลักการสอน	4.11	0.32	4.09	0.38	0.48	0.15
รวม	4.12	0.35	4.11	0.34	0.25	0.08

* นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4.19 พบว่า ครูเพศชายและเพศหญิง มีความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนา โดยรวมมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน ยกเว้น ด้านหลักธรรมปฏิบัติ ครูที่สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 4.20 เปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนา จำแนกตามอายุ

หลักธรรมในพระพุทธศาสนา	แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F	P
ด้านหลักธรรมปฏิบัติ	ระหว่างกลุ่ม	3	0.14	0.05	0.40	0.75
	ภายในกลุ่ม	358	41.43	0.12		
	รวม	361	41.56			
ด้านหลักการสอน	ระหว่างกลุ่ม	3	0.14	0.05	0.36	0.78
	ภายในกลุ่ม	358	45.14	0.13		
	รวม	361	45.28			
หลักธรรมในพระพุทธศาสนา	แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F	P
โดยรวม	ระหว่างกลุ่ม	3	0.09	0.03	0.57	0.63
	ภายในกลุ่ม	358	18.37	0.05		
	รวม	361	18.45			

จากตารางที่ 4.20 ครูที่อายุต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนา โดยรวมมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ทุกด้านมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 4.21 เปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนา จำแนกตามสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

หลักธรรมในพระพุทธศาสนา	สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา				t	p
	การศึกษา					
	ยโสธร เขต 1		ยโสธร เขต 2			
	X	S.D.	X	S.D.		
ด้านหลักธรรมปฏิบัติ	4.16	0.31	4.08	0.37	2.09	0.02*
ด้านหลักการสอน	4.11	0.36	4.06	0.34	1.33	0.25
รวม	4.13	0.33	4.07	0.35	1.71	0.13

* นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4.21 พบว่า ครูที่สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนาโดยรวมมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน ยกเว้น ด้านหลักธรรมปฏิบัติ ครูที่สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตอนที่ 6 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

จากการสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับการเสริมสร้างบุคลิกภาพครูภาคตะวันออกเฉียงเหนือด้วยหลักธรรมในพระพุทธศาสนา ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากภาคสนามแล้วนำมาวิเคราะห์ ตรวจสอบความถูกต้องตามหลักการและทฤษฎี พร้อมได้เก็บรวบรวมข้อมูลที่เป็นเอกสารที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องเพื่อดำเนินการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา สังเคราะห์ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ดำเนินการแล้ว รายละเอียด ดังนี้

6.1 ผลการสัมภาษณ์เชิงลึก

จากการการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เพื่อตอบโจทย์และวัตถุประสงค์ของการวิจัย ซึ่งผู้วิจัยได้นำข้อมูลมาประกอบเพื่อวิเคราะห์และสังเคราะห์เชิงเนื้อหาโดยแยกตามประเด็นด้านหลักธรรมต่าง ๆ รายละเอียดต่อไปนี้

6.1.1 ครุฐานิยธรรม

1) ขิโย เป็นที่รัก

จากการสัมภาษณ์เชิงลึก ข้อที่ว่าบุคคลผู้เป็นที่รัก นั้น ธีรวุฒิ ภูมิแสน (สัมภาษณ์ 18 สิงหาคม, 2556) ได้กล่าวว่า “คนเราทุกคนย่อมรักใคร่หวงแหนตัวเองก่อนเสมอ แม้จะมีจิตใจรักใคร่คนอื่นหรือต่างเพศก็ตาม นั่นก็คือไม่ใช่สิ่งจริงยั่งยืนและไม่ถาวรมั่นคงและอาจจะไม่ยืดยาวเท่ากับ

ตนเองรักตัวเราเอง เห็นจริงแท้แน่นอนอยู่โดยทั่ว ๆ ไป เสมอ ๆ ว่า คนที่ไม่รักตนเองแล้ว จะไปรักคนอื่นได้อย่างไร ผู้รู้มักจะแนะนำตักเตือนให้ตนเอง รักตัวเองก่อนอื่นใดเสมอ การที่จะเป็นที่รักได้ ย่อมทำให้คนศรัทธาเลื่อมใส และเชื่อในการกระทำของคนนั้นเสมอ ๆ” สอดคล้องกับ **สมปอง จันทอง** (สัมภาษณ์ 18 สิงหาคม, 2556) กล่าวว่า “ทำตนให้เป็นที่รักใคร่ประทับใจของศิษย์ ข้อนี้มีได้หมายความว่า ครูจะต้องทำตัวประจบศิษย์แต่หมายถึงการวางตัวให้เหมาะสม ครูจะต้องประพฤติตนเป็นคนเสมอต้นเสมอปลาย ไม่เป็นคนคึกคักคุ่มร้ายแสดงอาการขึ้น ๆ ลง ๆ พูดให้ตรงความหมายก็คือ ไม่เป็นเจ้าอารมณ์ คือไม่พอใจกับใครที่หนักก็พาลนำเอามาเป็นอารมณ์ในเวลาสอนศิษย์ อันผิวิสัยของครูที่ดี ครูที่ดีต้องมีใจหนักแน่นในเหตุผล เป็นคนมีศีลดี มีธรรมงามตามคำสอนของศาสนาจึงจะได้ชื่อว่าเป็นที่รักใคร่ประทับใจของศิษย์ทั้งหลาย”

สรุปได้ว่า การที่จะเป็นที่รักของคนทั้งหลาย หรือทำให้คนรักนั้นจะต้องเป็นคนที่มีประพฤติดี ปฏิบัติให้เสมอต้นเสมอปลาย และวางตัวให้เหมาะสมกับกาลเทศะเพื่อเป็นที่ยอมรับของคณะครู ชุมชนและนักเรียน

2) ครู เป็นที่เคารพ

ส่วน **พระพงษ์ แสนสิง** (สัมภาษณ์ 18 สิงหาคม, 2556) ได้แสดงทัศนะ เรื่องครู ผู้เป็นที่เคารพไว้ว่า “ครู ผู้สั่งสอนศิษย์ หรือ ผู้ถ่ายทอดความรู้ให้แก่ศิษย์ หมายถึง ผู้ที่มีความหนัก อันหมายถึง ความรับผิดชอบในการอบรมสั่งสอนของครูนั้น นับเป็นภาระหน้าที่ที่หนักหนาสาหัสไม่น้อยกว่าคน ๆ หนึ่งจะเติบโตเป็นผู้มีวิชาความรู้ และเป็นคนดีของสังคม ผู้เป็นครู จะต้องทุ่มเทแรงกายและแรงใจไม่น้อยไปกว่าพ่อแม่ผู้ให้กำเนิดเลย” นอกจากนั้น **อังคณา สิริอนุศาสตร์** (สัมภาษณ์ 18 สิงหาคม, 2556) กล่าวไว้ในลักษณะที่คล้ายกันว่า “ชีวิตของคนๆ หนึ่ง นอกเหนือไปจากพ่อแม่ซึ่งเปรียบเสมือน "ครูคนแรก" ของเราแล้ว การที่เด็กๆ จะดำรงชีพต่อไปได้ในสังคม จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้อง "ครู" ที่จะประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ เพื่อปูพื้นฐานไปสู่หนทางทำมาหากินในภายภาคหน้าด้วย ดังนั้น "ครู" จึงเป็นบุคคลสำคัญที่เราทุกคนควรจะได้แสดงความกตัญญูกตเวทิตา”

สรุปได้ว่า การที่ครูจะได้รับการเคารพจากศิษย์นั้น ครูจะต้องวางตัวให้เหมาะสม เพราะกับตำแหน่งหน้าที่ ที่ได้รับมอบหมาย ครู คือผู้ที่ให้การอบรมและถ่ายทอดความรู้ให้ศิษย์ ถึงจะหนักเท่าไร ครูจะต้องอดทนทำตนให้เป็นที่เคารพในทุกๆ ด้าน

3) กาวนีย เป็นที่สรรเสริญ

จากการสัมภาษณ์เชิงลึก พบว่า “กาวนีย คือ เป็นผู้ถ่ายทอดสรรเสริญ ข้อนี้ครูต้องหมั่นแสวงหาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอไม่ยอมอยู่นิ่งเฉยในการศึกษา หาความรู้มาเป็นอารมณ์ประดับตน รู้จักปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมและสภาวะการณ์ต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ความเจริญก้าวหน้าทางด้านวิชาการซึ่งมีลักษณะรุดไปข้างหน้าเสมอ” (**ไกรเทพ ผลจันทร์**, สัมภาษณ์ 18 สิงหาคม, 2556) ขณะที่ **วารินทร์ จันทมาศ** (สัมภาษณ์ 18 สิงหาคม, 2556) กล่าวว่า “ผู้เป็นครูจะต้องเป็นคน

ทันสมัย แต่ไม่ถึงกับล้ำสมัยมากเกินไป ทั้งในด้านความคิดเห็นและการแต่งกาย รวมความแล้วก็คือว่า ครูจะต้องปรับปรุงตัวเองอยู่เสมอ หยุดไม่ได้ต้องเป็นผู้มีความรู้อย่างเชี่ยวชาญในวิชาการที่สอนและมีความรู้รอบตัวพอสมควรประกอบด้วยมีจิตใจอันเที่ยงธรรม ไม่ลำเอียงด้วยอคติทั้งนี้เพื่อให้เกิดความเชื่อมั่นในตนเอง และเพื่อให้ศิษย์มีความมั่นใจในคำสอนของครูด้วยอาการอย่างนี้ ครูจึงต้องอ่านมาก ศึกษาค้นคว้ามาก จำหลักได้แม่นยำจึงจะทำให้เกิดความยกย่องสรรเสริญในระหว่างศิษย์ทั้งหลาย”

สรุปได้ว่า ครูที่ได้รับความสรรเสริญจากบุคคลอื่นนั้น จะต้องได้รับความเชื่อมั่น และศรัทธาในความประพฤติปฏิบัติของของครูคนนั้น ครูจะต้องพัฒนาตัวเองอยู่เสมอ ไม่ว่าจะบุคลิกภาพ การแต่งการ กิริยามารยาทจะต้องปฏิบัติให้สมกับเป็นปูชนียบุคคล ที่สังคมยอมรับและนับถือ

4) วัตถุประสงค์ เป็นผู้มีคามเพียรพร่ำสอนศิษย์

นันทิดา บุคตาพงษ์ (สัมภาษณ์, 18 สิงหาคม, 2556) กล่าวว่า “วัดตานัน โดยความหมายแล้วมีนัยบ่งถึงครูผู้เป็นที่มีความสามารถสอนศิษย์ให้เป็นคนดีได้ ครูจะต้องหมั่นอบรมสั่งสอน และตักเตือนลูกศิษย์อย่างใกล้ชิดเสมอครูบางคนเกียจคร้านในการสอนมาก สอนเพียงเพื่อจะให้หมดเวลา แล่นแสรหาเรื่องอื่นนอกวิชาที่สอนมาคุยให้ศิษย์ฟังและเรื่องที่คุยนั่นก็ไม่ก่อให้เกิดประโยชน์อะไรแก่ศิษย์ มีแต่เป็นพิษเป็นภัยแก่จิตใจของผู้ฟังแต่มีข้อยกเว้นอยู่ว่า หากเรื่องที่คุยนั่นเป็นไปเพื่อทำให้ศิษย์มีวิริยะ อุตสาหะ” ขณะเดียวกัน ทรัพย์อนันต์ คำจันทร์ (สัมภาษณ์, 18 สิงหาคม, 2556) กล่าวว่า “การคุยนอกเรื่องวิชาที่สอนนั้น ก็ถือว่าการสอนดี เข้าใจวิธีอบรมศิษย์ให้เป็นคนดีครูจะต้องเป็นคนคล่องแคล่วว่องไวเสมอ หากครูเป็นคนเฉื่อยชาเสียแล้วไหนเลยนักเรียนนักศึกษาจะมีความกระตือรือร้นในการเรียนการศึกษา” สอดคล้องกับ อุทัย กมลศิลป์ (สัมภาษณ์, 18 สิงหาคม, 2556) กล่าวว่า “ครูต้องหมั่นเอาใจใส่ตักเตือนศิษย์ในเรื่องความประพฤติ จรรยา มารยาท ชี้แจงให้ศิษย์เห็นว่าอะไรควรอะไรไม่ควร อย่าถือว่าธุระไม่ใช่ ในระยะแรก ๆ เด็กอาจจะไม่ชอบในความจู้จี้จุกจิก ต่อเมื่อเขาเป็นผู้ใหญ่รู้จักผิดชอบชั่วดีแล้วนั้นแหละ เขาจึงจะระลึกถึงพระคุณของครูในภายหลังในการสอนนั้นครูต้องหวังผลในอนาคตมากกว่าในปัจจุบัน เหมือนชาวสวนรดน้ำต้นไม้ที่โคน แต่ยอมหวังผลที่ปลายแต่ก็ควรระวังอย่าเอาน้ำร้อนไปรดต้นไม้เข้า นอกจากจะไม่งามแล้ว ยังทำให้ต้นไม้ตายเสียอีก การสอนศิษย์ก็เหมือนกัน พยายามใช้ไม้นวมและใช้น้ำเย็นเข้าลูบให้มากถ้าอยากให้ศิษย์เป็นคนดี”

สรุปได้ว่า จากการสัมภาษณ์แสดงให้เห็นถึงการยอมรับจากศิษย์ที่มีต่อครูในการเป็นผู้มีความเพียรในการพร่ำสอนศิษย์ ครูจะคอยแนะนำในทางที่ดี บุคลิกภาพก็เป็นตัวอย่างที่ดีให้กับลูกศิษย์เพื่อให้ศิษย์ได้เจริญตาม

5) วณักขโม เป็นผู้อดทนต่อถ้อยคำ

จากการสัมภาษณ์เชิงลึก พบว่า “วณักขโม คือเป็นผู้อดทนต่อคำวิพากษ์วิจารณ์ของศิษย์ได้ ครูควรทำตนให้เป็นคนควรแก่การตักเตือนของคนอื่นบ้างไม่เพียงแต่สอนเขาข้างเดียว ให้เขาสอนเราบ้าง คือเมื่อตนเองทำอะไรผิดพลาดไป” (จรรยา พันแสน, สัมภาษณ์, 18 สิงหาคม, ส่วน เติวิทย์ นาม

รักษ์ (สัมภาษณ์, 18 สิงหาคม, 2556) กล่าวว่า “คนเราควรทำตนให้เป็นคนว่าง่ายเตือนง่ายทำตนให้เป็นคนว่ากล่าวตักเตือนได้ ทักท้วงได้ ไม่ใช่พอใครเตือนนิดก็ออกฤทธิ์เป็นพินเป็นไฟ บางครั้งแม้จะถูกลูกศิษย์ในชั้นวิพากษ์วิจารณ์ต่าง ๆ ก็ต้องใช้ขันติความอดทน อดได้ทนได้และหากจะมีการโต้ตอบคำวิพากษ์วิจารณ์นั้น ก็ต้องโต้ตอบด้วยจิตใจเป็นปกติปราศจากอารมณ์ขุ่นเคืองการทำตนให้เป็นคนควรแก่การเตือนได้นั้น เป็นความน่าเคารพนับถือ สำหรับครู และผู้ใหญ่โดยทั่วไป”

สรุปได้ว่า ครูจะต้องเป็นผู้ที่มีความอดทนต่อถ้อยคำต่างๆ นานา จากคนรอบข้าง มีจิตใจที่ยอมรับกับคำแนะนำจากสังคมและครูด้วยกันเสมอ เพื่อให้เกิดการพัฒนาในหน้าที่และการทำงานของตนเอง

6) คัมภีร์ญจ กถังกัตตา เป็นผู้สอนให้เข้าใจได้แจ่มแจ้ง

จากการสัมภาษณ์เชิงลึก วิจิต ภูศรีฐาน (สัมภาษณ์, 18 สิงหาคม, 2556) กล่าวว่า “คัมภีร์ญจ กถังกัตตา คือ เป็นผู้สอนให้เข้าใจได้แจ่มแจ้งทำเรื่องยากให้ง่าย อธิบายให้ศิษย์เข้าใจได้ ครูต้องมีความสามารถอธิบายคำที่ยากให้เข้าใจได้ คำที่ลึกให้ตื้นได้ด้วยอุบายวิธีต่าง ๆ เรื่องที่ยากแสนยากถ้าหากฉลาดในอุบายการสอนแล้วก็สามารถทำให้เข้าใจได้ตั้งนั้น ครูจึงต้องหมั่นคิดหมั่นฝึกฝน หมั่นค้นคว้าในวิชาการให้มาก เพื่อประกอบในการสอนให้ศิษย์เข้าใจง่าย ไม่น่าเบื่อ” ส่วน พิกุล ภูมิแสน (สัมภาษณ์, 18 สิงหาคม, 2556) กล่าวว่า “การทำเรื่องที่ลึกลับให้เปิดเผยหรือการสอนเรื่องที่ยากๆ ให้เข้าใจได้ง่ายเหมือนหงายภาษาขณะที่คว่ำ ความเป็นครูต้องประจักษ์ชัดในเรื่องการเรียนการสอนที่ยากละเอียดลึกซึ้งให้ง่ายขึ้นเอง” ขณะที่สุวิมล สมไชย กล่าวว่า (สัมภาษณ์, 18 สิงหาคม, 2556) กล่าวว่า “อาชีพครู เป็นอาชีพที่มีเกียรติ แต่การที่จะเป็นครูมีอาชีพได้นั้นจะต้องประกอบด้วยหลักคิด หลักครอง และหลักคัด ในที่นี้หมายถึง ครูต้นแบบ คือ ครูที่คิดได้ คิดเป็น ย่อมเห็นตนเองในอาชีพที่ประกอบด้วยเกียรติ ชื่อเสียง และหอมหวาน หลักครอง เป็นหลักที่เหมาะสมกับครูต้นแบบที่ต้องประกอบด้วยคู่ครองหรือครูผู้เป็นครรลองธรรมในวิถี แบบแผนการดำเนินชีวิตโดยยึดจารีตประเพณีวิถีพอเพียงเป็นต้นแบบ ส่วนในหลักคัด หมายถึง ครูผู้มีวิสัยทัศน์ที่ก้าวหน้า ก้าวไกล มองไกลไม่มองใกล้เฝ้าติดตาม คัดกรองสอนสั่งให้เด็ก ๆ มีอนาคตด้านการศึกษาอาชีพที่ดีมีความสุขและยั่งยืน”

สรุปได้ว่า ครูจะต้องเป็นผู้ให้ความรู้ที่แจ่มแจ้งและให้ความเข้าใจกับศิษย์ทุกคน สามารถอธิบายคำยากให้เป็นคำง่าย อธิบายสิ่งที่ยากให้ง่ายขึ้น และทำความเข้าใจในเนื้อหาที่นั้นเสมอ ในขณะเดียวกันครูจะต้องพัฒนาตัวเองอย่างมีอาชีพตลอดเวลา

7) โน จัฏฐาเน นิโยชเย ไม่ชักนำศิษย์ไปในทางเสื่อมเสีย

อุบล อาทิตยตั้ง (สัมภาษณ์, 18 สิงหาคม, 2556) กล่าวว่า “การไม่ชักชวนลูกศิษย์ไปในทางเสียหาย ครูต้องไม่ชักชวนแนะนำศิษย์ในทางเสื่อมเสียต่าง ๆ เช่น ไม่ชักชวนในการดื่มเครื่องดื่มของเมาเหล้าสุรา ยาเสพติดให้โทษ ไม่ชักชวนเล่นการพนัน ไม่ชักชวนเที่ยวกลางคืน ไม่ชักชวนให้มัวเมาในการเล่น ไม่ชักชวนให้คบเพื่อนไม่ดี เป็นต้นการสอนของครูนั้นมีอยู่ 2 วิธีคือ สอนโดยการ

แนะนำด้วยวาจาประการหนึ่ง อีกประการหนึ่ง คือการทำตัวอย่างให้ดูประการหลังนี้มีความสำคัญมากกว่า เพราะตัวอย่างนั้นเป็นสิ่งประทับใจมากกว่าคำสอน” ขณะที่ **ดูลิต กุบแก้ว** (สัมภาษณ์, 18 สิงหาคม, 2556) กล่าวว่า “ครูต้องประพฤติแต่ในสิ่งที่ดีให้เด็ก-นักเรียนเห็น แล้วเด็กจะได้ถือเอาเป็นแบบอย่างโดยไม่ต้องชักชวน ตามที่กล่าวมานี้ เป็นทัศนะทางพระพุทธศาสนาเกี่ยวกับบุคคลผู้เป็นครู โดยเฉพาะเมื่อพิจารณาหัตถ์คุณสมบัติของครูแต่ละข้อแล้วก็จะเห็นได้ว่า ท่านเลือกพันธุระมะแต่ละอย่างมาเป็นคุณสมบัติของครูได้เหมาะสมที่สุด และดี” ส่วน **พูนศักดิ์ วิเศษแก้ว** (สัมภาษณ์, 18 สิงหาคม, 2556) กล่าวว่า “ครูที่ดีควรปลูกฝังคุณธรรมดังกล่าวนี้นี้ ให้เกิดให้มีภายในจิตใจ เพื่อจะได้เป็นแม่พิมพ์หรือแบบอย่างที่ดีของบรรดาศิษย์ต่อไป และเพื่อให้สอดคล้องกับคำกล่าวที่ว่า “ศิษย์ดี เพราะมีครู” เมื่อได้พูดถึงเรื่องปัญหาของครูมาพอสมควรแล้ว เราก็มาพิจารณาปัญหาเรื่องศิษย์กันต่อไป คำกล่าวที่ว่า “ครูดี ศิษย์ดี” หรือ “เมื่อครูดี ศรีของครูชูศิษย์ด้วย” นั้น เป็นคำกล่าวที่ถูกต้อง แต่ว่า ก็ยังไม่ค่อยจะสมบูรณ์นัก” ซึ่ง **พระพงษ์ แสนสิ่ง** (สัมภาษณ์, 18 สิงหาคม, 2556) กล่าวว่า “ครูที่ดีนั้นก็ย่อมอบรมสั่งสอนได้เฉพาะศิษย์ผู้สมควรจะอบรมสั่งสอนได้เท่านั้นหากศิษย์ไม่อยู่ในฐานะที่จะอบรมสั่งสอนได้ เป็นศิษย์จำพวกนอกครูครูก็หมดปัญญาที่จะอบรมสั่งสอนเหมือนกัน ตัวอย่างศิษย์อปริยคิดล้างครู เช่น พระเทวทัต เป็นต้นด้วยเหตุนี้ ศิษย์ที่รักความเจริญก้าวหน้าในชีวิต จึงควรคิดสร้างวิญญานแห่งความเป็นศิษย์ที่ดีให้เกิดให้มีขึ้นในจิตใจของตนเพื่อให้สมกับที่เราเป็นศิษย์ อย่าอวดดีตีตนเสมอครู” ขณะเดียวกัน **รุจรีย์ ผุดผ่อง** (สัมภาษณ์, 18 สิงหาคม, 2556) กล่าวว่า “ศิษย์ที่ดีควรมีความสำวร ให้สมคำว่า “ศิษย์ดีเพราะมีครู” ก็เห็นจะไม่มีผู้สงสัยเพราะความกระจำจชดอยู่แล้ว ข้อสำคัญขอให้ครูและศิษย์เป็นมิตรกันในทางธรรม ฝ่ายครูก็เป็นครูในอุดมคติ คือเป็นผู้นำทางจิตทางวิญญาน อย่าเป็นแต่เพียงคนสอนหนังสืออย่างเดียว”

สรุป ครูที่ดีจะต้องไม่ชักชวนศิษย์ไปในทางเสื่อม จะคอยช่วยแก้ปัญหหรือให้คำแนะนำให้กับศิษย์ที่หลงผิด ไม่ช้าเติม คอยตักเตือนด้วยวิธีต่าง ๆ เพื่อให้ศิษย์กลับมาเป็นคนดีของสังคมและอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข

การเป็นครูจะต้องประกอบด้วยหลักคุณธรรมของครู 7 ได้แก่ ปิโย เป็นที่รัก เป็นที่พอใจ เพราะครูทำให้ตน ให้เป็นที่รักของศิษย์ ครู เป็นที่เคารพ เพราะมีความหนักแน่น น่าเคารพยำเกรง ภาวนีโย เป็นที่สรรเสริญ เพราะฝึกฝนอบรมตน ให้เจริญด้วยความรู้ และความเชี่ยวชาญ วัตถุ เป็นผู้ว่ากล่าว มีความเพียรพราสอน พราเตือนศิษย์ วจนักษโม เป็นผู้อดทนต่อถ้อยคำ แม้จะถูกกระทบกระทั่ง เสียชื่อเสียง คัมภีรังกถกัตตา เป็นผู้กล่าวถ้อยคำอันลึกซึ้ง สอนให้เข้าใจได้ แจ่มแจ้ง และลุ่มลึก และโน จัญฐานเน นิโยชเย พึงนำไปในฐานะที่ดี ในตำแหน่งที่ดี ไม่ชักชวน ในฐานะอันไม่ควร ไม่ชักนำศิษย์ไปในทางเสื่อมเสีย

6.2 หลักธรรมสนับสนุน

1) อิทธิบาทธรรม แปลว่า บาทฐานแห่งความสำเร็จ หมายถึง สิ่งซึ่งมีคุณธรรม เครื่องให้ถึงความสำเร็จตามที่ตนประสงค์ ผู้หวังความสำเร็จในสิ่งใด ต้องทำตนให้สมบูรณ์

จากการสัมภาษณ์ **วีรพงษ์ วิจารณ์** (สัมภาษณ์, 18 กรกฎาคม, 2556) ได้กล่าวว่า ครูที่ดีย่อมมีหลักธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จได้นั้นจะต้องความสมบูรณ์ทั้งกาย วาจา ใจ ที่ถือได้ว่าเป็นยอดมนุษย์ ที่มีความพอใจในสิ่งที่ตนเองมีอยู่ นอกจากนั้น (สัมภาษณ์, 18 กรกฎาคม, 2556) ยังกล่าวว่า ความพอใจที่ได้นั้น จะต้องมีความพากเพียรต่อการกระทำของตนเพื่อยกฐานะให้ประสบความสำเร็จในชีวิต ไม่ท้อแท้ ไม่ขี้เกียจในการทำงาน ต้องขยันเพื่อสร้างครอบครัวและชีวิตให้มีความสุขสบาย

ประจักษ์ หวอง (สัมภาษณ์, 18 กรกฎาคม, 2556) ได้กล่าวว่า บุคลิกภาพของครูที่ดีหากมีจิตที่เป็นกุศลในความเพียรพยายาม ไม่ทอดทิ้งธุระของตน ทำให้ตนเองมีคุณค่าทางสังคม สังคมย่อมยอมรับต่อการกระทำของการทำความดีนั้น ๆ

สทรรฐ กุบแก้ว (สัมภาษณ์, 18 กรกฎาคม, 2556) กล่าวว่า ธรรมที่สำคัญที่ทำให้มีเหตุมีผลแห่งความสำเร็จได้นั้น ครูจะต้องมีความรู้ความสามารถใช้ปัญญาให้เกิดผล ทำประโยชน์ให้เกิด จึงจะได้ชื่อว่าเป็นที่มีอิทธิบาทธรรม

สรุปได้ว่า หลักธรรมที่สนับสนุนให้ครูในการอบรมและเป็นตัวอย่างในบาทฐานแห่งความสำเร็จของการทำงาน ได้แก่อิทธิบาทธรรม 4 ประการคือ

ฉันทะ คือ ความพอใจ ในฐานะเป็นสิ่งที่ ตนถือว่า ดีที่สุด ที่มนุษย์เรา ควรจะได้ ข้อนี้ เป็นกำลังใจ อันแรก ที่ทำให้เกิด คุณธรรม ข้อนต่อไป ทุกข้อ

วิริยะ คือ ความพากเพียร หมายถึง การกระทำที่ติดต่อกัน ไม่ขาดตอน เป็นระยะยาว จนประสบ ความสำเร็จ คำนี้ มีความหมายของ ความกล้าหาญ เจื้อยอยู่ด้วย ส่วนหนึ่ง

จิตตะ หมายถึง ความไม่ทอดทิ้ง สิ่งนั้น ไปจากความรู้สึก ของตัว ทำสิ่งซึ่งเป็น วัตถุประสงค์ นั้นให้เด่นชัด อยู่ในใจเสมอ คำนี้ รวมความหมาย ของคำว่า สมาธิ อยู่ด้วยอย่างเต็มที่

วิมังสา หมายถึง ความสอดส่องใน เหตุและผล แห่งความสำเร็จ เกี่ยวกับเรื่องนั้นๆ ให้ลึกซึ้ง ยิ่งๆ ขึ้นไปตลอดเวลา คำนี้ รวมความหมาย ของคำว่า ปัญญา ไว้อย่างเต็มที่

2) สังคหวัตถุธรรม คือ หลักธรรมที่ครูจะต้องผู้ที่มีเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของผู้อื่น ผูกไมตรี เอื้อเฟื้อ เกื้อกูล หรือเป็นหลักการสงเคราะห์ซึ่งกันและกัน

จากการสัมภาษณ์ นายนิคม ปาทะวงศ์ (การสื่อสารส่วนบุคคล, 15 พฤศจิกายน 2557) กล่าวว่า ครูย่อมเป็นบุคคลผู้เสียสละ แบ่งปันสิ่งของเพื่อเอื้อเฟื้อเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ไม่เป็นคนที่มีกักได้แต่ฝ่ายเดียว ย่อมเป็นผู้ให้จึงชื่อว่าเป็นการให้ทาน

พระครูปริยัติพลากร (สัมภาษณ์, 18 กรกฎาคม, 2556) กล่าวว่า บุคคลใดให้ทานหรือบริจาคทานย่อมเป็นคนที่ยกเสียสละแบ่งปัน มีจิตใจที่เสียสละ และเป็นผู้ที่พูดจาด้วยความดี ความ

อ่อนหวาน ครูที่ดีจะต้องเว้นจากการพูดเท็จ เว้นจากการพูดส่อเสียด เว้นจากการพูดคำหยาบ และ เว้นจากการพูดเพ้อเจ้อ

ธีระวุฒิ ภูมิแสน (สัมภาษณ์, 18 กรกฎาคม, 2556) กล่าวว่า ครูที่มีความประพฤติที่เป็นประโยชน์ต่อคนอื่น ย่อมเป็นผู้ที่ถูยกยกย่องสรรเสริญต่อการกระทำนั้น

ถาชัย บุตรดี (สัมภาษณ์, 18 กรกฎาคม, 2556) กล่าวว่า ครูจะต้องเป็นผู้ให้สม่ำเสมอ หรือเป็นคนเสมอต้นเสมอปลายเพื่อเป็นการสร้างบุคลิกภาพของครูเอง

จากหัวข้อดังกล่าวสรุปได้ว่า บุคลิกภาพของครูจะต้องประกอบด้วยหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ดังนี้

1. ทาน คือ การให้ การเสียสละ หรือการเอื้อเฟื้อแบ่งปันของๆตนเพื่อประโยชน์แก่บุคคลอื่น ไม่ตระหนี่ถี่เหนียว ไม่เป็นคนเห็นแก่ได้ฝ่ายเดียว คุณธรรมข้อนี้จะช่วยให้ไม่เป็นคนละโมภ ไม่เห็นแก่ตัว เราควรคำนึงอยู่เสมอว่า ทรัพย์สินสิ่งของที่เรามาหาได้ มิใช่สิ่งจีรังยั่งยืน เมื่อเราสิ้นชีวิตไปแล้วก็ไม่สามารถจะนำติดตัวเอาไปได้

2. ปิยวาจา คือ การพูดจาด้วยถ้อยคำที่ไพเราะอ่อนหวาน พูดด้วยความจริงใจ ไม่พูดหยาบคายก้าวร้าว พูดในสิ่งที่เป็นประโยชน์เหมาะสำหรับกาลเทศะ พระพุทธเจ้าทรงให้ความสำคัญกับการพูดเป็นอย่างยิ่ง เพราะการพูดเป็นบันไดขั้นแรกที่จะสร้างมนุษยสัมพันธ์อันดีให้เกิดขึ้น วิธีการที่จะพูดให้เป็นปิยวาจานั้น จะต้องพูดโดยยึดถือหลักเกณฑ์

3. อัตถจริยา คือ การสงเคราะห์ทุกชนิดหรือการประพฤติในสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น

4. สมานัตตา คือ การเป็นผู้มีความสม่ำเสมอ หรือมีความประพฤติเสมอต้นเสมอปลาย คุณธรรมข้อนี้จะช่วยให้เราเป็นคนมีจิตใจหนักแน่นไม่โลเล รวมทั้งยังเป็นการสร้างความนิยมและไว้วางใจให้แก่ผู้อื่นอีกด้วย

3) หลักการคบมิตร คือ ความมีกัลยาณมิตร ย่อมเป็นไปเพื่อประโยชน์ยิ่งใหญ่, เพื่อความดำรงมั่น ไม่เสื่อมสูญ ไม่อันตรธานแห่งสัทธรรม

สัมภาษณ์ ละเอียด จันทศรี (สัมภาษณ์, 18 กรกฎาคม, 2556) กล่าวว่า ครูย่อมเป็นมิตรที่ดี และให้ความรู้ต่อนักเรียน ในการคบมิตรและแนะนำสั่งสอนในการกระทำที่ไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนต่อบุคคลอื่น ย่อมนำลูกศิษย์ไปสู่ในทางที่เป็นสร้างสรรค์ เป็นต้น

พิกุล ภูมิแสน (สัมภาษณ์, 18 กรกฎาคม, 2556) กล่าวว่า บุคลิกภาพครูที่ดีจะต้องมีความขยันในหน้าที่ที่ตนได้รับมอบหมาย เป็นตัวอย่างในอาชีพตัวเอง เพื่อให้ศิษย์ได้เจริญรอยตาม และได้รับการยกย่องต่อการประพฤติปฏิบัติ นี่คือการคบมิตรที่ดี และช่วยเหลือเวลาเดือดร้อน

จรรยา พันแสน (สัมภาษณ์, 18 กรกฎาคม, 2556) กล่าวว่า ครูจะต้องพัฒนาบุคลิกภาพของตัวเองสม่ำเสมอ และพัฒนาความรู้ความสามารถให้ก้าวหน้าตลอดเวลา ทั้งยังนำความรู้ที่ได้รับมาถ่ายทอดให้กับศิษย์ต่อไป ทั้งยังเป็นตัวอย่างสำหรับแนวทางในการคบมิตรอีกด้วย

วิชิต ภูศรีฐาน (สัมภาษณ์, 18 กรกฎาคม, 2556) กล่าวว่า มิตรที่ดีครูจะต้องแนะนำ ครูจะต้องมีวิจารณ์ญาณในการรับฟังความคิดเห็นของคนอื่น และคบคนที่ควรคบเพื่อเป็นตัวอย่างที่ดีต่อศิษย์ ทั้งอบรมสั่งสอนให้ปฏิบัติตาม และมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อเพื่อนร่วมสังคมเดียวกัน ที่สำคัญจะต้องเป็นผู้คอนแนะนำ ชักจูงไปแต่ในทางที่ดี ที่ควร เป็นต้น

สรุปได้ว่าการคบมิตรที่ดี เป็นอย่างไร ครูจะต้องเป็นผู้ที่ให้คำแนะนำและคอยชี้แนะ มิตรที่ดีสรุปได้ว่าการประกอบด้วย

1. ไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน คนที่มีนิสัยชอบทำให้คนอื่นเดือดร้อน เช่น ชอบหาเรื่องทะเลาะวิวาท, ชอบเกี่ยวกับบ้ายมุขที่ผิดกฎหมาย ฯลฯ คนเหล่านี้จัดอยู่ในกลุ่มคนพาลที่จะนำมาแต่ความเดือดเนื้อร้อนใจ

2. รู้จักทำมาหากิน พึ่งพาตนเอง บุคคลที่ขยันขันแข็ง สู้งาน ทำมาหากิน เลี้ยงชีพด้วยการพึ่งพาตนเอง เป็นบุคคลที่น่ายกย่อง ไม่สำคัญว่างานที่เขาทำจะมีตำแหน่งใหญ่โตหรือไม่ เพียงแค่เป็นงานสุจริตก็น่าชื่นชมแล้ว

3. พัฒนาตนเองอยู่เสมอ คนที่รู้จักเพิ่มความสามารถให้ตนเอง เป็นบุคคลที่ควรคบหาสมาคม เพราะจะทำให้เราก้าวหน้าตามไปด้วย

4. รับฟังความคิดเห็น เพื่อนที่ดีย่อมรับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกันได้ แม้ว่าบางครั้งความเห็นอาจจะไม่ตรงกันก็สามารถที่จะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นด้วยหลักเหตุและผล ถ้าติดตามข่าวจะเห็นว่าเพื่อนบางคนมีความเห็นทางการเมืองต่างกัน ก็ฆ่ากันตายเสียแล้ว แบบนี้เป็นมิตรในระดับที่เลวมาก

5. ช่วยเหลือในยามเดือดร้อน เพื่อนที่เป็นมิตรแท้สามารถพิสูจน์กันได้ในยามลำบาก แต่ทั้งนี้ต้องดูด้วยว่าสิ่งที่เราต้องการให้เพื่อนช่วยเหลือเกินกำลังของเขาหรือไม่ บางคนไปยืมเงินเพื่อนสนิท พอเพื่อนไม่ให้ก็ไปกล่าวหาว่าเขาไม่ใช่เพื่อน โดยไม่พิจารณาเลยว่าเพื่อนคนนั้นมีภาระต้องรับผิดชอบอยู่มากมายในเวลาที่คุณลำบาก เพื่อนแท้จะยื่นมือเข้ามาช่วยเหลือโดนที่คุณไม่ต้องเอ่ยปากร้องขอ

6. มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ลักษณะประการหนึ่งของเพื่อนที่ดี คือ ต้องน่าคบหา อยู่ใกล้แล้วสบายใจ สามารถพูดคุยปรึกษาปัญหาได้

7. ให้คำแนะนำ ชักจูงไปในทางที่ถูกต้อง หากเพื่อนของคุณแนะนำให้คุณเข้าสู่หนทางของสิ่งไม่ดี ไม่ว่าจะเป็นงานผิดกฎหมาย ยาเสพติด แสดงว่าเขาไม่ได้ปรารถนาดีต่อคุณเลย

4) **สันตคุณิธรรม สันตคุณิ** หรือสันโดษในภาษาไทยนี้ ต้องแปลให้ตรงตัวว่า ความภาคภูมิใจในตัวเอง สันโดษ มาจากภาษาบาลีว่า สันโตสะ สัน แปลว่า ตน โตสะ แปลว่า ยินดี สันโตสะจึงแปลว่า ยินดี ชอบใจ พอใจ อิ่มใจ จุใจ สุขใจ กับของของตน ความหมายโดยย่อคือ ให้รู้จักพอ รู้จักประมาณ

จากการสัมภาษณ์ พบว่า กิตติพงศ์ ไชยช่วย (สัมภาษณ์, 18 กรกฎาคม, 2556) กล่าวว่า ครูจะต้องมีความภาคภูมิใจต่อหน้าที่ตัวเอง ภูมิใจต่อกำลังทรัพย์ที่ตนแสวงหามาได้ เพื่อทำให้เป็นตัวอย่างต่อลูกศิษย์และสังคมนั้น ๆ

สุกัลยา ร่วมแก้ว (สัมภาษณ์, 18 กรกฎาคม, 2556) กล่าวว่า ครูจะต้องสร้างบุคลิกภาพที่ดี และเกิดความภาคภูมิใจกับกำลังความสามารถของตนเองที่ทำได้ นอกจากนั้นงานที่ทำย่อมนำมาซึ่งชื่อเสียงเกียรติยศต่อตนเองและสังคม

มลิวัลย์ สีหนาท (สัมภาษณ์, 18 กรกฎาคม, 2556) กล่าวว่า ครูที่ดีจะต้องวางแผนชีวิตในการใช้จ่ายทรัพย์ เพื่อเป็นการสร้างเสริมบุคลิกภาพให้กับตัวเอง

สรุปได้ว่าหลักธรรมที่คอยสนับสนุนบุคลิกภาพของครูอีกอย่าง คือ สันตมูลีธรรม 3 อย่าง ดังนี้

1. ยถาสันโดษ หรือ ยถาสันตมูลี คือ ความภูมิใจกับทรัพย์สิ่งของที่ตนแสวงหามาได้
2. ยถาลสันโดษ หรือ ยถาลสันตมูลี คือ ความภูมิใจกับกำลังความสามารถของตนเองที่สามารถทำได้
3. ยถาสารูปสันโดษ หรือ ยถาสารูปสันตมูลี คือ ความภูมิใจกับการใช้จ่ายทรัพย์ที่ตนแสวงหามาได้ด้วยกำลังความสามารถของตนนั้นให้พอเหมาะสมพอดีกัน โดยรายรับจะต้องมากกว่ารายจ่าย รายจ่ายจะต้องน้อยกว่ารายรับ

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องการเสริมสร้างบุคลิกภาพครูภาคตะวันออกเฉียงเหนือด้วยหลักธรรมในพระพุทธศาสนาเป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Method research) มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาการเสริมสร้างบุคลิกภาพครูในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 2) เพื่อเปรียบเทียบรูปแบบการเสริมสร้างบุคลิกภาพครูในภาคตะวันออกเฉียงเหนือจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล และ 3) เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะการเสริมสร้างบุคลิกภาพครูภาคตะวันออกเฉียงเหนือด้วยหลักธรรมในพระพุทธศาสนา กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ครูผู้สอนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 1 และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 2 จำนวน 361 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ และข้อมูลเชิงคุณภาพได้ทำการสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 25 คนแล้วทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis) สามารถสรุปอภิปรายผลและข้อเสนอแนะ ดังนี้

5.1 สรุปผลการวิจัย

1. กลุ่มตัวอย่าง ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 57.89 มีอายุ 41-50 ปี ร้อยละ 50.42 และสอนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษายโสธร เขต 1 ร้อยละ 60.94

2. รูปแบบการเสริมสร้างบุคลิกภาพครู

ด้านบุคลิกภาพทางกาย พบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับการเสริมสร้างบุคลิกภาพครูด้านบุคลิกภาพทางกาย โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($X = 4.29$, $S.D. = 0.87$) ดังนี้ ด้านการวางตัว ควรมีพฤติกรรมให้เหมาะสมกับฐานะ ตำแหน่งหน้าที่ คุณวุฒิและวัยวุฒิของตน โดยมีการแสดงออกอย่างสุภาพและจริงใจ ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่สามารถผูกมัดน้ำใจของบุคคลที่อยู่ใกล้ชิด หรือบุคคลอื่นๆ ที่มีส่วนเข้ามารู้จักและสัมพันธ์เกี่ยวข้องด้วย ด้านอิริยาบถ ควรมีอิริยาบถในขณะสอน ขณะทำงาน ติดต่อสัมพันธ์กับผู้เรียนและผู้อื่นให้เหมาะสมเป็นสง่าราศี เป็นที่นิยมยกย่องหรือเกรงใจของคนทั่วไปไม่ว่าจะเป็นการนั่ง การยืน การเดิน การไหว้ การทำความเคารพ ควรมีความสำรวม เป็นต้น ส่วนด้านกายภาพ หมายถึง ครูที่มีบุคลิกภาพด้านกายภาพเป็นปกติและน่าศรัทธา น่านับถือ จะมีโอกาสประสบความสำเร็จในการอยู่ร่วมกับลูกศิษย์มากกว่าครูที่มีบุคลิกภาพด้านกายภาพผิดปกติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการผิดปกติในทางที่ไม่ดี ลักษณะบุคลิกภาพทางกาย

ด้านบุคลิกภาพด้านอารมณ์ พบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับการเสริมสร้างบุคลิกภาพครูด้านบุคลิกภาพด้านอารมณ์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($X = 4.32$, $S.D. = 0.85$) ดังนี้ มีเมตตา กรุณา

มุกิตา อุเบกขา (พรหมวิหาร 4) ความสนใจผู้เรียน หมายถึง มีความกระตือรือร้นที่จะรับรู้หรือถ่ายทอดความรู้ต่าง ๆ รวมทั้งการแสวงหาประสบการณ์ที่กว้างขวางหลากหลาย มีความสนใจในตัวผู้เรียน บทเรียน และวิธีสอน มีความเข้าใจและสนใจปัญหาต่างๆ ของผู้เรียน ส่วนการควบคุมอารมณ์ได้ดี ทั้งอารมณ์ดีใจ โกรธ เศร้า หรือหงุดหงิด

ด้านบุคลิกภาพด้านสังคม พบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับการเสริมสร้างบุคลิกภาพครูด้านบุคลิกภาพด้านสังคม โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($X = 4.29, S.D. = 0.86$) ดังนั้น การมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อทุก ๆ คน ความมีระเบียบวินัย สำนวณระวังความประพฤติตนอยู่ในระเบียบแบบแผน (ประพฤติต่อเป็นแบบอย่างที่ดี) และมีความสัมพันธ์กับผู้เรียนและเพื่อนร่วมงานและผู้บังคับบัญชาที่ดี ส่วนมีความเป็นผู้นำ มี

ด้านสติปัญญา พบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับการเสริมสร้างบุคลิกภาพครู ด้านบุคลิกภาพด้านสติปัญญา โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($X = 4.31, S.D. = 0.85$) ดังนั้น มีความรู้ด้านเทคนิคการสอน การวัดผลประเมินผล การมีปฏิภาณไหวพริบที่ดี และรู้ตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ประการ คือ รู้หลักการอยู่ร่วมกัน รู้หน้าที่ รู้หลักความจริงของธรรมชาติ รู้ความมุ่งหมายของการกระทำอันใด รับทราบทภาวะหน้าที่ ความสามารถ หรือรู้ว่าตนควรทำอะไร รู้จักประมาณตน รู้ว่าเวลาไหนควรทำอะไร ตรงต่อเวลา รู้จักท้องถิ่น ชุมชน ขนบธรรมเนียมประเพณี และรู้จักความแตกต่างของบุคคล และยอมรับความคิดเห็น ส่วนมีความสามารถถ่ายทอดความรู้ เช่น ประยุกต์ใช้เทคนิคการสอนต่าง ๆ สามารถอบรมบ่มนิสัยผู้เรียนให้มีศีลธรรม วัฒนธรรม กิจนิสัย สุขนิสัย และอุปนิสัยที่ดี สามารถพัฒนาให้ผู้เรียนใฝ่รู้ใฝ่เรียนและก้าวทันเทคโนโลยี สามารถพัฒนาผู้เรียนให้คิดกว้าง คิดไกล และมีวิจารณญาณที่จะวิเคราะห์ข่าวสารต่าง ๆ ได้ดี เป็นต้น

3. ด้านคุณลักษณะเป็นครูที่ดี พบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะเป็นครูที่ดี ด้านหน้าที่รับผิดชอบ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ดังนั้น ใช้หลักการสอนควบคุมพฤติกรรมสังเกตแบบบันทึกการสอน สอนตามหลักการและวิชาการที่ได้ศึกษาเล่าเรียนในศาสตร์ที่ตนสำเร็จมา และจัดห้องเรียนให้มีบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้และการถ่ายทอด ส่วนสามารถใช้ทักษะการสื่อสารให้เหมาะสมกับการเรียนการสอน และด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล พบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะเป็นครูที่ดี ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล คือ ระหว่างการสอนมีความเป็นกันเองและใช้หลักความเมตตาเป็นสำคัญ เว้นจากอบายมุขทุกประเภทเพราะถือว่าเป็นทางของความเสื่อมเสีย ส่วนดำเนินชีวิตโดยเน้นประโยชน์ตนไม่ให้ขาดและฉลาดในประโยชน์ส่วนรวม

4. หลักธรรมในพระพุทธศาสนา พบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนา โดยรวมอยู่ในระดับมาก ดังนั้น ด้านหลักธรรมปฏิบัติ และด้านหลักการสอน มีค่าเฉลี่ยเท่ากัน

ด้านหลักธรรมปฏิบัติ พบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนา ด้านหลักธรรมปฏิบัติ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ดังนี้ วจนภุโม อตทนตอถอยคำ คือพร้อมที่จะรับฟังคำปรึกษา ซักถาม ภาวนีโย นำเจริญใจ มีความรู้จริง ทรงภูมิปัญญาแท้จริงและเป็นผู้ฝึกฝน ปรับปรุงตนอยู่เสมอเป็นที่น่ายกย่องควรเอาอย่าง คมภีรญ จ ภักตตา แดงเรื่องล้าลึกได้คือกล่าวชี้แจงเรื่องต่างๆ ที่ยุ่งยากลึกซึ้งให้เข้าใจได้และสอนศิษย์ให้ได้เรียนรู้

ด้านหลักการสอน พบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักธรรมในด้านหลักการสอน โดยรวมอยู่ในระดับมาก ดังนี้ อนามิสันดร ไม่มีจิตเพ่งเล็งมุ่งเห็นแก่อาภิส คือ สอนเขามีไข่มุกที่ตนจะได้ลาภสินจ้างหรือผลประโยชน์ตอบแทน ปริยายทสสาวิ จับจุดสำคัญมาขยายให้เข้าใจเหตุผลคือ ชี้แจงยกเหตุผลมาแสดงให้เข้าใจชัดในแต่ละแง่แต่ละประเด็น อธิบาย ยกเอียงไปต่างๆ ให้มองเห็นกระจ่างตามแนวเหตุผล และสมุตเตชนา เราให้กล้าคือปลุกใจให้คิดเกิดความกระตือรือร้น มีกำลังใจแข็งขันมั่นใจที่จะทำให้สำเร็จไม่กลัวเหน็ดเหนื่อยหรือยากลำบาก ส่วนอนุพัหัจจ วางจิตตรงไม่กระทบตนและผู้อื่น คือ สอนตามหลักตามเนื้อหา

5. การเปรียบเทียบรูปแบบการเสริมสร้างบุคลิกภาพครู จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม การเสริมสร้างบุคลิกภาพ เปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับการเสริมสร้างบุคลิกภาพครู จำแนกตามเพศ พบว่า ครูเพศชายและเพศหญิง มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการเสริมสร้างบุคลิกภาพของครู โดยรวมมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ทุกด้านมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน จำแนกตามอายุ ครูที่อายุต่างกัน

ความคิดเห็นเกี่ยวกับการเสริมสร้างบุคลิกภาพของครู โดยรวมมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ทุกด้านมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน จำแนกตามสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา พบว่า ครูที่สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการเสริมสร้างบุคลิกภาพของครู โดยรวมมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ทุกด้านมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

ความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะเป็นครูที่ดี เปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะเป็นครูที่ดี จำแนกตามเพศ พบว่า ครูเพศชายและเพศหญิง มีความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะเป็นครูที่ดี โดยรวมมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ทุกด้านมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

จำแนกตามอายุที่อายุต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะเป็นครูที่ดี โดยรวมมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ทุกด้านมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน จำแนกตามสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพบว่า ครูที่สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะเป็นครูที่ดี โดยรวมมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ทุกด้านมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

ความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนา เปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนา จำแนกตามเพศ พบว่า ครูเพศชายและเพศหญิง มีความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนา โดยรวมมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน ยกเว้น ด้านหลักธรรมปฏิบัติ ครูที่สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จำแนกตามอายุครูที่อายุต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนา โดยรวมมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ทุกด้านมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน เปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนา จำแนกตามสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา พบว่า ครูที่สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนา โดยรวมมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน ยกเว้น ด้านหลักธรรมปฏิบัติ ครูที่สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

6. ผลการการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม

การสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับการเสริมสร้างบุคลิกภาพครูภาคตะวันออกเฉียงเหนือด้วยหลักธรรมในพระพุทธศาสนา ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากภาคสนามแล้วนำมาวิเคราะห์ตรวจสอบความถูกต้องตามหลักการและทฤษฎี พร้อมทั้งเก็บรวบรวมข้อมูลที่เป็นเอกสารที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องเพื่อดำเนินการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา สังเคราะห์ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ดำเนินการแล้ว รายละเอียด ดังนี้

6.1 ผลการสัมภาษณ์เชิงลึก

การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เพื่อตอบโจทย์และวัตถุประสงค์ของการวิจัย ซึ่งผู้วิจัยได้นำข้อมูลมาประกอบเพื่อวิเคราะห์และสังเคราะห์เชิงเนื้อหาโดยแยกตามประเด็นด้านหลักธรรมต่าง ๆ รายละเอียดต่อไปนี้

คุณธรรมจริยธรรม ประกอบด้วย 1) ปิโย เป็นที่รัก 2) กรุ เป็นที่เคารพ 3) กาวนียโย เป็นที่สรรเสริญ 4) วัตตา เป็นผู้มีเมตตาพรหมวิหาร 5) วจนักขโม เป็นผู้อดทนต่อถ้อยคำ 7) โน จักฺขณเน นิโยชเย ไม่ชักนำศิษย์ไปในทางเสื่อมเสีย

6.2 หลักธรรมสนับสนุน

1) อิทธิบาทธรรม แปลว่า บาทฐานแห่งความสำเร็จ หมายถึง สิ่งซึ่งมีคุณธรรม เครื่องให้ถึงความสำเร็จตามที่ตนประสงค์ ผู้หวังความสำเร็จในสิ่งใด ต้องทำตนให้สมบูรณ์ 4 ประการคือ **ฉันทะ** คือ ความพอใจ ในฐานะเป็นสิ่งที่ ตนถือว่า ดีที่สุด ที่มนุษย์เรา ควรจะได้ ข้อนี้ เป็นกำลังใจ อันแรก ที่ทำให้เกิด คุณธรรม ข้อต่อไป ทุกข้อ **วิริยะ** คือ ความพากเพียร หมายถึง การกระทำที่ติดต่อไม่ขาดตอน เป็นระยะยาว จนประสบ ความสำเร็จ คำนี้ มีความหมายของ ความกล้าหาญ เจืออยู่ด้วย

ส่วนหนึ่ง **จิตตะ** หมายถึง ความไม่ทอดทิ้ง สิ่งนั้น ไปจากความรู้สึก ของตัว ทำสิ่งซึ่งเป็น วัตถุประสงค
นั้นให้เด่นชัด อยู่ในใจเสมอ คำนี้ รวมความหมาย ของคำว่า สมาธิ อยู่ด้วยอย่างเต็มที่ **วิมังสา** หมายถึง
ความสอดส่องใน เหตุและผล แห่งความสำเร็จ เกี่ยวกับเรื่องนั้นๆ ให้ลึกซึ้งยิ่งๆ ขึ้นไปตลอดเวลา คำนี้
รวมความหมาย ของคำว่า ปัญญา ไว้อย่างเต็มที่

2) สังคหัตถุธรรม คือ หลักธรรมที่ครูจะต้องผู้ที่มีเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจของผู้อื่น ผูกไมตรี
เอื้อเฟื้อ เกื้อกูล หรือเป็นหลักการสงเคราะห์ซึ่งกันและกัน 4 ดังนี้ 1) ทาน คือ การให้ การเสียสละ
หรือการเอื้อเฟื้อแบ่งปันของๆตนเพื่อประโยชน์แก่บุคคลอื่น ไม่ตระหนี่ถี่เหนียว ไม่เป็นคนเห็นแก่ได้
ฝ่ายเดียว คุณธรรมข้อนี้จะช่วยให้ไม่เป็นคนละโมภ ไม่เห็นแก่ตัว เราควรคำนึงอยู่เสมอว่า ทรัพย์สิน
สิ่งของที่เรามาได้ มิใช่สิ่งจริงยั่งยืน เมื่อเราสิ้นชีวิตไปแล้วก็ไม่สามารถจะนำติดตัวเอาไปได้
2) ปิยวาจา คือ การพูดจาด้วยถ้อยคำที่ไพเราะอ่อนหวาน พูดด้วยความจริงใจ ไม่พูดหยาบคาย
ก้าวร้าว พูดในสิ่งที่เป็ประโยชน์เหมาะสำหรับกาลเทศะ พระพุทธเจ้าทรงให้ความสำคัญกับการพูด
เป็นอย่างยิ่ง เพราะการพูดเป็นบันไดขั้นแรกที่จะสร้างมนุษยสัมพันธ์อันดีให้เกิดขึ้น วิธีการที่จะพูดให้
เป็นปิยวาจานั้น จะต้องพูดโดยยึดถือหลักเกณฑ์ 3) อตถจริยา คือ การสงเคราะห์ทุกชนิดหรือการ
ประพฤตินในสิ่งที่เป็ประโยชน์แก่ผู้อื่น 4) สมานัตตา คือ การเป็นผู้มีความสม่ำเสมอ หรือมีความ
ประพฤติเสมอต้นเสมอปลาย คุณธรรมข้อนี้จะช่วยให้เราเป็นคนมีจิตใจหนักแน่นไม่โลเล รวมทั้งยัง
เป็นการสร้างความนิยม และไว้วางใจให้แก่ผู้อื่นอีกด้วย

3) หลักการคบมิตร คือ ความมีกัลยาณมิตร ย่อมเป็นไปเพื่อประโยชน์ยิ่งใหญ่, เพื่อความ
ดำรงมั่น ไม่เสื่อมสูญ ไม่อันตรายแห่งสัทธรรม ประกอบด้วย 1) ไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน คนที่มีนิสัย
ชอบทำให้คนอื่นเดือดร้อน เช่น ชอบหาเรื่องทะเลาะวิวาท, ช้องเกี่ยวกับอบายมุขที่ผิดกฎหมาย ฯลฯ
คนเหล่านี้จัดอยู่ในกลุ่มคนพาลที่จะนำมาแต่ความเดือดเนื้อร้อนใจ 2) รู้จักทำมาหากิน พึ่งพาตนเอง
บุคคลที่ขยันขันแข็ง สู้งาน ทำมาหากิน เลี้ยงชีพด้วยการพึ่งพาตนเอง เป็นบุคคลที่น่ายกย่อง ไม่
สำคัญว่างานที่เขาทำจะมีตำแหน่งใหญ่โตหรือไม่ เพียงแค่เป็นงานสุจริตก็น่าชื่นชมแล้ว 3) พั ฒ น า
ตนเองอยู่เสมอ คนที่รู้จักเพิ่มความสามารถให้ตนเอง เป็นบุคคลที่ควรคบหาสมาคม เพราะจะทำให้
เราก้าวหน้าตามไปด้วย 4) รับฟังความคิดเห็น เพื่อนที่ดีย่อมรับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกันได้ แม้ว่า
บางครั้งความเห็นอาจจะไม่ตรงกันก็สามารถที่จะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นด้วยหลักเหตุและผล ถ้า
ติดตามข่าวจะเห็นว่าเพื่อนบางคนมีความเห็นทางการเมืองต่างกัน ก็ฆ่ากันตายเสียแล้ว แบบนี้เป็น
มิตรในระดับที่เลวมาก 5) ช่วยเหลือในยามเดือดร้อน เพื่อนที่เป็นมิตรแท้สามารถพิสูจน์กันได้ในยาม
ลำบาก แต่ทั้งนี้ต้องดูด้วยว่าสิ่งที่เราต้องการให้เพื่อนช่วยเหลือเกินกำลังของเขาหรือไม่ บางคนไปยืม
เงินเพื่อนสนิท พอเพื่อนไม่ให้ก็ไปกล่าวหาว่าเขาไม่ใช้เพื่อน โดยไม่พิจารณาเลยว่าเพื่อนคนนั้นมีภาระ
ต้องรับผิดชอบอยู่มากมายในเวลาที่คุณลำบาก เพื่อนแท้จะยื่นมือเข้ามาช่วยเหลือตอนที่คุณไม่ต้องเอ่ย
ปากร้องขอ 6) มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ลักษณะประการหนึ่งของเพื่อนที่ดี คือ ต้องนำคบหา อยู่ใกล้แล้ว

สบายใจ สามารถพูดคุยปรึกษาปัญหาได้ และ 7) ให้คำแนะนำ ชักจูงไปในทางที่ถูกต้อง หากเพื่อนของคุณแนะนำให้ท่านเข้าสู่หนทางของสิ่งไม่ดี ไม่ว่าจะเป็นงานผิดกฎหมาย ยาเสพติด แสดงว่าเขาไม่ได้ปรารถนาดีต่อคุณเลย

4) สันตคุณธรรม สันตคุณฐิ หรือสันโดษในภาษาไทยนี้ ต้องแปลให้ตรงตัวว่า ความภาคภูมิใจในตัวเอง สันโดษ มาจากภาษาบาลีว่า สันโตสะ สัน แปลว่า ตน โตสะ แปลว่า ยินดี สันโดษจึงแปลว่า ยินดี ชอบใจ พอใจ อิ่มใจ จุใจ สุขใจ กับของของตน ความหมายโดยย่อคือ ให้รู้จักพอ รู้จักประมาณ 3 อย่าง ดังนี้ 1) ยถาลาภสันโดษ หรือ ยถาลาภสันตคุณฐิ คือ ความภูมิใจกับทรัพย์สินสิ่งของที่ตนแสวงหามาได้ 2) ยถาพลสันโดษ หรือ ยถาพลสันตคุณฐิ คือ ความภูมิใจกับกำลังความสามารถของคนที่ตนสามารถทำได้ 3) ยถาสารูปสันโดษ หรือ ยถาสารูปสันตคุณฐิ คือ ความภูมิใจกับการใช้จ่ายทรัพย์ที่ตนแสวงหามาได้ด้วยกำลังความสามารถของตนนั้นให้พอเหมาะพอดีกัน โดยรายรับจะต้องมากกว่ารายจ่าย รายจ่ายจะต้องน้อยกว่ารายรับ

5.2 อภิปรายผล

1. ผลการวิจัยการเสริมสร้างบุคลิกภาพครูในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบด้วยด้านบุคลิกภาพทางกาย พบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับการเสริมสร้างบุคลิกภาพครู ด้านด้านการวางตัว ด้านอิริยาบถ ด้านกายภาพ ด้านกายภาพผิดปกติ ด้านบุคลิกภาพด้านอารมณ์มีเมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา (พรหมวิหาร 4) ความสนใจผู้เรียน ด้านบุคลิกภาพด้านสังคม การมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อทุกคน ความมีระเบียบวินัย สำรวมระวังความประพฤติตนอยู่ในระเบียบแบบแผน (ประพฤติดี) และมีความสัมพันธ์กับผู้เรียนและเพื่อนร่วมงานและผู้บังคับบัญชาที่ดี ส่วนมีความเป็นผู้นำ มีด้านสติปัญญา มีความรู้ด้านเทคนิคการสอน การวัดผลประเมินผล การมีปฏิภาณไหวพริบที่ดี และรู้ตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ประการ คือ รู้หลักการอยู่ร่วมกัน รู้หน้าที่ รู้หลักความจริงของธรรมชาติ รู้ความมุ่งหมายของการกระทำอันใด รู้บทบาทภาระหน้าที่ ความสามารถ หรือรู้ว่าตนควรทำอะไร รู้จักประมาณตน รู้ว่าเวลาไหนควรทำอะไร ซึ่งผู้วิจัยพบว่า มีความแตกต่างจากงานวิจัยของสุรรัตน์ ฝนอรุณ ได้ศึกษาบุคลิกภาพของผู้บริหารระดับกลางในองค์การเอกชน เขตกรุงเทพมหานคร ตามแนวจริต 6 ในพระพุทธศาสนา พบว่า ผู้บริหารระดับกลางในองค์การเอกชน เขตกรุงเทพมหานคร ในการวิจัยครั้งนี้ส่วนใหญ่ มีบุคลิกภาพด้านพุทธจริตสูง บุคลิกภาพด้านสัทธจริตปานกลาง และใน 4 จริตที่เหลือคือ ด้านราจริต ด้านวิตกจริต ด้านโมหจริต และด้านโทสจริต อยู่ในระดับต่ำ

2. ผลการวิจัยรูปแบบการเสริมสร้างบุคลิกภาพครูในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เกี่ยวกับคุณลักษณะเป็นครูที่ดี พบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะเป็นครูที่ดี โดยรวมอยู่ในระดับมาก

เพราะครูในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีความสัมพันธ์ในองค์กรและมีความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ส่วนความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะเป็นครูที่ดีด้านหน้าที่รับผิดชอบ พบว่า อยู่ในระดับมาก ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล พบว่า อยู่ในระดับมาก นั้น เนื่องจากครูในภาคตะวันออกเฉียงเหนือได้ตระหนักในการพัฒนาเสริมสร้างบุคลิกภาพตัวเองอยู่เสมอ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระเชมวัฒน์ ธรรมกุล** ได้ศึกษาบุคลิกภาพตามแนวพุทธศาสนาของครูโรงเรียนปริยัติธรรม แผนกสามัญ จังหวัดเลย พบว่า 1) ครูโดยส่วนรวมและจำแนกตามสถานภาพ วุฒิการศึกษา อัตมโนทัศน์ และบุคลิกภาพการเก็บตัวแสดงตัว มีบุคลิกภาพตามแนวพระพุทธศาสนา เรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านพุทธิจิต ด้านสัทธาจิต ด้านวิตกจิต ด้านโทสจิต และด้านโมหจิต ตามลำดับ 2) ครูในโรงเรียนพระปริยัติธรรมที่มีสถานภาพ วุฒิการศึกษา อัตมโนทัศน์ และบุคลิกภาพการเก็บตัวแสดงตัวต่างกัน มีบุคลิกภาพตามแนวพระพุทธศาสนา โดยรวมและรายด้าน ทั้ง 6 ด้าน ไม่แตกต่างกัน

3. รูปแบบการเสริมสร้างบุคลิกภาพครูในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนา พบว่า อยู่ในระดับมาก ดังนี้ ด้านหลักธรรมปฏิบัติ และด้านหลักการสอน มีค่าเฉลี่ยเท่ากัน ด้านหลักธรรมปฏิบัติ พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก ด้านหลักการสอน โดยรวมอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระเชมวัฒน์ ธรรมกุล** ได้ศึกษาบุคลิกภาพตามแนวพุทธศาสนาของครูโรงเรียนปริยัติธรรม แผนกสามัญ จังหวัดเลย พบว่า 1) ครูโดยส่วนรวมและจำแนกตามสถานภาพ วุฒิการศึกษา อัตมโนทัศน์ และบุคลิกภาพการเก็บตัวแสดงตัว มีบุคลิกภาพตามแนวพระพุทธศาสนา เรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านพุทธิจิต ด้านสัทธาจิต ด้านวิตกจิต ด้านโทสจิต และด้านโมหจิต ตามลำดับ 2) ครูในโรงเรียนพระปริยัติธรรมที่มีสถานภาพ วุฒิการศึกษา อัตมโนทัศน์ และบุคลิกภาพการเก็บตัวแสดงตัวต่างกัน มีบุคลิกภาพตามแนวพระพุทธศาสนา โดยรวมและรายด้าน ทั้ง 6 ด้าน ไม่แตกต่างกัน

4. การเปรียบเทียบรูปแบบการเสริมสร้างบุคลิกภาพครูในภาคตะวันออกเฉียงเหนือจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม การเสริมสร้างบุคลิกภาพ เปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับการเสริมสร้างบุคลิกภาพครู จำแนกตามเพศ พบว่า ครูเพศชายและเพศหญิง มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการเสริมสร้างบุคลิกภาพของครู โดยรวมมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ทุกด้านมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน จำแนกตามอายุ ครูที่อายุต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการเสริมสร้างบุคลิกภาพของครู โดยรวมมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน ความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนา เปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนา จำแนกตามเพศ พบว่า ครูเพศชายและเพศหญิง มีความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนา โดยรวมมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน ยกเว้น ด้านหลักธรรมปฏิบัติ ครูที่สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำแนกตามอายุครูที่อายุต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับ

หลักธรรมในพระพุทธศาสนา โดยรวมมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ทุกด้านมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน เปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนา จำแนกตามสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา พบว่า ครูที่สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนา โดยรวมมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน ยกเว้น ด้านหลักธรรมปฏิบัติ ครูที่สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับงานวิจัยของ **ชูชาติ ทัพพพัชรกุล** ได้ศึกษาบุคลิกภาพของครูช่างอุตสาหกรรมสังกัดกองวิทยาลัยเทคนิคกลุ่มอาชีวศึกษาภาคกลาง กรมอาชีวศึกษา พบว่า 1) บุคลิกภาพของครูช่างอุตสาหกรรม สังกัดกองวิทยาลัยเทคนิค กรมอาชีวศึกษา กลุ่มกลาง โดยเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก 2) การวิเคราะห์ความแปรปรวน เปรียบเทียบบุคลิกภาพของครูช่างอุตสาหกรรม สังกัดกองวิทยาลัยเทคนิค กลุ่มอาชีวศึกษาภาคกลาง กรมอาชีวศึกษา ทุกกลุ่มอายุ ที่มีต่อลักษณะนิสัยทั้ง 9 ด้าน พบว่า ความรับผิดชอบ ความเชื่อมั่นในตนเอง ความมีระเบียบวินัย ความมีมนุษยสัมพันธ์ ความรู้ทางเทคโนโลยี เทคนิคการสอน จิตสำนึกความปลอดภัย แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนเจตคติต่ออาชีพครูช่าง และความถนัดทางช่าง พบว่า ไม่แตกต่างกัน

5. ผลการการสัมภาษณ์ จากการสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับ การเสริมสร้างบุคลิกภาพครูภาคตะวันออกเฉียงเหนือด้วยหลักธรรมในพระพุทธศาสนา ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากภาคสนามแล้วนำมาวิเคราะห์ ตรวจสอบความถูกต้องตามหลักการและทฤษฎี พร้อมทั้งเก็บรวบรวมข้อมูลที่เป็นเอกสารที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องเพื่อดำเนินการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา สังเคราะห์ผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ดำเนินการแล้ว รายละเอียด ดังนี้

ผลการสัมภาษณ์เชิงลึก จากการการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เพื่อตอบโจทย์และวัตถุประสงค์ของการวิจัย ซึ่งผู้วิจัยได้นำข้อมูลมาประกอบเพื่อวิเคราะห์และสังเคราะห์เชิงเนื้อหาโดยแยกตามประเด็นด้านหลักธรรมต่าง ๆ รายละเอียดต่อไปนี้ ครุชานานิยมธรรม ประกอบด้วย 1) ปิโย เป็นที่รัก 2) ครู เป็นที่เคารพ 3) ภาวนียะ เป็นที่สรรเสริญ 4) วัตถุตา เป็นผู้มีเมตตาเพียรพร่ำสอนศิษย์ 5) วจนกขโม เป็นผู้อดทนต่อถ้อยคำ 6) คัมภีร์จกตดา เป็นผู้สอนให้เข้าใจได้แจ่มแจ้ง 7) โน จมฺฐาเน นิโยชเย ไม่ชักนำศิษย์ไปในทางเสื่อมเสียไม่ชักนำศิษย์ไปในทางเสื่อมเสีย สอดคล้องกับงานวิจัยของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต) ได้กล่าวถึงคุณสมบัติและหลักประพฤติปฏิบัติของครูอาจารย์ไว้ดังนี้ 1. เป็นกัลยาณมิตรคือ ประกอบด้วยองค์คุณของกัลยาณมิตร หรือ กัลยาณมิตรธรรม 7 ประการ ปิโย น่ารัก ครุณาเคารพคือเป็นผู้หนักแน่น ภาวนียะ น่าเจริญใจ วัตถุตา รู้จักพูดให้ได้ผล วจนกขโม อดทนต่อถ้อยคำ คัมภีร์จกตดา แฉกเรื่องล้าลึกได้ โน จมฺฐาเน นิโยชเย ไม่ชักนำในทางที่ผิด

6. หลักธรรมสนับสนุน ประกอบด้วย 1) อิทธิบาทธรรม แปลว่า บาทฐานแห่งความสำเร็จ หมายถึง สิ่งซึ่งมีคุณธรรม เครื่องให้ถึงความสำเร็จตามที่ตนประสงค์ ผู้หวังความสำเร็จในสิ่งใด ต้องทำตนให้สมบูรณ์ 4 ประการคือ ฉันทะ วิริยะ 3 จิตตะ วิมังสา 2) สังคหัตถัตถธรรม คือ หลักธรรมที่ครูจะต้องผู้ที่มีเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจของผู้อื่น ผูกไมตรี เอื้อเฟื้อ เกื้อกูล หรือเป็นหลักการสงเคราะห์ซึ่งกันและกัน 4 ดังนี้ ทาน ปิยวาจา อตถจริยา สมานัตตา 3) หลักการคบมิตร คือ ไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน รู้จักทำมาหากิน พึ่งพาตนเอง พัฒนาตนเองอยู่เสมอ รับฟังความคิดเห็น ช่วยเหลือในยามเดือดร้อน มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี และให้คำแนะนำ ชักจูงไปในทางที่ถูกต้อง 4) สันตุฏฐิธรรม ยถาลาภสันโดษ หรือยถาลาภสันตุฏฐิ คือ ความภูมิใจกับทรัพย์สิ่งของที่ตนแสวงหามาได้ ยถาพลสันโดษ หรือยถาพลสันตุฏฐิ คือ ความภูมิใจกับกำลังความสามารถของตนที่สามารถทำได้ ยถาสารูปสันโดษ หรือยถาสารูปสันตุฏฐิ คือ ความภูมิใจกับการใช้จ่ายทรัพย์ที่ตนแสวงหาได้ด้วยกำลังความสามารถของตนนั้นให้พอเหมาะพอดีกัน สอดคล้องกับรัตนวดี โชติคพนิช กล่าวว่า คนไทยส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธเป็นศาสนาประจำชาติ ผู้เป็นครูจึงควรศึกษาและนำคำสอนทางศาสนามาปฏิบัติ มีธรรมะที่ครูควรยึดถืออยู่หลายหมวด ดังต่อไปนี้ อิทธิบาท 4 คือ ฉันทะ ความพอใจในสิ่งนั้น คือ พอใจรักที่จะเป็นครู ทำงานด้านการสอนด้วยความชอบ ตั้งใจในการสอน มีการเตรียมการสอนที่เหมาะสม กับวัยและความแตกต่างของเด็ก มีการสอนที่ทำให้เด็กได้ทั้งความรู้ และคุณธรรม มีมตตากรุณาต่อเด็ก ไม่ลงโทษเด็กโดยไม่มีเหตุผล เช่น ตีเด็กจนเกินขอบเขต ไม่ปล่อยปละละเลยเมื่อเด็กทำความผิด วิริยะ เพียรประกอบสิ่งนั้น คือ ความพยายามประกอบอาชีพครูด้วยความขยันหมั่นเพียร ตัวครูก็ต้องพยายามหาความรู้เพิ่มเติม มีการ พัฒนาความรู้และตนเองตลอดเวลา จิตตะ-เอาใจฝึกฝนไม่ทอดธุระ คือ เอาใจฝึกฝนในความเป็นครู คิดตลอดเวลาว่า ครูเป็นอาชีพที่สำคัญในการจะพัฒนาเด็ก ให้เป็นผู้ใหญ่ที่มี คุณค่า เป็นประโยชน์ต่อสังคม และประเทศชาติ มีความตั้งใจที่จะทำ หน้าที่ครูให้ดีที่สุด วิมังสา การหมั่นตรองพิจารณาเหตุผลสิ่งนั้น คือ พิจารณาเหตุผล ในอาชีพครูว่า ทำได้ดีมีประสิทธิภาพแล้วหรือไม่ สอนดีเพียงใดและควร หาแนวทางใดมาปรับปรุงวิธีการสอนให้ดียิ่งขึ้น

5.3 ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาข้อเสนอแนะและแนวทางแก้ไขการเสริมสร้างบุคลิกภาพครูภาคตะวันออกเฉียงเหนือด้วยหลักธรรมในพระพุทธศาสนา สามารถสรุปได้ดังนี้

5.3.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ควรมีการตรวจเยี่ยม ประเมินผลในขณะที่ยังปฏิบัติการสอนการเสริมสร้างบุคลิกภาพครูภาคตะวันออกเฉียงเหนือด้วยหลักธรรมในพระพุทธศาสนา

5.3.2 สำหรับผู้ปฏิบัติ

1) ผลการวิจัยพบว่า ครูจะต้องเป็นตัวอย่างที่ดี วางตัวให้เหมาะสมกับการเป็นปูชนียบุคคล จึงมีข้อเสนอแนะให้บริหารนำไปปรับใช้ คือควรมีจิตสำนึกที่ดีอยู่เสมอและตระหนักในภาระงานที่ได้รับมอบหมายด้วยการปฏิบัติหน้าที่ด้วยหลัก 3 ประการ คือ งามเบื้องต้น (เตรียมการ) งามท่ามกลาง (ปฏิบัติการ) และงามที่สุด (สรุปจบ)

2) ผลการวิจัยพบว่า ครูจะต้องไม่หลงในอบายมุข ไม่นำไปในทางเสื่อม จึงมีข้อเสนอแนะให้ครูผู้สอนงดเว้นจากอบายมุขทุกประเภท เพื่อเป็นการเสริมสร้างบุคลิกภาพที่ดีควรได้เข้ารับการอบรมและศึกษารัชมะเพื่อการครองตน ครองคน และการครองงานเป็นประจำและต่อเนื่อง

5.3.3 ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป

- 1) ควรศึกษาผลกระทบต่อการศึกษาของครูภาคตะวันออกเฉียงเหนือในการติดอบายมุข
- 2) ควรสภาพปัญหาที่ก่อให้เกิดหนี้ของครูภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่ส่งผลต่อการพัฒนาบุคลิกภาพ

บรรณานุกรม

- กิตติยวดี บุญชื้อ. รายงานการสังเคราะห์รูปแบบการพัฒนาครูทั้งโรงเรียน : ประสบการณ์จากโรงเรียน
ในโครงการโรงเรียนปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน. กรุงเทพฯ :
สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, 2546
- คณะวิจัยของคณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏเพชรบุรี. การวิจัยและพัฒนารูปแบบการพัฒนาครูและชุด
การเรียนรู้เพื่อการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐาน.
กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานกฤษฎีกา, 2545.
- จักรกฤษณ์ จุฑาทิพรัตน์ สมเกียรติ อินทร์กษ. รายงานการวิจัยค่านิยมที่พึงประสงค์สำหรับสังคมไทย
ในปัจจุบันของนักศึกษา. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย สงขลา, 2555
- ชูชาติ ทัพพัชร์กุล. การศึกษาบุคลิกภาพของครูช่างอุตสาหกรรมสังกัดกองวิทยาลัยเทคนิคกลุ่ม
อาชีวศึกษาภาคกลาง กรมอาชีวศึกษา. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ, 2540.
- เตือนใจ รักษาพงศ์. การพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้เพื่อการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา
ขั้นพื้นฐานด้วยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม. วิทยานิพนธ์การศึกษา
ดุสิตบัณฑิต มหาวิทยาลัยบูรพา, 2551.
- ถวัลย์รัฐ วรเทพพิพิงษ์. การกำหนดและวิเคราะห์นโยบายสาธารณะ. ทฤษฎีและการประยุกต์ใช้. (พิมพ์ครั้งที่
2) กรุงเทพฯ : โครงการตำราเอกสารและตำรา, คณะรัฐประศาสนศาสตร์, สถาบันบัณฑิตพัฒน
บริหารศาสตร์, 2541.
- ที.ส. 9/198/161
- ธีราพร กุลนันทน์. บุคลิกภาพครูปฐมวัย. นครสวรรค์ : สถาบันราชภัฏนครสวรรค์, 2543.
- บงกช มงคลชัย. การพัฒนาบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนเพื่อพัฒนาจริยธรรมของเด็กนักเรียน.
วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยบูรพา, 2540.
- บุญชม ศรีสะอาด. วิจัยเบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น, 2545.
- บุญส่ง หาญพานิช. การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการความรู้ในสถาบันอุดมศึกษาไทย.
วิทยานิพนธ์ครุศาสตร์ดุสิตบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2546.
- พงษ์นิรันดร์ นัมคณิสร์. ปัญหาและข้อเสนอแนะของครูประถมศึกษาในการปลูกฝังและเสริมสร้าง
จริยธรรมให้นักเรียนโรงเรียนคาทอลิก สังกัดสังฆมณฑลจันทบุรี. วิทยานิพนธ์
การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยบูรพา, 2540.

พระเชมวัฒน์ ธรรมกุล. บุคลิกภาพตามแนวพุทธศาสนาของครูโรงเรียนปริยัติธรรม แผนกสามัญ
จังหวัดเลย. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาการศึกษา มหาวิทยาลัย
มหาสารคาม, 2544.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต). ม.ป.ป. ศิลปะศาสตร์แนวพุทธ. กรุงเทพฯ : พิมพ์สวย, 2507.

พระวรธัมโม ภิกขุ; อ่างถึงใน รัตนวดี โชติกพนิช. ม.ป.ป. จริยธรรมและจรรยาบรรณในวิชาชีพครู.
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

พัชลี อ่อนนิม. บุคลิกภาพของครูผู้สอนระดับก่อนประถมศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์
การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยบูรพา, 2539.

พุทธทาสภิกขุ. การศึกษาคืออะไร. กรุงเทพฯ: ธรรมบูชา, 2521.

. ธรรมสำหรับครู. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์นิพนพาน, 2529.

ยนต์ ชุ่มจิตร. ความเป็นครู. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์, 2541.

เยาวดี ราชชัยกุล วิบูลย์ศรี. การประเมินโครงการ: แนวคิดและแนวปฏิบัติ. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, 2544.

รัตนวดี โชติกพนิช. ม.ป.ป. จริยธรรมและจรรยาบรรณในวิชาชีพครู. คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย
รามคำแหง.

ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2525. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์
อักษรเจริญทัศน์, 2525.

ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. การวัดด้านจิตพิสัย. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สุวิริยาสาน์, 2543.

วิรัช วิรัชนิการวรรณ. คำนิยมของข้าราชการไทยในยุคปฏิรูประบอบราชการ. กรุงเทพฯ : นิติธรรม, 2547.

ศุภลักษณ์ เศษะพานิช. การนำเสนอ รูปแบบการบริหารแบบเบ็ดเสร็จ ในโรงเรียนเอกชนประเภท
สามัญศึกษา. คุรุศาสตร์มหาบัณฑิต (บริหารการศึกษา) สถาบันราชภัฏ
พระนครศรีอยุธยา, 2544.

สงวน กำเลิศทอง. บทบาทของครูในการสอนจริยศึกษาในการส่งเสริมจริยธรรมให้แก่ นักเรียน
ระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอแก่งหางแมวจังหวัดจันทบุรี.
วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยบูรพา, 2542.

สมาน อัสวภูมิ. รายงานการวิจัยเรื่องการบริหารและการจัดการศึกษาของพื้นที่การศึกษาในประเทศ
สหรัฐอเมริกาและประเทศอังกฤษ. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์ พับลิชชิ่ง, 2537.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. แผนหลักการปฏิรูปการฝึกหัดครูพัฒนาครูและบุคลากร
ทางการศึกษา. กรุงเทพฯ : ฟีนีซ์พับลิชชิ่ง, 2538.

สุขุมาล หวังวิชพันธุ์. การพัฒนาบุคลิกภาพเกี่ยวกับความเป็นครูของนักศึกษา สาขาวิชาวิศวกรรม
อุตสาหกรรม. คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระ
นคร, 2551.

สุรรัตน์ ฝนอรุณ. บุคลิกภาพของผู้บริหารระดับกลางในองค์การเอกชน เขตกรุงเทพมหานคร ตาม
แนวจริต 6 ในพระพุทธศาสนา. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัย
รามคำแหง, 2546.

อง.ปญจก. 22/159/205

อง.สศ ตก. 23/34/33./34

อง.สศตก. 23/34/33

อำนาจ อนันตชัย. สิงหาคม. คุณธรรมและจรรยาบรรณของข้าราชการ. วารสารพัฒนา ชุมชน. 2543
23(16).

อุทุมพร จามรมาน. โมเดล. วารสารวิชาการ มีนาคม, 2541 1 (3).

Andrews, Theodore E. Improving Adult Learning Programs, in Adult Learners : A
Reasearch Study. Theodore E. Andrews, W. Robert Houston, and Branda L.
Bryant. Washington, D.C. : Association of Teacher Educators.

Day, C. 1999. Developing Teachers The Challenges of Lifelong Learning. Hong Kong :
Graphic Raft Limited, 1981.

Good, Carter V. Dictionary of Education. New York : Mc Graw Hill Book, 1973

Emmer E. T., C. M. Evertson and I. M. Anderson. Effective Classroom Management at
the Beginning of the School Year. The Elementary School Journal 50 (5).
1980.

Husén, T.; Postlethwaite, T.N., eds. International encyclopedia of education. 2nd ed.
Oxford, UK, Elsevier Science, 1994.

Keeves, J.P., & Alagumalai, S. Advances in measurement in science education. In B.J.
Fraser & K. G. Tobin (Eds.), International handbook of science education
Dordrecht: Kluw, 1998.

Kluckhohn, Clyde. Culture and Behavior. New York, Macmillan, 1962.

Loucks, Susan F. and Gene E. Hall. Assessing and Facilitating the Implementation of
Innovation : A New Approach. Educational Technology. 17(21) : 18-21.

Orlich, Donald C. 1989. Staff Development : Enhancing Human Potential.
Massachusetts : Allyn and Bacon, 1977.

Skinner, B.F. Contingencies of Reinforcement : A Theoretical Analysis. Englewood Cliffs, N.J. : Prentice-Hall,1996.

Stoner, A. F. , & Wankel, C. Management. (3rd ed.) New Delhi: Prentice-Hill. 1986.

บทความจากเว็บไซต์/อินเทอร์เน็ต

คุณครู.คอม. 2551. จิตวิทยาสำหรับครู. (ออนไลน์) (อ้างเมื่อ 15 พฤษภาคม 2554). จาก <http://oocha.com/index.php>.

พุทธทาสภิกขุ. การบรรยาย ณ สวนโมกขพลาราม อำเภอไชยา จังหวัด สุราษฎร์ธานี.

วันที่ 4-9 กันยายน 2527.

จาก <http://www.oknation.net/blog/Duplex/2009/03/17/entry-2>

วันทนีย์ แสนภักดี.2554. การพัฒนาบุคลิกภาพ. (ออนไลน์) (อ้างเมื่อ 15 พฤษภาคม 2554). จาก <http://management.aru.ac.th>.

<http://it.irpct.ac.th/bss/index.php?option=com>

<http://www.ryt9.com/s/sdp/1066075> 15/04/54

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ-สกุล	นายจำรัส บุคดาพงษ์
วันเกิด	วันที่ 8 เดือนมิถุนายน พ.ศ. 2513
สถานที่เกิด	เลขที่ 55 หมู่ 5 บ้านหนองบัวทอง ตำบลจุมจัง อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ 46110
ที่อยู่ปัจจุบัน	เลขที่ 2 ถนนพรมโสภา ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดยโสธร 35000
ตำแหน่ง	วิชาการ ระดับผู้ช่วยศาสตราจารย์ สาขาปรัชญา
สถานที่ทำงาน	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาลัยศาสนศาสตร์ยโสธร 174 หมู่ที่ 3 ถนนวารีราชเดช ตำบลทุ่งแต้ อำเภอเมือง จังหวัดยโสธร 35000 โทรศัพท์ 08-1265-4484 e-mail : Konjonni@hotmail.com
การศึกษา	พ.ศ. 2535 เปรียญธรรม 6 ประโยค สำนักเรียนวัดบวรนิเวศวิหาร กรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2539 ศาสนศาสตรบัณฑิต (วิชาเอกปรัชญา) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย พ.ศ. 2545 ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
(แบบสอบถามเพื่อการวิจัย)

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย
เรื่อง รูปแบบการเสริมสร้างบุคลิกภาพครูภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
ด้วยหลักธรรมในพระพุทธศาสนา

คำชี้แจง

แบบสอบถามนี้ มีวัตถุประสงค์ 1 เพื่อศึกษาการเสริมสร้างบุคลิกภาพครูในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 2. เพื่อเปรียบเทียบรูปแบบการเสริมสร้างบุคลิกภาพครูในภาคตะวันออกเฉียงเหนือจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล และ 3. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะการเสริมสร้างบุคลิกภาพครูภาคตะวันออกเฉียงเหนือด้วยหลักธรรมในพระพุทธศาสนา โดยแบ่งข้อมูลการสอบถามเป็น 5 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 การเสริมสร้างบุคลิกภาพครู

ตอนที่ 3 รูปแบบและคุณลักษณะครูที่ดี

ตอนที่ 4 หลักธรรมกับการเสริมสร้างบุคลิกภาพครู

ตอนที่ 5 ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

ขอขอบพระคุณในความร่วมมือของท่านเป็นอย่างสูงมา การดำเนินการครั้งนี้ ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยจะถือเป็นความลับอย่างเคร่งครัดโดยจะไม่เปิดเผยชื่อหรือแหล่งที่มาของข้อมูลแก่บุคคลใดทั้งสิ้น เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากท่านเสียก่อนเท่านั้น

จรัส บุตดาพงษ์
หัวหน้าโครงการวิจัย

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย
เรื่อง รูปแบบการเสริมสร้างบุคลิกภาพครูภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
ด้วยหลักคุณธรรมในพระพุทธศาสนา

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

1. เพศ

- ☐ ชาย
☐ หญิง

2. อายุ

- ☐ ไม่เกิน 30 ปี
☐ 31-40 ปี
☐ 41-50 ปี
☐ 51 ปีขึ้นไป

3. สังกัดเขตพื้นที่การศึกษา

- ☐ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 1
☐ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 2

ตอนที่ 2 การเสริมสร้างบุคลิกภาพครู

คำชี้แจง โปรดพิจารณาความคิดเห็นเกี่ยวกับแต่ละข้อเป็นแบบมาตราประมาณค่า 5 ระดับ
 ให้ทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับความเป็นจริงหรือความคิดเห็นของท่าน ดังนี้

- 5 หมายถึง ระดับ มากที่สุด
 4 หมายถึง ระดับ มาก
 3 หมายถึง ระดับ ปานกลาง
 2 หมายถึง ระดับ น้อย
 1 หมายถึง ระดับ น้อยที่สุด

ข้อคำถาม	ระดับความคิดเห็น				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
ด้านบุคลิกภาพทางกาย					
1) ด้านกายภาพ หมายถึง ครูที่มีบุคลิกภาพด้านกายภาพเป็นปกติและน่าศรัทธา น่านับถือ จะมีโอกาสประสบความสำเร็จในการอยู่ร่วมกับลูกศิษย์มากกว่าครูที่มีบุคลิกภาพด้านกายภาพผิดปกติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการผิดปกติในทางที่ไม่ดี ลักษณะบุคลิกภาพทางกาย					
2) ด้านวาจา หมายถึง การแสดงออกทางวาจา การพูดด้วยน้ำเสียงที่แผ่ด้านเมตตา ปราศรณาดีนุ่มนวล การพูดด้วยลีลาที่เหมาะสม ไม่ช้าไม่เร็วจนเกินไป และรวมไปถึงการไม่พูดน้อยหรือเงียบขรึมจนเกินไป หรือการพูดมากจนน่ารำคาญ					
3) ด้านการวางตัว ควรมีพฤติกรรมให้เหมาะสมกับฐานะ ตำแหน่งหน้าที่ คุณวุฒิและวัยวุฒิของตน โดยมีการแสดงออกอย่างสุภาพและจริงใจ ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่สามารถผูกมัดน้ำใจของบุคคลที่อยู่ใกล้ชิด หรือบุคคลอื่นๆ ที่มีส่วนเข้ามารู้จักและสัมพันธ์เกี่ยวข้องด้วย					
4) ด้านอิริยาบถ ควรมีอิริยาบถในขณะสอนขณะทำงาน ติดต่อสัมพันธ์กับผู้เรียนและผู้อื่นให้เหมาะสมเป็นสง่าราศี เป็นที่นิยมยกย่องหรือเกรงใจของคนทั่วไปไม่ว่าจะเป็นการนั่ง การยืน การเดิน การไหว้ การทำความเคารพ ควรมีความสำรวม เป็นต้น					
ด้านบุคลิกภาพด้านอารมณ์					
1) การควบคุมอารมณ์ได้ดี ทั้งอารมณ์ดีใจ โกรธ เศร้า หรือหงุดหงิด					
2) ความสนใจผู้เรียน หมายถึง มีความ					

ข้อคำถาม	ระดับความคิดเห็น				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
กระตือรือร้นที่จะรับรู้หรือถ่ายทอดความรู้ต่างๆ รวมทั้งการแสวงหาประสบการณ์ที่กว้างขวาง หลากหลาย มีความสนใจในตัวผู้เรียน บทเรียน และวิธีสอน มีความเข้าใจและสนใจปัญหาต่างๆ ของผู้เรียน					
3) การมีอารมณ์ขัน ไม่เคร่งเครียดจริงจังจนเกินไป					
4) มีเมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา (พรหมวิหาร 4)					
ด้านบุคลิกภาพด้านสังคม					
1) มีความเป็นผู้นำ					
2) ความมีระเบียบวินัย สำนวณระวังความประพฤติตนอยู่ในระเบียบแบบแผน (ประพฤติต่อเป็นแบบอย่างที่ดี)					
3) มีความสัมพันธ์กับผู้เรียนและเพื่อนร่วมงาน และผู้บังคับบัญชาที่ดี					
4) การมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อทุกๆ คน					
ด้านบุคลิกภาพด้านสติปัญญา					
1) การมีปฏิภาณไหวพริบที่ดี					
2) มีความรู้ด้านเทคนิคการสอน การวัดผล ประเมินผล					
3) มีสามารถถ่ายทอดความรู้ เช่น ประยุกต์ใช้เทคนิคการสอนต่างๆ สามารถอบรมบ่มนิสัยผู้เรียนให้มีศีลธรรม วัฒนธรรม กิจนิสัย สุขนิสัย และอุปนิสัยที่ดี สามารถพัฒนาให้ผู้เรียนใฝ่รู้ใฝ่เรียนและก้าวหน้าเทคโนโลยี สามารถพัฒนาผู้เรียนให้คิดกว้าง คิดไกล และมีวิจารณญาณที่จะวิเคราะห์ข่าวสารต่างๆ ได้ดี เป็นต้น					

ข้อคำถาม	ระดับความคิดเห็น				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
4) รู้ตามหลักสัปปริสธรรม 7 ประการ คือ รู้หลักการอยู่ร่วมกัน รู้หน้าที่ รู้หลักความจริงของธรรมชาติ รู้ความมุ่งหมายของการกระทำอันใด รู้บทบาทภาวะหน้าที่ ความสามารถ หรือรู้ว่าตนควรทำอะไร รู้จักประมาณตน รู้ว่าเวลาไหนควรทำอะไร ตรงต่อเวลา รู้จักท้องถิ่น ชุมชน ขนบธรรมเนียมประเพณี และรู้จักความแตกต่างของบุคคล และยอมรับความคิดเห็น					

ตอนที่ 3 รูปแบบและคุณลักษณะครูที่ดี

ด้านหน้าที่รับผิดชอบ	ระดับความคิดเห็น				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1. สอนตามหลักการและวิชาการที่ได้ศึกษาเล่าเรียนในศาสตร์ที่ตนสำเร็จมา					
2. ใช้หลักการสอนควบคู่พฤติกรรมสังเกตแบบบันทึกการสอน					
3. สามารถใช้ทักษะการสื่อสารให้เหมาะสมกับการเรียนการสอน					
4. จัดห้องเรียนให้มีบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้และการถ่ายทอด					
5. ปฏิบัติหน้าที่อื่น ๆ นอกจากภาระงานสอนเพราะเห็นว่ามีมีความสำคัญ					
ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล					
1. เข้าร่วมกิจกรรมทั้งทฤษฎีและปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง					
2. เว้นจากอบายมุขทุกประเภทเพราะถือว่าเป็นทางของความเสื่อมเสีย					
3. ให้ความช่วยเหลือเพื่อนครูทุกๆ โอกาส					

4. ระหว่างการสอนมีความเป็นกันเองและใช้หลักความเมตตาเป็นสำคัญ					
5. ดำเนินชีวิตโดยเน้นประโยชน์ตนไม่ให้ขาดและฉลาดในประโยชน์ส่วนรวม					

ตอนที่ 4 หลักธรรมกับการเสริมสร้างบุคลิกภาพครู

ข้อคำถาม	ระดับความคิดเห็น				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
ด้านหลักธรรมปฏิบัติ					
1. ปิโย ปฏิบัติตนเหมาะสม น่ารัก มีเมตตาเอาใส่ใจเพื่อประโยชน์ของผู้เรียน					
2. ครุภณียะ นำเคารพเป็นผู้หนักแน่น ถือหลักการเป็นสำคัญและมีความประพฤติสมควรแก่ฐานะ					
3. ภาวณียะ นำเจริญใจ มีความรู้จริง ทรงภูมิปัญญาแท้จริงและเป็นผู้ฝึกฝน ปรับปรุงตนอยู่เสมอเป็นที่น่ายกย่องควรเอาอย่าง					
4. วตตะตา รู้จักพูดให้ได้ผลคือรู้จักชี้แจงให้เข้าใจ รู้ว่าเมื่อไรควรพูดอะไรอย่างไร คอยให้คำแนะนำว่ากล่าวตักเตือน					
5. วจนกขโม อุดหนุนต่อถ้อยคำ คือพร้อมที่จะรับฟังคำปรึกษาซักถาม					
6. คมภีรญ จ ถกตตะตา แฉลงเรื่องล้าลึกได้คือกล่าวชี้แจงเรื่องต่างๆ ที่ยุ่งยากลึกซึ้งให้เข้าใจได้และสอนศิษย์ให้ได้เรียนรู้					
7. โน จญฐเน นิโยชเย ไม่ชักนำในอสุภาน คือไม่ชักจูงไปในทางที่เสื่อมเสีย หรือ เรื่องเหลวไหล ไม่สมควร					
ด้านหลักการสอน					

ข้อคำถาม	ระดับความคิดเห็น				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1. อนุบุพพิกา สอนให้มีขั้นตอนถูกลำดับหรือเนื้อหาตามลำดับความง่ายยากกลุ่มเล็กมีเหตุผลสัมพันธ์ต่อเนื่องกันไปโดยลำดับ					
2. ปริยายทศสวารี จับจุดสำคัญมาขยายให้เข้าใจเหตุผลคือ ชี้แจงยกเหตุผลมาแสดงให้เข้าใจชัดในแต่ละแง่แต่ละประเด็น อธิบายยกเยื้องไปต่างๆ ให้มองเห็นกระจ่างตามแนวเหตุผล					
3. อนุทยตา ตั้งจิตเมตตาสอนด้วยความปรารถนาดีคือ สอนเขาด้วยจิตเมตตา มุ่งจะให้ประโยชน์แก่ผู้รับคำสอน					
4. อนามิสันดร ไม่มีจิตเพ่งเล็งมุ่งเห็นแก่อาภิสคือ สอนเขามีไม่มุ่งที่ตนจะได้ลาภสินจ้างหรือผลประโยชน์ตอบแทน					
5. อนุปหัจจ วางจิตตรงไม่กระทบตนและผู้อื่นคือ สอนตามหลักตามเนื้อหา					
6. สันทสสนา ชี้ให้ชัด จะสอนอะไรก็ชี้แจงแสดงเหตุผลแยกแยะอธิบายให้ผู้ฟังเข้าใจแจ่มแจ้งดังจูงมือไปดูเห็นกับตา					
7. สมาทปนา ชวนให้ปฏิบัติ คือสิ่งใดควรทำก็บรรยายให้มองเห็นความสำคัญและซาบซึ้งในคุณค่าเห็นสมจริงจนผู้ฟังยอมรับอยากลงมือทำหรือนำไปปฏิบัติ					
8. สมุตเตชนา เราให้กล้าคือปลุกใจให้คึกคักเกิดความกระตือรือร้น มีกำลังใจแข็งขันมั่นใจที่จะทำให้สำเร็จไม่กลัวเหน็ดเหนื่อยหรือยากลำบาก					
9. สัมปหังสนา ปลุกให้ร่าเริง คือทำบรรยากาศให้สนุกสนาน ชื่น แจ่มใส เบิกบานใจ ให้ผู้ฟังเข้ม					

ข้อคำถาม	ระดับความคิดเห็น				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
ขึ้น มีความหวังมองเห็นผลดีและทางสำเร็จ					

ตอนที่ 5 ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

.....

.....

.....

ขอขอบคุณทุกท่านเป็นอย่างยิ่ง
 ที่ให้ความร่วมมือตอบแบบสอบถาม

ภาคผนวก ข
(แบบสัมภาษณ์เชิงลึก)

แบบสัมภาษณ์เชิงลึก

โครงการวิจัยเรื่อง รูปแบบการเสริมสร้างบุคลิกภาพครูภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ด้วยหลักธรรมในพระพุทธศาสนา

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการเสริมสร้างบุคลิกภาพครูในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
2. เพื่อเปรียบเทียบรูปแบบการเสริมสร้างบุคลิกภาพครูในภาคตะวันออกเฉียงเหนือจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล
3. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะการเสริมสร้างบุคลิกภาพครูภาคตะวันออกเฉียงเหนือด้วยหลักธรรมในพระพุทธศาสนา

ประเด็นการสัมภาษณ์

1. คำถามทั่วไป

- 1.1 ครูและบทบาทมีความสำคัญหรือไม่อย่างไร
- 1.2 บุคลิกหรือบุคลิกภาพ คืออะไร

2. คำถามตามวัตถุประสงค์

- 2.1 รูปแบบการเสริมสร้างให้เกิดบุคลิกภาพที่ดีของครู ควรเป็นแบบใด เพราะเหตุใด
- 2.2 การสร้างรูปแบบเพื่อเสริมสร้างบุคลิกภาพครูควรเน้นด้านใดและด้วยวิธีอย่างไร
- 2.3 หลักธรรมในพระพุทธศาสนามีผลต่อการเสริมสร้างบุคลิกภาพหรือไม่และอย่างไร

3. ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

ขอขอบพระคุณทุกท่าน
ที่ให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูล

ภาคผนวก ค
(ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย)

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

ที่	ชื่อ-นามสกุล	วุฒิการศึกษา
1.	พระมหาจิรายุทธ ปโยโค	- ศน.ม. (การสอนภาษาไทย) - อาจารย์ประจำหลักสูตร - ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสน ศาสตร์ยโสธร (รก.)
2.	ดร.อุทัย กมลศิลป์	- ประ.ด. (การบริหารการศึกษา) - ผู้อำนวยการการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย อำเภ โพนทอง-หนองพอก
3.	ดร.สุวิมล สมไชย	- ประ.ด. (การบริหารการศึกษา) - ศน.ม. (การบริหารการศึกษา) - ครูชำนาญการพิเศษ

ภาคผนวก ง
(รายชื่อผู้ให้การสัมภาษณ์)

รายชื่อผู้ให้การสัมภาษณ์

ที่	ชื่อ-นามสกุล	โรงเรียน
1.	นายธีระวุฒิ ภูมิแสน	ยโสธรพิทยาคม
2.	นายไกรเทพ ผลจันทร์	บ้านสำราญ
3.	นายพีระพงษ์ แสนสิง	สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ยโสธร เขต 1
4.	นายอุบล อาทิตย์	วิทยาลัยศาสนศาสตร์ ยโสธร
5.	นางสาวสมปอง จันทคง	ยโสธรพิทยาสรรค์
6.	นางสาววารินทร์ จันทมาศ	พนมไพรพิทยาคาร
7.	นางสาวมลวิทย์ สีหนาท	อนุบาลยโสธร
8.	นางทรัพย์อนันต์ คำจันทร์	หนองหมื่นถ่านวิทยา
9.	นายเตวิชย์ นามรักษ์	บ้านสำราญ
10.	นายอุทัย กมลศิลป์	ทรายมูลวิทยา
11.	นายวิจิต ภูศรีฐาน	บ้านทุ่งแต่
12.	นายพิกุล ภูมิแสน	โรงเรียนสันติธรรมวิทยา
13.	นายสุวิมล สมไชย	ยโสธรพิทยาคม
14.	นางอังคณา สิริอนุศาสตร์	สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ยโสธร เขต 1
15.	นายจรรยา พันแสน	เทศบาล 2 สามัคคีวัฒนา
16.	นายดุสิต กุบแก้ว	สุขวิทยากร ตั้งตรงจิตร
17.	นายพูนศักดิ์ วิเศษแก้ว	สุขวิทยากร ตั้งตรงจิตร
18.	นางสาวจรูญย์ ผุดผ่อง	กีฬาจังหวัดยโสธร
19.	นายวีระพงษ์ วิจารณ์	บ้านหนองบอน
20.	นายประจักษ์ หว่อง	เทศบาล 2 สามัคคีวัฒนา
21.	นายสหัสรัฐ กุบแก้ว	เทศบาล 1 สุขวิทยากร ตั้งตรงจิตร 15
22.	พระครูปริยัติพลกร	วัดบ้านทุ่งแต่
23.	นายถาชัย บุตรดี	ดงมะไฟพิทยาคาร
24.	นางละเอียด จันทศรี	เทศบาล 1 สุขวิทยากร ตั้งตรงจิตร 15
25.	นายกิตติพงศ์ ไชยช่วย	เทศบาล 1 สุขวิทยากร ตั้งตรงจิตร 15

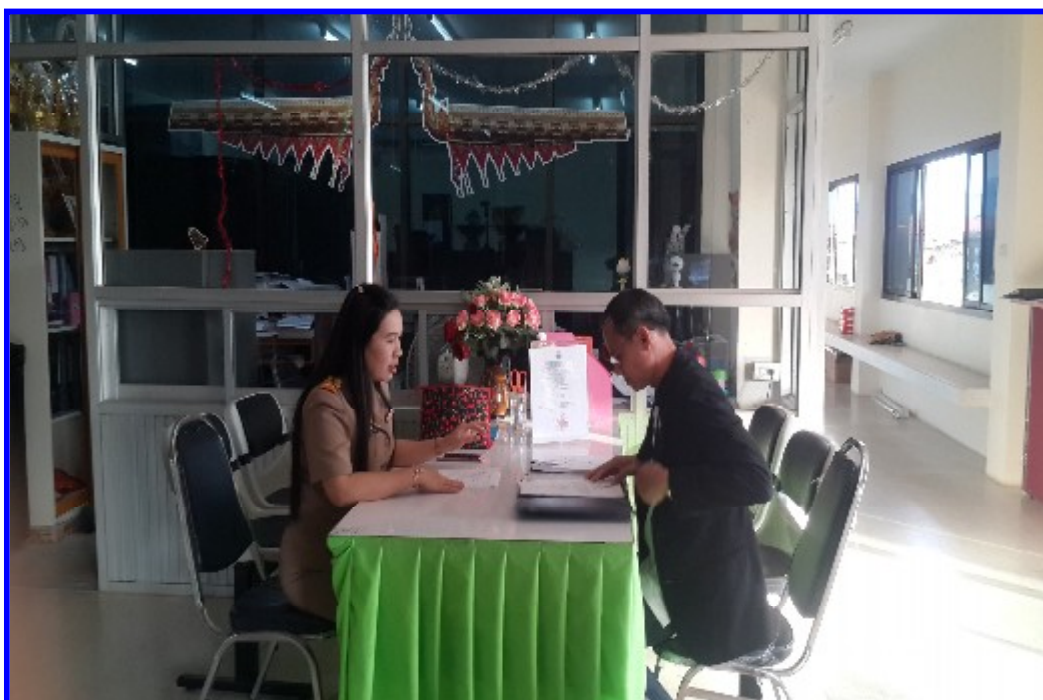
ภาคผนวก จ
(ภาพประกอบการสัมภาษณ์)

ภาพ 1-2 : สัมภาษณ์ ผู้แทนครูผู้สอนบุคลิกภาพครูตามหลักคุณธรรม
ณ โรงเรียนทรายมูลวิทยา อำเภอทรายมูล จังหวัดยโสธร

ภาพ 3-4 : สัมภาษณ์ ผู้แทนครูผู้สอนบุคลิกภาพครูตามหลักสูตรธรรม
ณ โรงเรียนทรายมูลวิทยา อำเภอทรายมูล จังหวัดยโสธร

ภาพ 5-6 : สัมภาษณ์ ผู้แทนครูผู้สอนบุคลิกภาพครูตามหลักคุณธรรม
ณ โรงเรียนสันติธรรมวิทยา อำเภอเมืองยโสธร

ภาพ 7-8 : สัมภาษณ์ ผู้แทนครูผู้สอนบุคลิกภาพครูตามหลักคุณธรรม
ณ โรงเรียนสันติธรรมวิทยา อำเภอเมืองยโสธร

บทความวิจัย

รูปแบบการเสริมสร้างบุคลิกภาพครูในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ด้วยหลักธรรมในพระพุทธศาสนา

จำรัส บุตดาพงษ์

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง รูปแบบการเสริมสร้างบุคลิกภาพครูภาคตะวันออกเฉียงเหนือด้วยหลักธรรมในพระพุทธศาสนา มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาการเสริมสร้างบุคลิกภาพครูในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 2) เพื่อสร้างรูปแบบการเสริมสร้างบุคลิกภาพครูด้วยหลักธรรมในพระพุทธศาสนา และ 3) เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะการเสริมสร้างบุคลิกภาพครูภาคตะวันออกเฉียงเหนือด้วยหลักธรรมในพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ กลุ่มตัวอย่างได้แก่ ครูผู้สอนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 และเขต 2 ผลการวิจัย พบว่า ครูที่เป็นกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 57.89 มีอายุ 41-50 ปี ร้อยละ 50.42 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 ร้อยละ 60.94 รูปแบบการเสริมสร้างบุคลิกภาพครู ประกอบด้วย ด้านบุคลิกภาพทางกาย ด้านบุคลิกภาพด้านอารมณ์ ด้านบุคลิกภาพด้านสังคม และด้านสติปัญญา คุณลักษณะเป็นครูที่ดี โดยรวมอยู่ในระดับมาก หลักธรรมในพระพุทธศาสนา โดยรวมอยู่ในระดับมาก ส่วนการเปรียบเทียบรูปแบบการเสริมสร้างบุคลิกภาพพบว่า ทุกด้านมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน ด้านหลักธรรมปฏิบัติ ครูที่สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาต่าง ๆ มีความคิดเห็นแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนการสัมภาษณ์เชิงลึก พบว่า หลักธรรมที่นำมาใช้ ได้แก่ หลักคุณธรรม หลักธรรมสนับสนุน ได้แก่ อิทธิบาทธรรม สังคหวัตถุธรรม หลักการคบมิตร สันตุฏฐิธรรม

คำสำคัญ : รูปแบบ, การเสริมสร้าง, บุคลิกภาพ, ครู, คุณธรรม, พระพุทธศาสนา

Promotion Characteristic of Teachers in North Eastern with Principle of Dhamma in Buddhism

Chamras Buddapong

Abstract

This research has a purpose. To study teacher personality enhancement in northeastern Thailand. To create a model of teacher personality enhancement with the principles of Buddhism. And to study the northeastern teacher personality reinforcement recommendations in Buddhism. This is quantitative and quantitative

research. The samples were School teacher the data were analyzed by frequency, percentage, mean, and standard deviation t-test. Level 0.05. Qualitative data were content analysis.

The research finding were as follows. The model of teacher personality development, including personality, physical, emotional, social and intellectual. Features are good teacher. The overall level is very high. Principles in Buddhism The overall level is very high. The comparison of personality enhancement patterns found that all aspects were not significantly different. Principles of practice Teachers under different Education Service Offices Have different opinions Statistically Gurus. Supporting principles: Friendly principles, And righteousness.

Keyword : Model, Including, Personality, Teachers, Principles, Buddhism.

ภูมิหลัง

จากอดีตที่ผ่านมาครูมีความสำคัญต่อสังคมมากมายกระทั่งสังคมยกย่องให้ครูเป็นปูชนียบุคคล เป็นพ่อแม่คนที่สองของศิษย์นอกจากครูจะคอยสั่งสอนอบรมวิชาความรู้ต่าง ๆ แล้วครูจะต้องคอยดูแลเอาใจใส่ต่อสุขทุกข์ของศิษย์ ความเจริญก้าวหน้าของศิษย์และคอยปกป้องมิให้ศิษย์กระทำความชั่วต่าง ๆ อีกด้วย งานของครูเป็นงานสร้างสรรค์ที่บริสุทธิ์เพราะเป็นการวางรากฐานความรู้ ความดีและความสามารถทุก ๆ ด้านแก่ศิษย์เพื่อช่วยให้สามารถดำรงตนเป็นคนดี มีอาชีพเป็นหลักฐาน และเป็นประโยชน์แก่สังคม เพื่อความสำเร็จ ความก้าวหน้าและความสุขความเจริญของผู้คนตลอดชีวิต จะเห็นได้ว่า ครูไม่ใช่บุคคลธรรมดาแต่ครูเป็นบุคคลที่มีความสำคัญต่อสังคมและประเทศชาติอย่างยิ่ง เพราะครูเป็นทั้งผู้สร้าง และผู้กำหนดอนาคตของเยาวชน สังคมและประเทศชาติ ให้พัฒนาไปในทิศทางที่ต้องการและถูกต้องแต่ความคาดหวังที่หลายฝ่ายหวังไว้กับครูจะสำเร็จได้ก็ต้องขึ้นอยู่กับความรับผิดชอบ ความตั้งใจจริง ความเสียสละ ความเอาใจใส่ ความอดทน ในการที่จะอบรมสั่งสอนศิษย์

ครูมีประวัติของความเป็นครูมาช้านาน และเป็นที่เคารพบูชาของคนทั่วไปเป็นอย่างมาก ครูสมัยก่อนกับสมัยปัจจุบันมีความเหมือนและความแตกต่าง เพราะสภาพสังคมที่เปลี่ยนไป เศรษฐกิจ การเมือง ภาวะโลกาภิวัตน์ ย่อมทำให้ครูมีชีวิตที่เปลี่ยนไป คนที่เป็นครูจึงต้องอดทน มุ่งมั่นในอาชีพ รักในอาชีพ ภาควิชาใจในอาชีพ กระทำตนให้ได้ชื่อว่า "ครู" ไม่ว่าใครจะว่าอย่างไร ย่อมไม่หวั่นไหวไป เพราะคนดี อยู่ที่ไหนก็ดี ใครตำว่าก็ยังเป็นคนดี ครูดี แม้สังคม จะให้ค่าความสำคัญลดลงไปมากกว่าแต่ก่อน แต่ครูก็ยังเป็นครู ด้วยเหตุนี้นานาชาติประเทศรวมทั้งประเทศไทยจึงต้องเร่งปฏิรูปการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่และด้านการเรียนการสอนซึ่งเป็นหัวใจสำคัญในการหล่อหลอมเยาวชน

ชนให้เติบโตขึ้นเป็นแรงงานที่มีศักยภาพทั้งนี้ปัจจัยหลักประการหนึ่งของการปฏิรูปการศึกษาคือการพัฒนาคุณภาพครู อาจกล่าวได้ว่า “...ครูในสมัยกรุงสุโขทัยถึงกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นคือพระภิกษุสมัยนั้นภาระหน้าที่ของพระภิกษุที่เป็นครู คือต้องบิณฑบาตมาเลี้ยงดูศิษย์อบรมศิษย์ในทางศาสนา นอกจากนั้นครูจะสอนเขียนอ่านหนังสือไทยและบาลีกิจกรรมในแต่ละวันจะแสดงให้เห็นหน้าที่ของพระที่เป็นครูคือในช่วงเช้าหลังจากที่ท่านฉันข้าวเสร็จ มีการเรียนเขียนอ่านต่อหนังสือ ท่องบ่น ตอนก่อนเพล เด็กก็ต้องเตรียมการให้พระฉันเพลหลังอาหารกลางวันเด็กก็ฝึกหัดเขียน อ่าน ท่อง บ่น พระก็จำวัด พอถึงเวลาบ่าย 1 โมง หรือ 2 โมงพระก็ตื่นนอนมาตรวจให้และสอบดูผู้เขียนอ่านไปตอนเช้าว่าถูกต้องเพียงใด คนที่แม่นยำก็ได้เรียนต่อเติมขึ้นไป บางแห่งมีการตรวจสอบในตอนเช้า ตอนบ่ายจึงเรียนเขียนอ่านต่อถ้าใครเกียจคร้านก็จะถูกตีด้วยไม้ บ่าย 4 โมงครึ่ง หรือ 5 โมง จึงเลิกเรียน วันหยุดเรียนได้แก่วันพระ และวันที่มีพิธีต่าง ๆ...”

จากสภาพที่กล่าวมาถือได้ว่า

อนึ่ง หากมีการหยิบยกปัญหาด้านคุณธรรมจริยธรรมมาถกกันในเวทีใดก็ตามเสียงสะท้อนจากทุกภาคส่วนต่างมีความเห็นสอดคล้องต้องกันว่าเกิดจากความล้มเหลวด้านการจัดการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ปัญหาการดำเนินชีวิตของครู เพราะมองว่าการปลูกฝังผู้เรียนให้มีคุณธรรมจริยธรรมเพื่อเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิตนั้นเป็นภาระหน้าที่ของสถานศึกษาและครู และแม้แต่ในสถานศึกษายังเข้าใจว่าเป็นหน้าที่ของครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ซึ่งการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมจะต้องเริ่มต้นที่ครอบครัวก่อน เพื่อเป็นพื้นฐานที่มั่นคง จากนั้นสถานศึกษาทุกระดับต้องมีความเข้มแข็งในการพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ควบคู่ไปกับคุณธรรมจริยธรรม รู้เท่าทันกับความซับซ้อนของสังคม รู้จักเลือกรับแต่สิ่งดี ๆ ไม่ใช้รับทุกอย่างโดยไม่คำนึงถึงผลกระทบที่จะตามมา และที่สำคัญต้องเข้าใจบริบทและข้อจำกัดของตนเอง โดยมีผู้ใหญ่จากทุกภาคส่วนในสังคมเป็นแบบอย่างที่ดี (มีบุคลิกภาพที่เป็นแบบอย่างที่ดี) ครูผู้สอนไม่สามารถพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมแก่ผู้เรียนให้ประสบความสำเร็จได้ หากขาดการสนับสนุนของผู้บริหารสถานศึกษา ผู้บริหารจำเป็นต้องมีวิสัยทัศน์และมีทักษะด้านบริหารจัดการ มีความสามารถในการสร้างเครือข่าย เพื่อจัดสรรและระดมทรัพยากรจากชุมชน องค์กรท้องถิ่น หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน มาร่วมสนับสนุนกิจกรรม และที่สำคัญผู้บริหารและครูผู้สอนต้องมีคุณธรรมจริยธรรม เพราะต้องไม่ลืมว่า แบบอย่างที่ดีสามารถช่วยให้เกิดการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมได้ดีกว่าการสั่งสอนหรือการสั่งให้ทำ และการกระทำใด ๆ ที่ขัดแย้งกับคำสอนของตนเองจะเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมเป็นอย่างมาก แม้สังคมจะมีบรรทัดฐานที่ชัดเจนว่า คุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่จะให้เกิดขึ้นในเด็กและเยาวชนไทยเป็นอย่างไร แต่การพัฒนาคุณลักษณะที่จะให้เกิดขึ้นภายในจิตใจคือคุณธรรมซึ่งเป็นนามธรรมนั้นเป็นภารกิจที่ยากยิ่งต่อการวัดและประเมินผลของครูผู้สอน ซึ่งจะเป็นประเด็นปัญหาสำคัญที่จะเป็นตัวชี้วัดทำลายความสามารถของครูผู้สอนและแบบอย่างทางสังคม

ประเด็นดังกล่าว สอดคล้องกับผลการสำรวจของสวนดุสิตโพล มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต ได้สำรวจ “ความเชื่อมั่นครูไทย” ปี 2553 โดยสำรวจความคิดเห็นจากประชาชนทุกสาขาอาชีพทั่วประเทศ จำนวน 9,185 คน ระหว่างวันที่ 2-12 มกราคม 2554 โดยเน้นตัวชี้วัด 30 ประเด็นที่บ่งบอกถึงความเชื่อมั่นต่อครูไทย ทั้งในด้านส่วนตัว ชุมชนและการพัฒนาวิชาชีพตลอดจนการพัฒนาประเทศในรอบปี 2553 ที่ผ่านมา โดยพบว่า 5 อันดับจุดเด่นของครูไทยในปี 2553 ในสายตาของประชาชนคือ อันดับที่ 1 ความรู้ความสามารถในการสอน ร้อยละ 44.98 อันดับที่ 2 การดูแลเอาใจใส่ให้ความรักต่อนักเรียน ร้อยละ 18.26 อันดับที่ 3 ความขยันขันแข็ง อดทน ร้อยละ 14.71% อันดับที่ 4 ความเมตตา มีจิตใจโอบอ้อมอารี ร้อยละ 11.27 และ อันดับที่ 5 การทุ่มเทถ่ายทอดความรู้ให้กับนักเรียนอย่างเต็มที่ 10.78 ขณะที่ 5 อันดับจุดด้อยของครูไทยในปี 2553 ในสายตาของประชาชนคือ อันดับที่ 1 เมื่อครูโกรธหรือโมโหมักขาตการควบคุมอารมณ์ ร้อยละ 28.67 ส่วนอันดับที่ 2 การใช้วาจา คำพูดกับนักเรียนไม่น่าฟัง ร้อยละ 26.51 อันดับที่ 3 ครูมีภาระงานที่นอกเหนือจากการสอนมาก ทำให้ไม่มีเวลาในการจัดการเรียนการสอน ร้อยละ 16.82 อันดับที่ 4 การเพิ่มพูนวิชาความรู้ แสวงหาความรู้ใหม่ๆ เพื่อนำมาปรับใช้ในการเรียนการสอน ร้อยละ 15.31 ส่วน อันดับที่ 5 การรับฟัง เปิดโอกาสให้เด็กได้พูด หรือ อธิบายเพื่อครูจะได้มีความเข้าใจในตัวเด็กมากขึ้น ร้อยละ 12.69

สรุปได้ว่าทุกภาคส่วนในสังคมจะต้องตระหนักถึงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม เฉพาะอย่างยิ่งการเสริมสร้างบุคลิกภาพและความมุ่งมั่นตั้งใจ ลงมือปฏิบัติอย่างจริงจัง ผู้ใหญ่ต้องเป็นแบบอย่างที่ดีแก่เด็กเยาวชน พ่อแม่ผู้ปกครองต้องดูแลเอาใจใส่บุตรหลานอย่างใกล้ชิด ครูต้องมีสำนึกและจิตวิญญาณของความเป็นครูเพิ่มขึ้น หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน องค์กรศาสนา สื่อมวลชนทั้งหลาย ต้องตื่นตัว ผนึกกำลังร่วมกันเพื่อพัฒนาและขับเคลื่อนให้สังคมไทยเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ที่ยึดหลักคุณธรรมนำชีวิตไปสู่ความสุข และที่สำคัญต้องเป็นความสุขแบบเรียบง่ายและยั่งยืน

ดังนั้น จากสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นกับสังคมด้านการศึกษานอกจากนี้ยังสังคมครูและบุคลากรทางการศึกษาที่เป็นสถาบันหลักในการขัดเกลา อบรมและพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้พร้อมในการที่จะพัฒนาสังคมและประเทศชาติให้เจริญรุ่งเรือง การเสริมสร้างบุคลิกภาพครูด้วยการใช้หลักธรรมในพระพุทธศาสนา มาจึงเป็นส่วนสำคัญยิ่งต่อการเป็นแบบอย่างที่ดีของสังคมครูและสังคมไทย ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะทำวิจัยในเรื่องดังกล่าว

คำถามการวิจัย

1. การเสริมสร้างบุคลิกภาพครูในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีลักษณะอย่างไร
2. รูปแบบการเสริมสร้างบุคลิกภาพครูด้วยหลักธรรมในพระพุทธศาสนาควรเป็นแบบใด

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการเสริมสร้างบุคลิกภาพครูในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
2. เพื่อเปรียบเทียบรูปแบบการเสริมสร้างบุคลิกภาพครูในภาคตะวันออกเฉียงเหนือจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล
3. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะการเสริมสร้างบุคลิกภาพครูภาคตะวันออกเฉียงเหนือด้วยหลักธรรมในพระพุทธศาสนา

ความสำคัญของการวิจัย

ครูนับว่าเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาสังคมและประเทศชาติเพราะครูมีหน้าที่ต้องพัฒนาคน พัฒนาความคิด พัฒนาความรู้และพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมให้แก่เยาวชนของชาติ เพื่อที่พวกเขาจะได้เป็นคนที่มีคุณภาพของสังคมต่อไป ดังนั้น จึงได้กำหนดบทบาทหน้าที่ของครูไว้คือ ครูจะต้องเป็นนักวิจัย เก็บข้อมูลให้ละเอียดว่าปัญหาสังคมในปัจจุบันมีอะไรที่ครูจะต้องร่วมมือแก้ไข ครูต้องเป็นนักวิเคราะห์ เมื่อหาข้อมูลมาพร้อมก็นำปัญหาเหล่านั้นมาวิเคราะห์ต้นตอของปัญหาให้ละเอียด ครูต้องเป็นนักวิจารณ์ทั้งปัญหาของตนเองของนักเรียนและสังคมด้วยวิธีจิตวิทยาเพื่อความกระจ่างของปัญหา ครูจะต้องเป็นคนกล้าที่จะแสดงว่า ครูเข้าใจปัญหาและพร้อมที่จะแก้ปัญหา และครูจะต้องมีความสามารถนำคุณค่าของบทเรียนมาเป็นตัวเชื่อมโยงผสมผสานให้เกิดการแก้ไขปัญหาในสังคมอย่างมีประสิทธิภาพสภาวะการณ์ครูและศึกษาไทยในปัจจุบัน เป็นสิ่งที่น่าเป็นห่วงในความเป็นครูไทย การทำตนให้เป็นครูนั้นไม่ใช่เรื่องง่าย ครูไทยในสมัยนี้ สนใจการพัฒนาการเรียนการสอนน้อยลง ความเป็นครูที่ดীনั้น ต้องเป็นครูอยู่ตลอดเวลา ไม่ใช่เป็นครูแค่ตอนที่อยู่ในโรงเรียน ครั้นพอออกนอกโรงเรียนแล้วก็สลัดคราบครูทิ้งออกไปเที่ยวตามสถานบันเทิงต่างๆ ที่ว่าสนใจการพัฒนาการเรียนการสอนน้อยลงนั้น เพราะครูคิดว่า มาทำงานสอนแค่นี้เวลาเท่านั้นบางคนสอนในเวลาให้เหนื่อยหน่ายแล้วค่อยสอนพิเศษมากหน่อย ดังนั้นจึงมีเหตุการณ์ที่ว่า เรียนพิเศษกับครูคนนั้น คนนี้ แล้วทำให้ผลการเรียนดีขึ้น ก็จะไม่ดีได้อย่างไร ก็ครูเป็นคนออกข้อสอบซึ่งถือว่าเป็นผู้ขาดคุณธรรมและจริยธรรม พร้อมความรับผิดชอบโดยสิ้นเชิงเหมือนกับนักเรียนคือลูกค้าที่ต้องจ่ายเงินมาให้ได้ เด็กจะเป็นอย่างไร ฉันไม่สน ฉันติดหนี้เยอะขอฉันหาเงินมาได้ก็พอได้ อ่านคำที่กล่าวไว้ว่า "....ครูอาชีพ คือ คนที่เป็นครูด้วยใจรัก เป็นครูด้วยจิตและวิญญาณ มีความเป็นครูทุกลมหายใจ ตั้งแต่เกิดจนตาย เป็นครูที่รัก และห่วงหาห่วงใย อาหารต่อนักเรียน ต่อศิษย์ดุจลูกในไส้ของตน จะทำทุกวิถีทางที่จะทำให้ศิษย์เป็นคนดี ไม่ยินยอมให้ศิษย์เป็นคนไม่ดีเป็นอันขาด จะติดตามสอดส่องศิษย์ทุกเมื่อเชื่อวัน โดยไม่ละทิ้ง และมีความสุขมากในการที่ได้เกิดมาเป็นครู รักเกียรติ เติบโตจนสถาบันครูอย่างภาคภูมิใจ และอาชีพครู คือ คนที่มายึดการเป็นครูเป็นอาชีพ เพื่อให้ได้ค่าตอบแทน ขาดจิตวิญญาณของความเป็นครู ซึ่งขณะนี้ครูของไทยมี

ลักษณะอาชีพครูเป็นจำนวนมาก ถ้าไม่ได้รับการแก้ไข จะเป็นเงื่อนไขที่จะทำให้ลายความหวังของการปฏิรูปการศึกษา เพราะครูคือความหวัง ที่จะนำสู่ความสำเร็จในสังคมไทย..."

ขอบเขตของการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง “การเสริมสร้างบุคลิกภาพครูภาคตะวันออกเฉียงเหนือด้วยหลักคุณธรรมในพระพุทธศาสนา” นี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขต ไว้ดังนี้

ขอบเขตด้านเนื้อหา ได้แก่ 1) การเสริมสร้างบุคลิกภาพครู 2) รูปแบบและคุณลักษณะครูที่ดี 3) หลักธรรมกับการเสริมสร้างบุคลิกภาพครู

ขอบเขตด้านประชากร ในการวิจัยเรื่อง การเสริมสร้างบุคลิกภาพครูภาคตะวันออกเฉียงเหนือด้วยหลักคุณธรรมในพระพุทธศาสนา นี้ ผู้วิจัย ได้กำหนดประชากร ได้แก่ ครู จังหวัดยโสธร จำนวน 6,022 คน

ขอบเขตด้านพื้นที่ ได้แก่ 1. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายโสธร เขต 1 ประกอบด้วย 4 อำเภอ ได้แก่ 1) อำเภอเมือง 2) อำเภอดอวง 3) อำเภอมหาชนะชัย และ 4) อำเภอคำเขื่อนแก้ว 2. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายโสธร เขต 2 ประกอบด้วย 5 อำเภอ ได้แก่ 1) อำเภอกุดชุม 2) อำเภอป่าดัว 3) อำเภอทรายมูล 4) อำเภอไทยเจริญและ 5) อำเภอเลิงนกทา

นิยามศัพท์เฉพาะ

การเสริมสร้าง หมายถึง กระบวนการ วิธีการ ที่ส่งเสริมสนับสนุนในการเสริมสร้างบุคลิกภาพ โดยการใช้หลักธรรมทางพุทธศาสนาที่จะทำให้ครูได้เกิดบุคลิกภาพที่ดีต่อการปฏิบัติหน้าที่ในสถานศึกษา

บุคลิกภาพ หมายถึง การแสดงออกทางกาย วาจาในการปฏิบัติตนของครูในการปฏิบัติหน้าที่ในสถานศึกษาและการประพฤติปฏิบัติตนนอกสถานศึกษาอันเป็นที่ยอมรับของสังคม

ครู หมายถึง บุคลากรทางการศึกษาผู้ทำหน้าที่การสอนในสถานศึกษาทั้งเป็นของรัฐในจังหวัดยโสธร

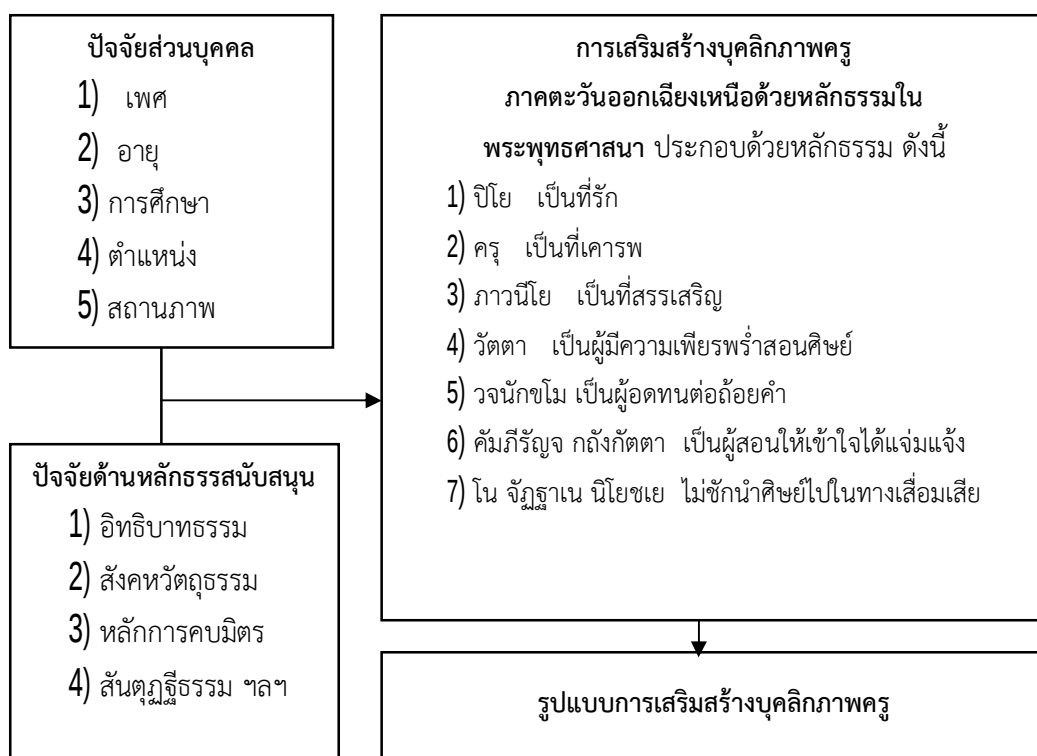
หลักคุณธรรม หมายถึง คำสอนในพระพุทธศาสนาที่เน้นเรื่องการปฏิบัติตนตามภาระหน้าที่ ได้แก่ **คุณฐานิยธรรม 7 ประการ** ประกอบด้วย 1) ปิโย เป็นที่รัก 2) ครุ เป็นที่เคารพ 3) ภาวนียो เป็นที่สรรเสริญ 4) วัตตา เป็นผู้มีความเพียรพร้าสอนศิษย์ 5) วจนักขโม เป็นผู้อดทนต่อถ้อยคำ 6) คัมภีรญจ กลังกัตตา เป็นผู้สอนให้เข้าใจได้แจ่มแจ้ง 7) โน จัญฐาเน นิโยชเย ไม่ชักนำศิษย์ไปในทางเสื่อมเสีย

ปัจจัย หลักธรรมสนับสนุน 1) อิทธิบาทธรรม 2) สังคหัตถุธรรม 3) หลักการคบมิตร 4) สันตฎฐิธรรม ฯลฯ

ปัจจัยส่วนบุคคล หมายถึง คุณลักษณะส่วนตัวของกลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย 1) เพศ 2) อายุ 3) การศึกษา 4) ตำแหน่ง 5) สถานภาพ

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ในการทำวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้รวบรวมแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแล้วสามารถสรุปเป็นกรอบแนวความคิดได้ ดังนี้

สมมติฐานของการวิจัย

1. ครูภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่มีปัจจัยส่วนบุคคลต่างกันมีการเสริมสร้างบุคลิกภาพ ต่างกัน
2. การเสริมสร้างบุคลิกภาพครูภาคตะวันออกเฉียงเหนือด้วยหลักธรรมในพระพุทธศาสนา ต่างกันตามปัจจัยส่วนบุคคล

สรุปผลการวิจัย

อภิปรายผล

ข้อเสนอแนะในทางปฏิบัติ

1. ควรจัดคู่มือประกอบการสอนเพื่อเป็นแนวทางในการจัดการศึกษาการเสริมสร้างบุคลิกภาพครูภาคตะวันออกเฉียงเหนือด้วยหลักธรรมในพระพุทธศาสนา
2. ควรจัดการอบรมให้ความรู้แก่ครูผู้สอนเตรียมความพร้อมให้ทันยุคสมัยในการเสริมสร้างบุคลิกภาพครูภาคตะวันออกเฉียงเหนือด้วยหลักธรรมในพระพุทธศาสนา เช่น การผลิตสื่อ
3. ควรมีการตรวจเยี่ยม ประเมินผลในขณะที่พระปฏิบัติการสอนการเสริมสร้างบุคลิกภาพครูภาคตะวันออกเฉียงเหนือด้วยหลักธรรมในพระพุทธศาสนา

ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

จากการศึกษาข้อเสนอแนะและแนวทางแก้ไขการเสริมสร้างบุคลิกภาพครูภาคตะวันออกเฉียงเหนือด้วยหลักธรรมในพระพุทธศาสนา สามารถสรุปได้ดังนี้

1. ควรทำการวิจัยเรื่องการเสริมสร้างบุคลิกภาพครูด้วย การครองตน ครองคน และการครองงาน
2. ควรวิจัยด้านการสร้างจิตสำนึกที่ดีด้วยหลักการปฏิบัติหลัก 3 ประการ คือ งามเบื้องต้น (เตรียมการ) งามท่ามกลาง (ปฏิบัติการ) และงามที่สุด (สรุปผล)

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

กิตติวดี บุญชื่อ. รายงานการสังเคราะห์รูปแบบการพัฒนาครูทั้งโรงเรียน : ประสพการณ์จากโรงเรียนในโครงการโรงเรียนปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน. กรุงเทพฯ : สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, 2546

คณะวิจัยของคณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏเพชรบุรี. การวิจัยและพัฒนา รูปแบบการพัฒนาครูและชุดการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐาน. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี, 2545.

จักรกฤษณ์ จุฑาทิพรัตน์ สมเกียรติ อินทร์ักษ์. รายงานการวิจัยค่านิยมที่พึงประสงค์สำหรับ
สังคมไทยในปัจจุบันของนักศึกษา. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย สงขลา,
2555

ชูชาติ ทิพย์พชรกุล. การศึกษาบุคลิกภาพของครูช่างอุตสาหกรรมสังกัดกองวิทยาลัยเทคนิคกลุ่ม
อาชีวศึกษาภาคกลาง กรมอาชีวศึกษา. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัย
สรีนครินทร์วิโรฒ, 2540.

เตือนใจ รักษาพงศ์. การพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้เพื่อการบริหารงานวิชาการของ
สถานศึกษาขั้นพื้นฐานด้วยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม.
วิทยานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยบูรพา, 2551.

ถวัลย์รัฐ วรเทพพิพิงษ์. การกำหนดและวิเคราะห์นโยบายสาธารณะ. ทฤษฎีและการประยุกต์ใช้. (พิมพ์
ครั้งที่ 2) กรุงเทพฯ : โครงการตำราเอกสารและตำรา, คณะรัฐประศาสนศาสตร์, สถาบัน
บัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2541.

ที่.ส. 9/198/161

ธีราพร กุลนันทน์. บุคลิกภาพครูปฐมวัย. นครสวรรค์ : สถาบันราชภัฏนครสวรรค์, 2543.

บงกช มงคลชัย. การพัฒนาบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนเพื่อพัฒนาจริยธรรมของเด็กนักเรียน.
วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยบูรพา, 2540.

บุญชม ศรีสะอาด. วิจัยเบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาสน์, 2545.

บุญส่ง หาญพานิช. การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการความรู้ในสถาบันอุดมศึกษาไทย.
วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2546.

พงษ์นรินทร์ นัมคณิสร์. ปัญหาและข้อเสนอแนะของครูประถมศึกษาในการปลูกฝังและเสริมสร้าง
จริยธรรมให้นักเรียนโรงเรียนคาทอลิก สังกัดสังฆมณฑลจันทบุรี. วิทยานิพนธ์
การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยบูรพา, 2540.

พระเชมวัฒน์ ธรรมกุล. บุคลิกภาพตามแนวพุทธศาสนาของครูโรงเรียนปริยัติธรรม แผนกสามัญ
จังหวัดเลย. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาการศึกษา
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2544.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต). ม.ป.ป. ศิลปะศาสตร์แนวพุทธ. กรุงเทพฯ : พิมพ์สวย, 2507.

พระวรธัมโม ภิกขุ. อ้างถึงใน รัตนวดี โชติกพนิช. ม.ป.ป. จริยธรรมและจรรยาบรรณในวิชาชีพครู.
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

พัชลี อ่อนนิม. บุคลิกภาพของครูผู้สอนระดับก่อนประถมศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์
การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยบูรพา, 2539.

พุทธทาสภิกขุ. การศึกษาคืออะไร. กรุงเทพฯ: ธรรมบุชา, 2521.

- . ธรรมสำหรับครู. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์นิพนพาน, 2529.
- ยนต์ ชุ่มจิตร. ความเป็นครู. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2541.
- เยาวดี ราชชัยกุล วิบูลย์ศรี . การประเมินโครงการ: แนวคิดและแนวปฏิบัติ. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544.
- รัตน์วดี โชติกพนิช. ม.ป.ป. จริยธรรมและจรรยาบรรณในวิชาชีพครู. คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2525. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์, 2525.
- ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. การวัดด้านจิตพิสัย. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สุวีริยาสาส์น, 2543.
- วิรัช วิรัชนิภาวรรณ. คำนิยมของข้าราชการไทยในยุคปฏิรูประบอบราชการ. กรุงเทพฯ : นิติธรรม, 2547.
- ศุภลักษณ์ เศษะพานิช. การนำเสนอ รูปแบบการบริหารแบบเบ็ดเสร็จ ในโรงเรียนเอกชนประเภทสามัญศึกษา. คุรุศาสตร์มหาบัณฑิต (บริหารการศึกษา) สถาบันราชภัฏพระนครศรีอยุธยา, 2544.
- สงวน กำเลิศทอง. บทบาทของครูในการสอนจริยศึกษาในการส่งเสริมจริยธรรมให้แก่ นักเรียนระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอแก่งหางแมว จังหวัดจันทบุรี. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยบูรพา, 2542.
- สมาน อัสวภูมิ. รายงานการวิจัยเรื่องการบริหารและการจัดการศึกษาของพื้นที่การศึกษาในประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศอังกฤษ. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์ พับลิชชิ่ง, 2537.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. แผนหลักการปฏิรูปการฝึกหัดครูพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา. กรุงเทพฯ : ฟีนีซ์พับลิชชิ่ง, 2538.
- สุขุมล หวังวนิชพันธุ์. การพัฒนาบุคลิกภาพเกี่ยวกับความเป็นครูของนักศึกษา สาขาวิชาวิศวกรรมอุตสาหการ. คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร, 2551.
- สุรรัตน์ ฝนอรุณ. บุคลิกภาพของผู้บริหารระดับกลางในองค์การเอกชน เขตกรุงเทพมหานคร ตามแนวคิด 6 ในพระพุทธศาสนา. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2546.
- อง.ปญจก. 22/159/205
- อง.สต ตก. 23/34/33./34
- อง.สตตก. 23/34/33

อำนาจ อนันตชัย. สิงหาคม. คุณธรรมและจรรยาบรรณของข้าราชการ. วารสารพัฒนา ชุมชน. 2543 23(16).

อุทุมพร จามรมาน. โมเดล. วารสารวิชาการ มีนาคม, 2541 1 (3).

Andrews, Theodore E. Improving Adult Learning Programs, in Adult Learners : A Reasearch Study. Theodore E. Andrews, W. Robert Houston, and Branda L. Bryant. Washington, D.C. : Association of Teacher Educators.

Day, C. 1999. Developing Teachers The Challenges of Lifelong Learning. Hong Kong : Graphic Raft Limited,1981.

Good, Carter V. Dictionary of Education. New York : Mc Graw Hill Book, 1973

Emmer E. T.,C. M. Evertson and I. M. Anderson. Effective Classroom Management at the Beginning of the School Year. The Elmentary School Journal 50 (5). 1980.

Husén, T.; Postlethwaite, T.N., eds. International encyclopedia of education. 2nd ed. Oxford, UK, Elsevier Science,1994.

Keeves, J.P., & Alagumalai, S. Advances inmeasurement in science education. In B.J. Fraser & K. G. Tobin (Eds.), International handbook of science education Dordrecht: Kluw,1998.

Kluckhohn, Clyde. Culture and Behavior. New York, Macmillan, 1962.

Loucks, Susan F. and Gene E. Hall. Assessing and Facilitating the Implementation of Innovation : A New Approach. Educational Technology. 17(21) : 18-21.

Orlich, Donald C. 1989. Staff Development : Enhancing Human Potential. Massachusetts : Allyn and Bacon,1977.

Skinner, B.F. Contingencies of Reinforcement : A Theoretical Analysis. Englewood Cliffs, N.J. : Prentice-Hall,1996.

Stoner, A. F. , & Wankel, C. Management. (3rd ed.) New Delhi: Prentice-Hill. 1986.

บทความจากเว็บไซต์/อินเทอร์เน็ต

คุณครู.คอม. 2551. จิตวิทยาสำหรับครู. (ออนไลน์) (อ้างเมื่อ 15 พฤษภาคม 2554). จาก <http://oo-cha.com/index.php>.

พุทธทาสภิกขุ. การบรรยาย ณ สวนโมกขพลาราม อำเภอไชยา จังหวัด สุราษฎร์ธานี. วันที่ 4-9 กันยายน 2527.

จาก <http://www.oknation.net/blog/Duplex/2009/03/17/entry-2>
วันทนีย์ แสนภักดี.2554. การพัฒนาบุคลิกภาพ. (ออนไลน์) (อ้างเมื่อ 15 พฤษภาคม 2554). จาก
<http://management.aru.ac.th>.
<http://it.irpct.ac.th/bss/index.php?option=com>
<http://www.ryt9.com/s/sdp/1066075> 15/04/54